

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 4 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Z historią na Ty						
1. Historia – nauka o przeszłości	– historia jako nauka o przeszłości; – historia a baśnie i legendy; – efekty pracy historyków i archeologów; – źródła historyczne, ich przykłady oraz podział.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>współczesność, przeszłość, historia, legenda, baśń</i> ; – rozróżnia przeszłość od współczesności; – potrafi krótko scharakteryzować, czym zajmują się historycy.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>archeologia, źródła historyczne</i> ; – rozróżnia pracę historyków i archeologów; – potrafi podać przykłady postaci legendarnych i historycznych; – wyjaśnia, czym są przyczyny i skutki; – dokonuje podstawowego podziału źródeł historycznych.	– wskazuje różne przykłady materialnych źródeł pisanych i niepisanych.	– omawia rolę źródeł historycznych w procesie poznawania dziejów.	– potrafi zaproponować podział źródeł pisanych bądź niepisanych na podkategorie; – ocenia wiarygodność różnego rodzaju źródeł pisanych.
2. Historia wokół nas	znaczenie pamiątek rodzinnych; drzewo genealogiczne – sposób przedstawienia historii rodziny; „wielka” i „mała” ojczyzna; patriotyzm jako miłość do ojczyzny; sposoby wyrażania patriotyzmu; „małe ojczyzny” i ich tradycje; znaczenie terminów: <i>tradycja,</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>ojczyzna, patriotyzm</i> ; – podaje przykłady pamiątek rodzinnych.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>ród, drzewo genealogiczne</i> ; – przygotowuje drzewo genealogiczne najbliższej rodziny; – podaje przykłady postaw i zachowań patriotycznych.	– poprawnie posługuje się terminem <i>tradycja</i> ; – podaje przykłady regionalnych tradycji.	– poprawnie posługuje się terminem „ <i>mała ojczyzna</i> ”.	– wskazuje wybitne postaci w dziejach regionu.

	<i>drzewo genealogiczne, ojczyzna, mała ojczyzna, patriotyzm.</i>					
3. Mieszkamy w Polsce	państwo polskie i jego krainy historyczne; mój region części Polski; naród polski jako zbiorowość posługująca się tym samym językiem, mająca wspólną przeszłość i zamieszkującą to samo terytorium; dziedzictwo narodowe; polskie symbole narodowe; polskie święta państwowe; znaczenie terminów: <i>kraina historyczna, naród, symbole narodowe, Polonia</i> .	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem <i>symbole narodowe</i> ; – wskazuje na mapie państwo polskie i jego granice.	– poprawnie posługuje się terminem <i>naród</i> ; – przedstawia polskie symbole narodowe; – przedstawia najważniejsze święta państwowe; – wskazuje na mapie stolicę państwa.	– poprawnie posługuje się terminem <i>region</i> ; – wskazuje na mapie główne krainy historyczne Polski oraz największe miasta; – przedstawia genezę najważniejszych świąt państwowych.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Polonia</i> ; – podaje przykłady dziedzictwa narodowego Polaków.	– omawia genezę polskich symboli narodowych; wiąże najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej z właściwymi regionami.
4. Czas w historii	– chronologia i przedmiot jej badań; – oś czasu i sposób umieszczania na niej dat; podstawowe określenia czasu historycznego (<i>data, okres p.n.e. i n.e., tysiąclecie, wiek</i>); cyfry rzymskie oraz ich arabskie odpowiedniki; epoki historyczne: starożytność, średniowiecze, nowożytność,	– przy pomocy nauczyciela używa terminów chronologicznych: <i>tysiąclecie, wiek</i> ; – umieszcza daty na osi czasu.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>chronologia, okres p.n.e. i n.e</i> – zamienia cyfry arabskie na rzymskie; – porządkuje fakty i epoki historyczne oraz umieszcza je w czasie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>era, epoka historyczna</i> ; – zamienia liczby rzymskie na arabskie; – podaje cezury czasowe epok historycznych.	– wyjaśnia okoliczności ustanowienia roku 1 i podziału na dwie ery; – podaje przykłady innych rachub mierzenia czasu.	– charakteryzuje główne epoki historyczne.

	współczesność oraz ich daty graniczne.					
5. Obliczanie czasu w historii	– obliczanie upływu czasu między poszczególnymi wydarzeniami; – określanie, w którym wieku doszło do danego wydarzenia; – podział czasu na wieki i półwiecza.	– przy pomocy nauczyciela określa, w którym wieku miało miejsce dane wydarzenie; – oblicza upływ czasu między wydarzeniami w ramach jednej ery.	– poprawnie wskazuje wydarzenie wcześniejsze w czasach p.n.e; – oblicza upływ czasu między wydarzeniami w ramach obu er.	– określa początek i koniec wieku; – poprawnie umiejscawia wydarzenia z obu er na osi czasu.	– oblicza upływ czasu między wydarzeniami, w tym na przełomie obu er.	– przyporządkowuje wydarzenia do epok historycznych.
6. Czytamy mapę i plan	– podobieństwa i różnice między mapą a planem; znaczenie mapy w pracy historyka; odczytywanie informacji z planu i mapy historycznej; – najstarsze mapy świata.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mapa, plan</i>; – dostrzega różnice między mapą a planem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>legenda, symbol</i>; – objaśnia symbole legendy mapy; – odczytuje z mapy podstawowe informacje.	– wyjaśnia, czym jest kartografia;	– rozróżnia mapę geograficzną, polityczną, historyczną.	
Rozdział II: Od Piastów do Jagiellonów						
1. Mieszko I i chrzest Polski	– słowiańskie pochodzenie Polaków; – legendarne początki państwa polskiego; – książę Mieszko I pierwszym historycznym władcą Polski; – małżeństwo Mieszka I z Dobrawą; – chrzest Mieszka I i jego znaczenie – znaczenie terminów:	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>plemię, dynastia</i>; – wie, kto był pierwszym historycznym władcą Polski.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Piastowie</i>; – wyjaśnia pochodzenie nazwy „Polska”.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Słowianie, poganin</i>; – zna wydarzenia związane z datą 966.	– przytacza przykłady legend o początkach państwa polskiego; – wyjaśnia okoliczności zawarcia małżeństwa z Dobrawą oraz przyjęcia chrztu przez Mieszka; – przedstawia najważniejsze konsekwencje przyjęcia chrztu.	– wskazuje na mapie rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich; – charakteryzuje znaczenie przyjęcia chrześcijaństwa dla państwa polskiego.

	<i>plemię, Słowianie, Piastowie.</i>					
2. Bolesław Chrobry – pierwszy król Polski	– misja św. Wojciecha u Prusów; zjazd gnieźnieński i pielgrzymka cesarza Ottona III; wojny Bolesława Chrobrego z sąsiadami i przyłączenie nowych ziem; koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski; znaczenie terminów: <i>relikwie, misja, arcybiskupstwo, biskupstwo, cesarz, koronacja, gród, drużyna, wojowie.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cesarz, koronacja, wojowie</i> ; – wie, kto był pierwszym królem Polski.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, gród, drużyna</i> ; – zna wydarzenia związane z datami: 1000, 1025; – charakteryzuje misję św. Wojciecha.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biskupstwo, arcybiskupstwo</i> ; – przedstawia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego.	– zna wydarzenia związane z datami: 1002–1018; – wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Chrobrego; – wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego.	– ocenia skutki polityki wewnętrznej i zagranicznej Bolesława dla państwa polskiego.
W średniowiecznym klasztorze	–zakony chrześcijańskie; życie w klasztorze; wpływ zakonów na rozwój średniowiecznego rolnictwa; rola zakonów w rozwoju wiedzy i średniowiecznego piśmiennictwa; najstarsze zakony na ziemiach polskich i ich znaczenie; znaczenie terminów: <i>zakon, duchowieństwo, mnich, klasztor.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>duchowieństwo, zakon, mnich, klasztor</i> ; – opisuje podstawowe zajęcia duchowieństwa zakonnego w średniowieczu.	– podaje przykłady średniowiecznych zakonów; – opisuje życie wewnątrz klasztoru.	– wyjaśnia, w jaki sposób zakony przyczyniły się do rozwoju rolnictwa na ziemiach polskich.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>reguła zakonna, skryptorium</i> ; – charakteryzuje wkład duchowieństwa w średniowieczną kulturę.	– podaje przykłady współczesnych zakonów chrześcijańskich.

3. Polska Kazimierza Wielkiego	–Kazimierz Wielki ostatnim królem z dynastii Piastów; reformy Kazimierza Wielkiego; – zjazd monarchów w Krakowie – uczta u Wierzyńka; umocnienie granic państwa (<i>Został Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>); – utworzenie Akademii Krakowskiej; znaczenie terminu: <i>uniwersytet, żak</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>uniwersytet, żak</i>; – wyjaśnia, dlaczego historycy nadali królowi Kazimierzowi przydomek „Wielki”.	– zna wydarzenia związane z datami: 1364, 1370; – wyjaśnia powiedzenie: <i>Został Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>.	– wymienia główne reformy Kazimierza Wielkiego; – wyjaśnia cele założenia oraz znaczenie utworzenia Akademii Krakowskiej; – wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski za panowania Kazimierza Wielkiego.	– poprawnie posługuje się terminem <i>uczta u Wierzyńka</i>; – opisuje zjazd monarchów w Krakowie.	– porównuje politykę prowadzoną przez Bolesława Chrobrego i Kazimierza Wielkiego.
Rycerze i zamki	–średniowieczni rycerze i ich rola; funkcje i wygląd zamków; od pnia do rycerza; uzbrojenie rycerskie;turnieje rycerskie; kodeks rycerski; znaczenie terminów: <i>rycerz, fosa, zamek, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, fosa, kopia, zamek</i>; – opisuje wygląd średniowiecznego rycerza i zamku.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>herb, pasowanie, paż, giermek</i>; – wyjaśnia, kto i w jaki sposób mógł zostać rycerzem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>herb, dziedziniec, zbrojownia, baszta</i>; – charakteryzuje kodeks rycerski.	– podaje przykłady zachowanych zamków średniowiecznych w Polsce i w regionie.	– przedstawia przykłady wzorców rycerskich utrwalonych w literaturze i legendach.
4. Jadwiga i Jagiełło – unia polsko-litewska	–objęcie władzy przez Jadwigę; zasługi Jadwigi dla polskiej kultury, nauki i sztuki; przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie; okoliczności objęcia władzy w Polsce przez Władysława Jagiełłę; skutki zawarcia unii	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>Jagiellonowie</i>; – charakteryzuje postać <i>Jadwigi i Władysława Jagiełły</i>.	– poprawnie posługuje się terminem <i>unia</i>; – zna wydarzenia związane z datą 1385; – wskazuje na mapie Królestwo Polskie oraz obszar Wielkiego Księstwa Litewskiego.	– przedstawia okoliczności zawiązania unii polsko-litewskiej; – wymienia postanowienia unii w Krewie.	– opisuje sytuację związaną z objęciem tronu polskiego po wygaśnięciu dynastii Piastów.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Andegawenowie</i>; – omawia zagrożenie ze strony zakonu krzyżackiego dla Polski i Litwy.

	polsko-litewskiej; zagrożenie ze strony Krzyżaków; znaczenie terminów: <i>unia</i> , <i>Jagiellonowie</i> .					
5. Zawisza Czarny i bitwa pod Grunwaldem	– postać Zawiszy Czarnego; – bitwa pod Grunwaldem i biorący w niej udział rycerze.	– charakteryzuje postać Zawiszy Czarnego.	– zna wydarzenia związane z datą 1410; – wyjaśnia powiedzenie: <i>polegać jak na Zawiszy</i> .	– przedstawia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim; – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem.	– charakteryzuje postać Ulricha von Jungingena.	– przedstawia skutki bitwy pod Grunwaldem oraz postanowienie pokoju toruńskiego.
6. Mikołaj Kopernik – wielki astronom	–Mikołaj Kopernik i jego życie; odkrycie Mikołaja Kopernika i powiedzenie <i>Wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i> ; dokonania Kopernika spoza dziedziny astronomii; znaczenie terminu: <i>astronomia</i> .	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>astronomia</i> ; – wie, kim był Mikołaj Kopernik.	– wyjaśnia powiedzenie: <i>wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i> ;	– wie, gdzie urodził się Mikołaj Kopernik oraz gdzie znajduje się jego grób; – przedstawia poglądy na temat Ziemi i Układu Sł- necznego przed odkryciem Kopernika.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>teoria heliocentryczna</i> ; – przedstawia inne dokonania i zainteresowania Mikołaja Kopernika;	– wyjaśnia, dlaczego najważniejsze dzieło Kopernika zostało potępione przez Kościół.
Rozdział III: Wojny i upadek Rzeczypospolitej						
1. Jan Zamoyski i złoty wiek Polski	– złoty wiek Polski; – kariera polityczna i wojskowa Jana Zamoyskiego; – Zamość – miasto renesansowe; – znaczenie terminów: <i>szlachta</i> , <i>kanclerz</i> , <i>hetman</i> .	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>szlachta</i> ; – zna królów Polski: <i>Zygmunta I Starego</i> , <i>Zygmunta II Augusta</i> i <i>Stefana Batorego</i> .	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kanclerz</i> , <i>hetman</i> ; – charakteryzuje postać i dokonania Jana Zamoyskiego.	– poprawnie posługuje się terminem <i>złoty wiek</i> ; – charakteryzuje zabudowę i układ Zamościa; – wskazuje na mapie Zamość.	– wyjaśnia słowa Zamoyskiego: <i>Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie</i> ;	– charakteryzuje Zamość, jako przykład miasta renesansowego.

2. XVII wiek – stulecie wojen	– potop szwedzki, rola Stefana Czarnieckiego; obrona Jasnej Góry i rola przeora Augustyna Kordeckiego; król Jan III Sobieski i jego zwycięstwa nad Turkami; – rola husarii w polskich sukcesach militarnych; – znaczenie terminów: <i>potop szwedzki, husaria, wielki wezyr, odsiecz</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>potop szwedzki</i>; – wskazuje na mapie granice Rzeczypospolitej.	– wskazuje na mapie sąsiadów Rzeczypospolitej; – zna wydarzenia związane z datami: 1655–1660, 1683;	– poprawnie posługuje się terminem: <i>wojna podjazdowa, odsiecz wiedeńska</i>; – opisuje wygląd i uzbrojenie husarii; – zna postaci: Augustyn Kordecki, Stefan Czarniecki, Jan III Sobieski, oraz ich dokonania.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>husaria, wielki wezyr</i>; – przedstawia przebieg potopu szwedzkiego i przełomowej obrony Jasnej Góry; – przedstawia przebieg odsieczy wiedeńskiej.	– wymienia skutki wojen Rzeczypospolitej w XVII w.
Czasy stanisławowskie	– ideały epoki oświecenia; dokonania króla St. A. Poniatowskiego; ustanowienie Komisji Edukacji Narodowej i jej znaczenie; kultura doby stanisławowskiej oraz jej przedstawiciele; zabytki budownictwa i architektury polskiej 2 poł. XVIII w.; znaczenie terminów: <i>Szkoła Rycerska, kadet, mecenas, obiady czwartkowe</i>;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>obiady czwartkowe, Szkoła Rycerska, kadet</i>.	– poprawnie posługuje się terminem <i>mecenas</i>; – wyjaśnia, dlaczego Dzień Edukacji Narodowej jest współcześnie obchodzony 14 października.	– wymienia zasługi króla Stanisława Augusta Poniatowskiego; – wyjaśnia, dlaczego oświecenie było nazywane „wiekiem rozumu”.	– przedstawia najwybitniejszych twórców doby stanisławowskiej oraz ich dokonania;	– wyjaśnia kontrowersje w ocenie panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.
3. Tadeusz Kościuszko na czele powstania	– sytuacja Rzeczypospolitej w XVIII w.; Konstytucja 3 maja; rozbiory Rzeczypospolitej dokonane przez Rosję, Prusy i Austrię; dowództwo T. Kościuszki	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>zaborcy, powstanie</i>; – wymienia państwa, które dokonały rozbiorów; – przedstawia cel	– poprawnie posługuje się terminami: <i>konstytucja, kosynierzy</i>; – zna wydarzenia związane z datami: 1772, 3 maja 1791 r., 1794, 1795;	– przedstawia znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja; – charakteryzuje postać i dokonania Tadeusza Kościuszki. – opisuje przebieg powstania	– przedstawia znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja;	– wyjaśnia czym był Uniwersał Połaniecki; – wskazuje na mapie rozbiory Polski; – wyjaśnia przyczyny kryzysu Rzeczypospolitej szlacheckiej;

	w powstaniu w 1794 r.; bitwa pod Racławicami i rola kosynierów; klęska powstania i III rozbiór Rzeczypospolitej; znaczenie terminów: <i>rozbiory, konstytucja, powstanie, kosynierzy</i>	powstania kościuszkowskiego.		kościuszkowskiego.		
4. Legiony Polskie i hymn narodowy	losy Polaków po upadku Rzeczypospolitej; Legiony Polskie we Włoszech i panujące w nich zasady; Gen. Jan Henryk Dąbrowski i jego rola w stworzeniu Legionów Polskich; Józef Wybicki – autor <i>Mazurka Dąbrowskiego</i> ; znaczenie słów <i>Mazurka Dąbrowskiego</i> ; <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> hymnem Polski; znaczenie terminów: <i>emigracja, hymn państwowy</i> .	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>hymn państwowy</i> ; – zna imię i nazwisko autora hymnu państwowego; – zna słowa hymnu Polski.	– poprawnie posługuje się terminem <i>emigracja</i> ; – przedstawia sytuację narodu polskiego po III rozbiórce; – zna wydarzenia związane z datą: 1797; – charakteryzuje postaci gen. Jana Henryka Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego.	– opisuje Legiony Polskie we Włoszech oraz panujące w nich zasady.	– wie, kiedy <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> został polskim hymnem narodowym; – wyjaśnia, dlaczego Polacy zaczęli tworzyć legiony polskie u boku Napoleona.	– charakteryzuje postać Napoleona Bonaparte; – wie, o jakich wydarzeniach mówią słowa Mazurka Dąbrowskiego.
5. Romuald Traugutt i powstanie styczniowe	branka i wybuch powstania styczniowego; wojna partyzancka; Romuald Traugutt dyktatorem powstania; represje po upadku powstania stycz.; znaczenie terminów: <i>zabór rosyjski, branka, działalność konspiracyj-</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>zabór rosyjski, Syberia</i> ; – wyjaśnia, dlaczego Polacy zorganizowali powstanie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>branka, dyktator</i> ; – charakteryzuje postać Romualda Traugutta; – zna wydarzenia związane z datami: 1863–1864.	– poprawnie posługuje się terminem <i>działalność konspiracyjna</i> ; – wyjaśnia, dlaczego Polacy prowadzili działalność konspiracyjną.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>wojna partyzancka</i> ; – opisuje charakter, przebieg i skutki powstania styczniowego.	– wyjaśnia, dlaczego powstanie styczniowe upadło.

	<i>na, wojna partyzancka, dyktator, Syberia.</i>					
6. Maria Skłodowska-Curie – polska noblistka	edukacja .Skłodowskiej-Curie na ziemiach pol.; tajne nauczanie i Latający Uniwersytet; kariera naukowa M.Skłodowskiej-Curie; Nagrody Nobla przyznane Marii Skłodowskiej-Curie; polscy nobliści; znaczenie terminów: <i>tajne nauczanie, Nagroda Nobla, laureat.</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>tajne nauczanie, laureat</i> ; – wyjaśnia, dlaczego Maria Skłodowska-Curie musiała wyjechać do Francji.	– charakteryzuje postać Marii Skłodowskiej-Curie; – wymienia, za jakie dokonania Maria Skłodowska-Curie otrzymała Nagrodę Nobla.	– przedstawia dokonania M. Skłodowskiej-Curie i wyjaśnia, za co została uhonorowana Nagrodą Nobla .	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Nagroda Nobla, Uniwersytet Latający</i> ; – wymienia innych polskich laureatów Nagrody Nobla.	– opisuje działalność Marii Skłodowskiej-Curie podczas I wojny światowej.
Rozdział IV: Ku współczesnej Polsce						
1. Józef Piłsudski i niepodległa Polska	wybuch I wojny światowej; udział Legionów Polskich i Józefa Piłsudskiego w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; odzyskanie niepodległości przez Polskę; Józef Piłsudski Naczelnikiem Państwa; walki o ustalenie granic II Rzeczypospolitej i Bitwa Warszawska; znaczenie terminów: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita, Naczelnik Państwa,</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita</i> ; – wskazuje na mapie obszar II RP; – wyjaśnia, dlaczego dzień 11 listopada został ogłoszony świętem państwowym.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Naczelnik Państwa</i> ; – zna wydarzenia związane z datami: 1914–1918; 11 listopada 1918 r.	– przedstawia udział Legionów Polskich w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; – wyjaśnia rolę Józefa Piłsudskiego w odzyskaniu niepodległości i budowie państwa polskiego.	– wymienia obszary, o które Polacy toczyli walki w latach 1918-1921 r.	– opisuje przebieg walk o granice II Rzeczypospolitej – poprawnie posługuje się terminem „ <i>cud nad Wisłą</i> ”.

2. Eugeniusz Kwiatkowski i budowa Gdyni	problemy odrodzonej Polski; zasługi Eugeniusza Kwiatkowskiego na polu gospodarczym - budowa portu w Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy; Gdynia polskim oknem na świat; – znaczenie terminów: <i>Wolne Miasto Gdańsk, bezrobocie, import, eksport, minister.</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>Wolne Miasto Gdańsk, bezrobocie</i> ; – wskazuje na mapie Polski Gdynię.	– wyjaśnia, dlaczego Gdynia stała się polskim „oknem na świat”.	– opisuje trudności gospodarcze i ustrojowe w odbudowie państwa polskiego.	– charakteryzuje i wskazuje na mapie obszar Centralnego Okręgu Przemysłowego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>minister, eksport, import.</i>
3. Zośka, Alek i Rudy – bohaterzy harcerze	wybuch II wojny światowej; sytuacja społeczeństwa polskiego pod niemiecką okupacją; Szare Szeregi (Zośka, Alek, Rudy); akcja pod Arsenalem; powstanie warszawskie jako wyraz patriotyzmu młodego pokolenia; znaczenie terminów: <i>okupacja, Armia Krajowa, Szare Szeregi.</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>okupacja</i> ; – zna wydarzenia związane z datą 1 września 1939 r.; – opisuje sytuację narodu polskiego pod niemiecką okupacją.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Armia Krajowa, Szare Szeregi</i> ; – zna wydarzenia związane z datą 1 sierpnia 1944 r.; – charakteryzuje postaci Zośki, Alka i Rudego.	– wie, dlaczego wybuchło powstanie warszawskie; – opisuje najważniejsze akcje Szarych Szeregów, w tym akcję pod Arsenalem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Sowiecki, powstanie warszawskie</i> ; – charakteryzuje działalność Polskiego Państwa Podziemnego.	– przedstawia przebieg powstania warszawskiego.
4. „Żołnierze niezłomni”	przejęcie władzy w powojennej Polsce przez komunistów; polityka komunistów wobec polskiego podziemia; działalność wojenna i powojenna Witolda Pileckiego; postawa	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>„żołnierze niezłomni”</i> ; – opisuje politykę komunistów wobec ludności polskiej.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>„żołnierze niezłomni”</i> ; – rozwija skrót PRL.	– wyjaśnia, kto objął rządy w państwie polskim po zakończeniu II wojny światowej; – opisuje represje komunistów wobec zwolenników prawowitych władz polskich.	– charakteryzuje postaci <i>Witolda Pileckiego</i> i <i>Danuty Siedzikówny.</i>	– wie, kiedy obchodzony jest Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”.

	Danuty Siedzikówny, ps. Inka; znaczenie terminów: <i>opozycja antykomunistyczna</i> , „ <i>żołnierze niezłomni</i> ”.					
5. Jan Paweł II – papież pielgrzym	dzieciństwo i początek kapłaństwa Karola Wojtyły; opozycyjna rola Kościoła w czasach komunizmu; wybór Karola Wojtyły na papieża; pielgrzymki papieża do ojczyzny; wsparcie Kościoła dla opozycji; Jan Paweł II jako papież pielgrzym; znaczenie terminów: <i>papież</i> , <i>teologia</i> , <i>pielgrzymka</i> , <i>konklawe</i> , <i>kardynał</i> , <i>prymas</i> , <i>pontyfikat</i> .	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>papież</i> – wie, kim był Karol Wojtyła; – podaje miasto, w którym urodził się Karol Wojtyła.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>papież</i> , <i>teologia</i> , <i>pielgrzymka</i> ; – wymienia nazwy kontynentów, które odwiedził Jan Paweł II.	– charakteryzuje rolę Kościoła katolickiego w czasach komunizmu; – charakteryzuje rolę papieża jako przywódcy Kościoła katolickiego oraz jako autorytetu moralnego dla chrześcijan.	– wyjaśnia znaczenie słów Jana Pawła II: <i>Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!</i> ; – wyjaśnia znaczenie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do kraju dla społeczeństwa polskiego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>konklawe</i> , <i>kardynał</i> , <i>pontyfikat</i> ; – wie, dlaczego Stefan Wyszyński nazywany jest Prymasem Tysiąclecia; – charakteryzuje krótką biografię Jana Pawła II.
6. „Solidarność” i jej bohaterowie	życie codzienne w okresie PRL.; działalność opozycyjna; strajki robotnicze i powstanie NSZZ „Solidarność”; bohaterowie Solidarności: <i>Lech Wałęsa</i> i <i>Anna Walentynowicz</i> ; wprowadzenie stanu wojennego i represje przeciw opozycji; przełom 1989r. i upadek komunizmu; znaczenie terminów:	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>demokracja</i> , <i>strajk</i> , <i>solidarność</i> , <i>związek zawodowy</i> ; – wie, jak się nazywał pierwszy przywódca związku zawodowego „Solidarność” i późniejszy prezydent.	– wyjaśnia, dlaczego w 1980 r. doszło do masowych strajków robotniczych; – opisuje okoliczności zawiazania związku zawodowego „Solidarność”.	– zna wydarzenia związane z datami: sierpień 1980, 1989; – zna głównych bohaterów „Solidarności” – Lecha Wałęsę i Annę Walentynowicz.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>stan wojenny</i> , <i>Okrągły Stół</i> ; – wymienia ograniczenia, z jakimi wiązało się wprowadzenie stanu wojennego; – wyjaśnia skutki rozmów Okrągłego Stołu.	– wskazuje różnice polityczne między czasami komunizmu a wolną Polską.

	związek zawodowy, solidarność, strajk, stan wojenny, Okrągły Stół.					
--	--	--	--	--	--	--

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje						
1. Życie pierwszych ludzi	pochodzenie człowieka, różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia, życie człowieka pierwotnego, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza, początki rolnictwa i udomowienie zwierząt, dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza,terminy: <i>pięściak</i> , <i>hodowla</i> , <i>koczowniczy tryb życia</i> , <i>osiadły tryb</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia</i> , <i>pięściak</i> – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym – potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak</i> , <i>hodowla</i> , <i>koczowniczy tryb życia</i> , <i>osiadły tryb życia</i> , <i>rewolucja neolityczna</i> , <i>epoka kamienia</i> , <i>epoka brązu</i> , <i>epoka żelaza</i> – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie – opisuje życie ludzi pierwotnych – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza – wyjaśnia znaczenie	– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna – przedstawia dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza	– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej – wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty	– wyjaśnia pojęcie ewolucji – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka – porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach

	<i>życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i>	– wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych	nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka			
2. Miasta-państwa Mezopotamii	Mezopotamia jako kolebka cywilizacji, znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji, osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii, powstanie pierwszych państw, zajęcia różnych grup społecznych, Kodeks Hammurabiego, terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i> – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> – samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii	– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym	– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym – tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa	– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii – wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii
3. W Egipcie faraonów	Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji, Egipt darem Nilu, osiągnięcia cywilizacji egipskiej, struktura społeczna, wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej, terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i> – wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil – opisuje wygląd piramid – porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej – opisuje zakres władzy faraona	– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej – przedstawia strukturę społeczną Egiptu – podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan	– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny – opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy	– opisuje etapy pochówku faraonów – charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Nefertiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel

4. W starożytnym Izraelu	judaizm jako przykład religii monoteistycznej, biblijne dzieje Izraelitów, Dekalog i Tora, postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon, terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Arka Przymierza, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i> – wyjaśnia, o czym opowiada Biblia – wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów	– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i> – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę – wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem	– opisuje główne etapy historii Izraelitów – charakteryzuje judaizm – porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela	– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon) – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem	– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i> – podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce
5. Cywilizacje Indii i Chin	osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu, system kastowy w Indiach, cywilizacja Doliny Indusu, terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i> ; wskazuje na mapie: Indie, Chiny – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i> – wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu – wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej – wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie	– opisuje system kastowy w Indiach – przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej	– charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem – wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, HuangHe, Jangcy	– charakteryzuje buddyzm
6. Od hieroglifów do alfabetu	powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji, pismo a prehistoria i historia, terminy: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne</i> – wyjaśnia, do czego służy pismo – charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i> ; wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka; – porównuje pismo obrazkowe i	– wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń – przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły – wymienia przykłady	– wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe – wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego	– podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny – charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty – przedstawia postać oraz dokonania Jeana F.

			alfabetyczne; wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią; omawia przyczyny wynalezienia pisma	materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości		Champolliona
Rozdział 2. Starożytna Grecja						
1. Demokratyczne Ateny	warunki naturalne Grecji, życie w greckiej polis, cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej, Perykles– najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten, terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, akropol, zgromadzenie ludowe, agora</i> – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską	– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis) – wyjaśnia, kim był Perykles – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego
2. Sparta i wojny z Persami	ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty, cechy i etapy wychowania spartańskiego, powstanie i rozwój imperium perskiego, wojny grecko-perskie, terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i> , wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą, postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i> – przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego – wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojowników greckich – wskazuje na mapie: Spartę, Persję – wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas	– charakteryzuje ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty; posługuje się wyrażeniami: <i>spartańskie warunki, mówić lakonicznie</i> – wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich – wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, Salaminę – zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.	– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy – wyjaśnia genezę biegów maratońskich – tłumaczy znaczenie zwrotu: <i>wrócić z tarczy lub na tarczy</i>	– porównuje ustroje Aten i Sparty – opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidas

3. Bogowie i mity	wierzenia starożytnych Greków, mity greckie, najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes, Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> , terminy: <i>Olimp</i> , <i>mit</i> , <i>heros</i> , <i>Partenon</i> , <i>Herakles</i> , <i>Achilles</i> , <i>Odyseusz</i> , <i>wojna trojańska</i> , <i>koń trojański</i> •postać historyczna: Homer	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mit</i> , <i>heros</i> – przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp</i> , <i>mit</i> , <i>heros</i> , <i>Partenon</i> , <i>Herakles</i> , <i>Achilles</i> , <i>Odyseusz</i> , <i>koń trojański</i> – przedstawia wierzenia starożytnych Greków – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję – wyjaśnia, kim był Homer	– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali – omawia różne mity greckie – przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> – wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i>	– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków	– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza</i> , <i>stajnia Augiasza</i> , <i>syzyfowa praca</i> , <i>męki Tantalosa</i> , <i>nić Ariadny</i>
4. Kultura starożytnej Grecji	wspólne elementy w kulturze greckich polis, najważniejsze dokonania sztuki greckiej, narodziny teatru greckiego, znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie, grecka matematyka i medycyna, rola sportu w życiu starożytnych Greków, terminy: <i>Wielkie Dionizje</i> , <i>amfiteatr</i> , <i>tragedia</i> , <i>komedia</i> , <i>filozofia</i> , <i>igrzyska</i> , <i>olimpiada</i> , <i>Olimpia</i> , <i>stadion</i> , <i>pięciobój olimpijski</i> , postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr</i> , <i>igrzyska</i> , <i>olimpiada</i> , <i>stadion</i> – opisuje rolę sportu w codziennym życiu – przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje</i> , <i>amfiteatr</i> , <i>tragedia</i> , <i>komedia</i> , <i>filozofia</i> , <i>igrzyska</i> , <i>olimpiada</i> , <i>Olimpia</i> , <i>stadion</i> , <i>pięciobój olimpijski</i> – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych	– opisuje charakter i cele antycznego teatru – przedstawia dokonania nauki greckiej – objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles – zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.	– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich – porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi	– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym – podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę

	Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu					
5. Imperium Aleksandra Wielkiego	podboje Aleksandra Wielkiego, wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą), wyprawa Aleksandra do Indii, kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego, terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> , postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i> – uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim” – określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia	– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i> – wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie – opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)	– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej – przedstawia skutki podbojów Aleksandra – zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e. – posługuje się terminami: <i>falanga macedońska, kultura hellenistyczna</i>	– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej – charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego	– przedstawia siedem cudów świata – wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego
Rozdział III. Starożytny Rzym						
1. Ustrój starożytnego Rzymu	legendarne początki państwa rzymskiego, zasady ustrojowe republiki rzymskiej, społeczeństwo starożytnego Rzymu, dokonania Gajusza Juliusza Cezara, upadek republiki, powstanie cesarstwa rzymskiego, terminy: <i>Italia, monarchia, republika, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz, senat</i> ,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i> – wskazuje na mapie: Rzym – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – przedstawia legendarne początki Rzymu – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami – zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej	– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski

	postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August					
2. Imperium Rzymskie	podboje rzymskie, Imperium Rzymskie i jego prowincje, organizacja armii rzymskiej podział cesarstwa, upadek cesarstwa zachodniorzymskiego, terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legionści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Konstantynopol, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów</i> – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty	– poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego; wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego	– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego – zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e. – zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego	– wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy	– przedstawia postać Hannibala i wojny punickie – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie – przybliża postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera
3. Życie w Wiecznym Mieście	Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto, życie codzienne i rozrywki w Rzymie, podział społeczeństwa rzymskiego, wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa, terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków	– poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> ; –wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego	– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum – wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw	– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i>	– przedstawia pozostałości Pompejów i Herkulanum jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności

4. Dokonania starożytnych Rzymian	Rzymianie jako wielcy budowniczowie, kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków, prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa, najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie, terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> , postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> – wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i>	– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa	– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź
5. Początki chrześcijaństwa	Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej, przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie, rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa, Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan, terminy: <i>Mesjasz, apostołowie, chrześcijaństwo, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> , postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan – omawia nauki Jezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego	– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa – zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.	– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie – wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem	– przedstawia dzieje wybranego świętego

	Konstantyn Wielki					
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Bizancjum w czasach świetności	cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego, dokonania Justyniana I Wielkiego, Konstantynopol jako Nowy Rzym, tradycja grecka w Bizancjum, osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków, upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki, terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> •postaci historyczne: Justynian I Wielki	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> – wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego – tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem – wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i>	– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r. – zna postać Justyniana I Wielkiego – omawia dokonania Justyniana I Wielkiego	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola – uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką – wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią – opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów
2. Arabowie i początki islamu	pochodzenie Arabów, działalność Mahometa i narodziny islamu, religia muzułmańska i jej zasady, dżihad i podboje Arabów, kultura i nauka arabska, terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> postaci historyczne: Mahomet	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i> – przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem	– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, arabeski, cyfry arabskie, stal damasceńska</i> – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności	– przedstawia postać i działalność Mahometa – omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu – zaznacza na osi czasu datę: 622 r.	– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem – podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków	– wyjaśnia, jak zmieniał się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie – ocenia potrzebę tolerancji religijnej – wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem

3. Nowe państwa w Europie	powstanie państwa Franków, cesarstwo Karola Wielkiego, rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego, traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie, Rzesza Niemiecka, terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, cesarstwo, Karolingowie, układ w Verdun, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> , postaci historyczne: Chłodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> – wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym	– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki – zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r. – omawia dokonania: Chłodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej – tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy	
4. Konflikt papieża z cesarstwem	wielka schizma wschodnia i jej skutki, spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w., Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV, konkordat wormacki i jego postanowienia, terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, synod, ekskomunika, inwestytura, konkordat</i> , postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> – wyjaśnia konsekwencje ekskomunikacji cesarza i opisuje upokorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV	– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w. – przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji – zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.	– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę – omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym	– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego

5. Wyprawy krzyżowe	zajęcie Ziemi Świętej przez Turków, synod w Clermont, krucjaty, utworzenie Królestwa Jerozolimskiego, powstanie zakonów rycerskich: templariuszy, joannitów i Krzyżaków, upadek twierdzy Akka, skutki wypraw krzyżowych, terminy: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> postaci historyczne: papież Urban II	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – opisuje wygląd rycerzy zakonnych	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat – omawia skutki pierwszej krucjaty	– przedstawia zakony templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania – opisuje skutki wypraw krzyżowych – przedstawia postać: Urbana II – zaznacza na osi czasu daty: 1096 r., 1291 r.	– omawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy	– przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola – ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami
Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza						
1. System feudalny	podział na seniorów i wasali, społeczna drabina feudalna, podział społeczeństwa średniowiecznego na stany, terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hold lenny, przywilej</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna	– poprawnie posługuje się terminami: <i>senior, feudalizm, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> – przedstawia, jak wyglądał hold lenny – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym	– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym – opisuje zależność między seniorem a wasalem	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie
2. Epoka rycerzy	ideał rycerza i jego obowiązki, od pazia do rycerza , życie codzienne rycerzy, elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza, kultura rycerska,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i> – opisuje uzbrojenie rycerzy	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego	– opisuje życie codzienne rycerstwa – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza – wyjaśnia, dlaczego	– przedstawia historię najsłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa	– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu

	elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza, terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi, turniej rycerski</i>		– wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem – opisuje uzbrojenie rycerskie	rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach		
3. Średniowieczne miasto i wieś	powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich, lokacje miast i wsi, samorząd miejski i jego organy, społeczeństwo miejskie, organy samorządu wiejskiego, wygląd średniowiecznego miasta, zajęcia ludności wiejskiej, terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, plug, radło, brona</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, plug, radło, brona</i> – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, plug, radło, brona</i> – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast – opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej	– wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi – przedstawia organy samorządu miejskiego – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan – wyjaśnia, na czym polegała trójpółówka	– opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie
4. Kościół w średniowieczu	duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki, religijność doby średniowiecza, średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie, życie w średniowiecznym klasztorze, średniowieczne szkolnictwo, terminy: <i>zakon,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, uniwersytet</i> – przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację – wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści	– poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> – charakteryzuje stan duchowny	– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne – wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i> – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo – porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne – przedstawia dokonania	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze	– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapituła

	<i>klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, asceza, franciszkanie, dominikanie, benedyktyńska praca, uniwersytet, postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu</i>		w średniowieczu – opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym	świętego Franciszka z Asyżu		
5. Sztuka średniowiecza	rola sztuki w średniowieczu, styl romański i jego cechy, styl gotycki i jego charakterystyczne elementy, rzeźba i malarstwo średniowieczne, pismo i miniatury w rękopisach, zabytki średniowieczne w Polsce, terminy: <i>styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i> – przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce – wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej	– poprawnie posługuje się terminami: <i>katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>	– charakteryzuje styl romański – omawia cechy stylu gotyckiego	– porównuje styl gotycki i romański – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju
Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów						
I. Zanim powstała Polska	najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych, gród w Biskupinie, Słowianie w Europie i ich kultura, wierzenia dawnych Słowian, pierwsze państwa słowiańskie, plemiona słowiańskie na ziemiach polskich, terminy: <i>kurhan,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów, plemię</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg, Perun, Świętowit, plemię, Państwo Wielkomorawskie, Wiślanie, Polanie</i> – przedstawia okoliczności pojawienia	– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim – wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody	– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych – wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański	– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich – przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim

	<i>Biskupin, kamienne kręgi, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg, Świętowit, Perun, plemię, Państwo Wielkomorawskie, Wiślanie, Polanie</i> postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody		się Słowian na ziemiach polskich – charakteryzuje wierzenia Słowian – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich			
2. Mieszko I i początki Polski	rozwój państwa Polan, dynastia Piastów, panowanie Mieszka I, małżeństwo Mieszka z Dobrawą, chrzest Polski i jego skutki, konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią, terminy: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> , postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę, dynastia</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> – wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski, – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy – zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r. – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I	– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami	– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski	– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich
3. Polska Bolesława Chrobrego	misja biskupa Wojciecha i jej skutki, zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje, powstanie niezależnej organizacji na ziemiach polskich, stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami, koronacja Bolesława Chrobrego na	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>arcybiskupstwo, koronacja</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> – opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów, wskazuje na mapie: granice	– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami	– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski	– wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego

	króla Polski i jej znaczenie, terminy: <i>zjazd gnieźnieński, relikwie, rcybiskupstwo, Milsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> , postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III		państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite, –omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III, – zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025			
4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego, panowanie Mieszka II, reformy Kazimierza Odnowiciela, Kraków stolicą państwa, polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego, koronacja Bolesława Śmiałego, konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki, terminy: <i>insygnia królewskie</i> , postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”	– poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława – zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.	– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – ocenia postawę Bezpryma – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego	– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem	– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	rządy Władysława Hermana i Sieciecha, podział władzy między synów Władysława Hermana, bratobójcza wojna między Bolesławem i Zbigniewem, najazd niemiecki na ziemie polskie i obrona	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy, zasada senioratu</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego	– opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie – przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem – opisuje niemiecki najazd w 1109 r. i obronę Głogowa – przedstawia sukcesy	– ocenia postawę Bolesława wobec brata – wyjaśnia zasadę senioratu – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron	– przedstawia postać Galla Anonima – wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza – ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu

	Głogowa, podbój Pomorza przez Bolesława Krzywoustego, testament Krzywoustego i jego założenia, terminy: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> , postaci historyczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, Bolesław Krzywousty		– opisuje postaci: Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa – zaznacza na osi czasu daty: 1109 r. i 1138 r.	Krzywoustego w walkach z Pomorzanami – omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego		
6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	grody i ich funkcje, życie w grodzie i na podgrodziu, sposoby uprawy roli na ziemiach polskich, podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów, zakres władzy panującego, powinności poddanych wobec władcy, powstanie rycerstwa w Polsce, terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i>	– posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i> – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i> – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów	– przedstawia charakter drużyny książęcej – wyjaśnia powinności ludności względem władcy	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych

Tajemnice sprzed wieków– Kto spisywał dzieje Polski?	źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego, obiektywizm i prawda historyczna	– wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów – tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych	– przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka	– omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima – wymienia przyczyny powstania kronik	– określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka	– przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku						
I. Rozbicie dzielnicowe	walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce, utrwalenie rozbicia dzielnicowego, osłabienie Polski na arenie międzynarodowej, sprowadzenie Krzyżaków do Polski, najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą, przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego, terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i> , postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i> – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego – omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego – zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.	– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia – omawia skutki rozbicia dzielnicowego – opisuje kolonizację na ziemiach polskich	– przedstawia historię zakonu krzyżackiego – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemie rycerstwu i duchowieństwu	– charakteryzuje sposób walki Mongołów

2. Zjednoczenie Polski	koronacja i śmierć Przemysła II, panowanie Wacława II, rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich, przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja, rządy Władysława Łokietka, konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami, terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i> postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i> – wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków – omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka – zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.	– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie – przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju – opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki	– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego, pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu, przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego, reformy Kazimierza Wielkiego, umocnienie granic polskiego państwa, utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji, zjazd monarchów w Krakowie, uczta u Wierzyńka. terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> , postać historyczna: Kazimierz	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki” – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę – zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.	– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu – charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa – tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej – wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgry – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów

	Wielki					
4. Unia polsko-litewska	koniec dynastii Piastów na polskim tronie, rządy Andegawenów w Polsce, unia polsko-litewska w Krewie, wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem, I pokój w Toruniu, unia w Horodle, terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i>, postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i> – przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę – przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena – zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r.	– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę – wymienia postanowienia unii w Krewie – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji – wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński	– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej, bitwa pod Warną, panowanie Kazimierza Jagiellończyka, wojna trzynastoletnia, II pokój toruński i jego postanowienia, panowanie Jagiellonów w Czechach i na Węgrzech, terminy:	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żołąd</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka – przy pomocy	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> – wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy	– przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – charakteryzuje rządy Kazimierza Jagiellończyka – opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego	– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiazania Związku Pruskiego – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie	– przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo

	<i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żold,</i> postaci historyczne: Władysław III Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zbigniew Oleśnicki	nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza	Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV w. – omawia dokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka – zaznacza na osi czasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466 r.		dla rozwoju polskiej gospodarki	
6. Monarchia stanowa w Polsce	monarchia patrymonialna i stanowa, wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej, przekształcenie się rycerstwa w szlachtę przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej, ukształtowanie się sejmu walnego, konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej, terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i>	–przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i>	–poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> – przedstawia sejm walny oraz jego skład – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.	– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i>	– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu	– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niesło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 6 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I. Narodziny nowożytnego świata						
1. Wielkie odkrycia geograficzne	– średniowieczne wyobrażenia o Ziemi – przyczyny wypraw żeglarskich na przełomie XV i XVI w. – najważniejsze wyprawy przełomu XV i XVI w. oraz ich dowódcy	wskazuje na mapie Indie, Amerykę, podaje przykłady towarów sprowadzanych z Indii (przyprawy, jedwab), wymienia Krzysztofa Kolumba jako odkrywcę Ameryki, podaje rok odkrycia Ameryki (1492 r.) i określa, w którym wieku doszło do tego wydarzenia	wymienia nowości w technice żeglarskiej, które umożliwiły daleko-morskie wyprawy, poprawnie posługuje się terminami: <i>karawela</i> , <i>kompas</i> , podaje lata pierwszej wyprawy dookoła Ziemi (1519–1522 r.) i określa, w którym wieku doszło do tego wydarzenia, wskazuje Ferdynanda Magellana jako dowódcę wyprawy dookoła świata i przedstawia jej znaczenie	podaje przyczyny wielkich odkryć geograficznych, wskazuje na mapie trasy najważniejszych wypraw przełomu XV i XVI w. oraz wymienia ich dowódców (Krzysztof Kolumb, Ferdynand Magellan, Vasco da Gama, Bartłomiej Diaz), – poprawnie posługuje się terminem: <i>tubylec</i> , – wyjaśnia, dlaczego ludność tubylczą Ameryki nazwano Indianami	wyjaśnia przyczyny poszukiwania morskiej drogi do Indii, podaje i zaznacza na osi czasu daty wypraw Bartłomieja Diaza i Vasco da Gamy, poprawnie posługuje się terminem: <i>astrolabium</i> – wyjaśnia, dlaczego Krzysztof Kolumb i Ferdynand Magellan skierowali swoje wyprawy drogą na zachód	– tłumaczy pochodzenie nazwy Ameryka – wskazuje związek między wynalazkami z dziedziny żeglugi a podejmowaniem dalekich wypraw morskich
2. Skutki odkryć geograficznych	– cywilizacje prekolumbijskie i ich dokonania – podbój Ameryki przez Hiszpanów i Portugalczyków oraz jego następstwa – zmiany w życiu ludzi w	wymienia nazwy rdzennych ludów Ameryki (Majowie, Aztekowie i Inkowie), przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Stary Świat</i> , <i>Nowy Świat</i> , podaje przykłady towarów, które	poprawnie posługuje się terminem: <i>cywilizacje prekolumbijskie</i> , wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Majów, Azteków i Inków, wymienia dokonania rdzennych ludów Ameryki, przedstawia po	poprawnie posługuje się terminami: <i>kolonia</i> , <i>niewolnik</i> , <i>plantacja</i> , przedstawia politykę Hiszpanów i Portugalczyków w Nowym Świecie, tłumaczy przyczyny przewagi	przedstawia pozytywne i negatywne skutki wielkich odkryć geograficznych, poprawnie posługuje się terminem: <i>konkwistador</i> , opisuje działalność konkwistadorów i wymienia	przedstawia zmiany w życiu ludzi w wyniku odkryć geograficznych, wymienia na podstawie mapy nazwy współczesnych państw położonych na obszarach dawniej zamieszkiwa-

	wyniku odkryć geograficznych	przewożono między Ameryką a Europą	jednym pozytywnym i negatywnym skutku wielkich odkryć geograficznych, wskazuje odkrycie Ameryki jako początek epoki nowożytnej	Europejczyków nad tubylczą ludnością Ameryki, opowiada o sytuacji niewolników na plantacjach w Ameryce, wyjaśnia, w jaki sposób w Ameryce pojawiła się ludność afrykańska	najbardziej znanych konkwistadorów (Hernán Cortez, Francisco Pizarro), wskazuje na mapie tereny skolonizowane przez Hiszpanów i Portugalczyków	nych przez cywilizacje prekolumbijskie
3. Renesans – narodziny nowej epoki	– renesans– cechy charakterystyczne epoki – humaniści i ich poglądy – ideał człowieka w dobie renesansu – wynalezienie druku i jego znaczenie	zaznacza na osi czasu epokę renesansu, wymienia Jana Gutenberga jako wynalazcę druku, wskazuje Leonarda da Vinci jako człowieka renesansu i określa dwie– trzy dziedziny jego zainteresowań	poprawnie posługuje się terminem: <i>renesans</i> , podaje czas trwania epoki renesansu, przedstawia ideał człowieka w epoce odrodzenia i wyjaśnia termin: <i>człowiek renesansu</i> , opisuje dokonania Leonarda da Vinci i uzasadnia słuszność twierdzenia, że był on człowiekiem renesansu	poprawnie posługuje się terminami: <i>antykwizm</i> , <i>humanizm</i> , charakteryzuje epokę renesansu, wyjaśnia nazwę nowej epoki	wyjaśnia wpływ wynalezienia druku na rozprzestrzenianie się idei renesansu, przedstawia poglądy humanistów	wskazuje Erazma z Rotterdamu jako wybitnego humanistę i przedstawia jego poglądy, porównuje pracę kopisty z pracą w średniowiecznej drukarni
4. Kultura renesansu w Europie	– renesansowa radość życia – architektura renesansu – wybitni twórcy odrodzenia i ich dzieła	wskazuje Włochy jako kolebkę renesansu, wymienia Leonarda da Vinci i Michała Anioła jako wybitnych twórców włoskiego odrodzenia	wyjaśnia, w czym przejawiała się renesansowa radość życia, poprawnie posługuje się terminem, <i>mecenat</i> , wymienia wybitnych twórców epoki odrodzenia i podaje przykłady ich dzieł	charakteryzuje sztukę renesansową, wskazując główne motywy podejmowane przez twórców, poprawnie posługuje się terminem: <i>fresk</i> , podaje przykład dzieła wykonanego tą techniką	poprawnie posługuje się terminami: <i>attika</i> , <i>arkada</i> , <i>kopuła</i> do opisu budowli renesansowych	poprawnie posługuje się terminem: <i>perspektywa</i> podaje przykłady dzieł, w których zastosowano perspektywę
5. Reformacja – czas wielkich zmian	– kryzys Kościoła katolickiego – Marcin Luter i jego poglądy – reformacja i jej następstwa	wskazuje wystąpienie Marcina Lutra jako początek reformacji, poprawnie posługuje się terminem: <i>odpust</i> , wymienia wyznania	poprawnie posługuje się terminami: <i>reformacja</i> , <i>protestanci</i> , określa początek reformacji (1517 r.) i zaznacza tę datę na osi czasu, wskazuje sprzedaż	poprawnie posługuje się terminami: <i>pastor</i> , <i>celibat</i> , <i>zbór</i> , wskazuje objawy kryzysu w Kościele katolickim jako przyczynę reformacji,	charakteryzuje poglądy Marcina Lutra, opisuje postanowienia pokoju w Augsburgu (1555 r.) i wyjaśnia zasadę <i>czyj kraj, tego religia</i> ,	charakteryzuje poglądy głoszone przez Jana Kalwina, wskazuje zmiany wprowadzone w liturgii protestanckiej

		protestanckie	odpustów jako jedną z przyczyn reformacji, charakteryzuje wyznania protestanckie i podaje ich założycieli	opisuje okoliczności powstania anglikanizmu, przedstawia skutki reformacji	przedstawia na mapie podział religijny Europy	
6. Kонтrefor- macja	– postanowienia soboru trydenckiego – działalność jezuitów – wojna trzydziestoletnia i jej następstwa	poprawnie posługuje się terminem: <i>sobór</i> , przy pomocy nauczyciela przedstawia przyczyny zwołania soboru w Trydencie, wskazuje zakon jezuitów jako instytucję powołaną do walki z reformacją, oblicza, jak długo obradował sobór trydencki i zaznacza to na osi czasu (daty powinny być podane przez nauczyciela)	poprawnie posługuje się terminami: <i>kонтrefor- macja, seminarium du- chowne</i> , przedstawia zadania seminariów duchownych w dobie kонтrefor- macji, wyjaśnia cel założenia zakonu jezuitów, wymienia Ignacego Loyolę jako założyciela zakonu jezuitów	przedstawia postanowienia soboru trydenckiego, poprawnie posługuje się terminami: <i>heretyk, inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych</i> , wyjaśnia cel utworzenia inkwizycji i indeksu ksiąg zakazanych	charakteryzuje działalność zakonu jezuitów, przedstawia zasady obowiązujące jezuitów	przedstawia przyczyny wybuchu wojny trzydziestoletniej, podaje datę podpisania pokoju westfalskiego (1648 r.) i jego najważniejsze postanowienia
Rozdział II. W Rzeczypospolitej szlacheckiej						
1. Demokracja szlachecka	– szlachta i jej zajęcia – prawa i obowiązki szlachty – sejm walny i sejmiki ziemskie	poprawnie posługuje się terminami: <i>szlachta, herb, szabla</i> , przedstawia prawa szlachty odziedziczone po rycerskich przodkach, wymienia zajęcia szlachty, wskazuje na ilustracji postać szlachcica	poprawnie posługuje się terminami: <i>demokracja szlachecka, przywilej, magnateria, szlachta średnia, szlachta zagrodowa, gołota</i> , wymienia izby sejmu walnego, przedstawia zróżnicowanie stanu szlacheckiego, wyjaśnia funkcjonowanie zasady <i>liberum veto</i>	przedstawia prawa i obowiązki szlachty, poprawnie posługuje się terminem: <i>pospolite ruszenie</i> , wskazuje wpływ przywilejów szlacheckich na pozycję tego stanu, podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wyda-	poprawnie posługuje się terminami: <i>sejm walny, sejmiki ziemskie</i> . przedstawia decyzje podejmowane na sejmie walnym, charakteryzuje rolę sejmików ziemskich i zakres ich uprawnień, przedstawia skład izb sejmu walnego	wyjaśnia, w jaki sposób doszło do ukształtowania się demokracji szlacheckiej, porównuje parlamentaryzm Rzeczypospolitej XVI–XVII w. z parlamentaryzmem współczesnej Polski, wyjaśnia, kto sprawował władzę w Rzeczypospolitej

				zenia, przedstawia prawa otrzymane przez szlachtę na mocy konstytucji <i>Nihil novi</i>		
2. W folwarku szlacheckim	– folwark szlachecki – gospodarcza działalność szlachty – spław wiślany – statuty piotrkowskie	poprawnie posługuje się terminami: <i>folwark, dwór</i> , na podstawie ilustracji z podręcznika wymienia elementy wchodzące w skład folwarku szlacheckiego, opisuje zajęcia chłopów i mieszczan	poprawnie posługuje się terminami: <i>spław wiślany, szkuta, spichlerz, pańszczyzna</i> , przedstawia gospodarczą działalność szlachty, wskazuje na mapie Pomorze Gdańskie i najważniejsze porty położone nad Wisłą, wymienia towary wywożone z Polski i sprowadzane do kraju	wymienia najważniejsze zabudowania folwarku i wskazuje ich funkcje, wyjaśnia przyczyny i sposoby powiększania się majątków szlacheckich, tłumaczy, dlaczego szlachta uchwaliła ustawy antychłopskie i antymieszczańskie	wyjaśnia znaczenie odzyskania przez Polskę Pomorza Gdańskiego dla rozwoju gospodarki, wymienia najważniejsze ustawy wymierzone przeciw chłopom i mieszczanom, wyjaśnia następstwa ożywienia gospodarczego	wyjaśnia wpływ ustaw antychłopskich i antymieszczańskich na położenie tych grup społecznych i rozwój polskiej gospodarki
3. W czasach ostatnich Jagiellonów	– ostatni Jagiellonowie na tronie Polski – wojna z zakonem krzyżackim 1519–1521 – hołd pruski i jego postanowienia – polityka wschodnia ostatnich Jagiellonów	wymienia ostatnich władców z dynastii Jagiellonów: Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta, podaje i zaznacza na osi czasu datę hołdu pruskiego (1525 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia, wskazuje na obrazie Jana Matejki <i>Hołd pruski</i> postaci Zygmunta Starego i Albrechta Hohenzollerna	wskazuje na mapie Prusy Książęce, Prusy Królewskie, Inflanty, opisuje zależność Prus Książęcych od Polski, wyjaśnia przyczyny najazdu Iwana Groźnego na Inflanty	przedstawia przyczyny wojny Polski z zakonem krzyżackim (1519–1521 r.), wymienia państwa walczące o Inflanty i wskazuje sporne terytorium na mapie, wyjaśnia skutki rywalizacji Polski, Szwecji, Moskwy i Danii o Inflanty	poprawnie posługuje się terminem: <i>hołd lenny</i> , przedstawia postanowienia hołdu pruskiego (1525 r.) i jego skutki	opisuje korzyści i zagrożenia wynikające z postanowień hołdu pruskiego, charakteryzuje politykę wschodnią ostatnich Jagiellonów i jej następstwa
4. Odrodzenie na ziemiach polskich	– idee renesansowe w Polsce – literatura polskiego renesansu i jej twórcy – renesansowy Wawel	wymienia Mikołaja Kopernika jako twórcę teorii heliocentrycznej, wskazuje Wawel jako przykład budowli	wymienia Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego jako twórców literatury renesansowej w Polsce, wyjaśnia przyczyny	poprawnie posługuje się terminami: <i>arras, krużganki, mecenat</i> , charakteryzuje krótko twórczość Mikołaja Reja	poprawnie posługuje się terminami: <i>teoria geocentryczna, teoria heliocentryczna</i> , wyjaśnia przyczyny	wyjaśnia, dlaczego XVI stulecie nazwano złotym wiekiem w historii Polski, opisuje wybraną budowlę

	Jagiellonów – odkrycie Mikołaja Kopernika	renesansowej w Polsce, poprawnie posługuje się terminem: <i>włoszczyzna</i> i wskazuje jego pochodzenie	twórczości literackiej w języku polskim, charakteryzuje odkrycie Mikołaja Kopernika i pokazuje różnice między teorią polskiego astronoma a dotychczas obowiązującą koncepcją budowy wszechświata	i Jana Kochanowskiego, opisuje Wawel jako przykład architektury renesansu w Polsce, uzasadnia tezę, że Mikołaj Kopernik był człowiekiem renesansu, przywołuje Galileusza jako zwolennika teorii Kopernika	rozwoju kultury renesansowej w Polsce, przedstawia zasługi ostatnich Jagiellonów dla rozwoju renesansu, przedstawia poglądy Andrzeja Frycza Modrzewskiego jako pisarza politycznego doby renesansu	renesansową w swoim regionie
5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	– geneza unii lubelskiej – postanowienia unii lubelskiej – struktura narodowa i wyznaniowa I Rzeczypospolitej	wskazuje na mapie Lublin i Rzeczpospolitą Obojga Narodów, wskazuje na obrazie Jana Matejki <i>Unia lubelska</i> postać Zygmunta II Augusta jako autora i pomysłodawcę unii, podaje i zaznacza na osi czasu datę podpisania unii lubelskiej (1569 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia	poprawnie posługuje się terminami: <i>unia personalna</i> , <i>unia realna</i> , wyjaśnia nazwę Rzeczpospolita Obojga Narodów, wskazuje na mapie Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie	przedstawia postanowienia unii lubelskiej, charakteryzuje strukturę narodową i wyznaniową I Rzeczypospolitej, analizuje wygląd herbu I Rzeczypospolitej i porównuje go z herbem Królestwa Polskiego	opisuje skutki utworzenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów, wyjaśnia korzyści płynące z wielokulturowości, wskazuje na mapie Wołyń, Podole i Ukrainę	wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z utworzenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów
6. „Państwo bez stosów”	– Rzeczpospolita państwem wielowyznaniowym – <i>Akt konfederacji warszawskiej</i> – reformacja w Polsce	wskazuje wielowyznanowość I Rzeczypospolitej, poprawnie posługuje się terminem: <i>tolerancja</i> , zauważa potrzebę poszanowania odmienności religijnej i kulturowej	wymienia wyznania zamieszkujące Rzeczpospolitą Obojga Narodów, wskazuje cel podpisania konfederacji warszawskiej, podaje i zaznacza na osi czasu datę podpisania konfederacji warszawskiej (1573 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia, wyjaśnia, co oznacza, że Polska była nazywana, państwem bez stosów”	przedstawia postanowienia konfederacji warszawskiej, poprawnie posługuje się terminem: <i>innowierca</i> , nazywa świątynie różnych wyznań, wskazuje na mapie Raków i Pińczów jako ważne ośrodki reformacji w Polsce, omawia wkład innych wyznań w rozwój	poprawnie posługuje się terminami: <i>katolicyzm</i> , <i>judaizm</i> , <i>luteranizm</i> , <i>prawosławie</i> , charakteryzuje strukturę wyznaniową I Rzeczypospolitej, wyjaśnia, kim byli arianie i przedstawia zasady ich religii, tłumaczy przyczyny niechęci szlachty polskiej wobec arian	nazywa i wskazuje na mapie ziemie zamieszkałe przez przedstawicieli poszczególnych wyznań, wyjaśnia związek między narodowością a wyznawaną religią wśród mieszkańców I Rzeczypospolitej

				szkolnictwa I Rzeczypospolitej		
7. Pierwsza wolna elekcja	– przyczyny elekcyjności tronu polskiego – przebieg pierwszej wolnej elekcji – <i>Artykuły henrykowskie</i> i <i>pacta conventa</i> – następstwa wolnych elekcji	poprawnie posługuje się terminem: <i>elekcja</i> , krótko opisuje, dlaczego polskich władców zaczęto wybierać drogą wolnej elekcji, wskazuje Henryka Walezego jako pierwszego króla elekcyjnego	poprawnie posługuje się terminami: <i>wolna elekcja</i> , <i>bezkrólewie</i> , podaje i zaznacza na osi czasu datę pierwszej wolnej elekcji, opisuje przebieg pierwszego bezkrólewia i wyjaśnia, kim był interrex	przedstawia zasady wyboru monarchy, na podstawie obrazu Canaletta opisuje miejsce i przebieg wolnej elekcji, wyjaśnia skutki wolnych elekcji	wymienia warunki, które musieli spełnić królowie elekcyjni, poprawnie posługuje się terminami: <i>Artykuły henrykowskie</i> , <i>pacta conventa</i>	wyjaśnia wpływ <i>Artykułów henrykowskich</i> i <i>pacta conventa</i> na pozycję monarchy w Rzeczypospolitej
Rozdział III. W obronie granic Rzeczypospolitej						
1. Wojny z Rosją	– wojny Stefana Batorego o Inflanty – dymitriada i polska interwencja w Rosji – pokój w Polanowie	wskazuje na mapie Inflanty i Carstwo Rosyjskie, wymienia Stefana Batorego jako kolejnego po Henryku Walezym władcę Polski, poprawnie posługuje się terminem: <i>hetman</i>	opisuje, w jakim celu została utworzona piechota wybraniecka, przedstawia, jak zakończyły się wojny o Inflanty prowadzone przez Stefana Batorego, podaje i zaznacza na osi czasu datę bitwy pod Kłuszynem (1610 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia, opowiada o znaczeniu bitwy pod Kłuszynem, przywołuje Stanisława Żółkiewskiego jako dowódcę bitwy pod Kłuszynem, wskazuje na mapie Moskwę i Kłuszyn	przedstawia przyczyny najazdu Iwana Groźnego na Inflanty, poprawnie posługuje się terminami: <i>piechota wybraniecka</i> , <i>bojar</i> , <i>dymitriada</i> , <i>Kreml</i> , opisuje następstwa dymitriady, wskazuje na mapie tereny przyłączone przez Polskę w wyniku interwencji w Rosji (po pokoju w Polanowie i Jamie Zapolskim)	opisuje przyczyny poparcia Dymitra Samozwańca przez magnatów i duchowieństwo, wskazuje przyczyny obalenia Dymitra Samozwańca, wyjaśnia cel polskiej interwencji w Rosji, podaje datę podpisania pokoju w Polanowie (1634 r.)	ocenia politykę Zygmunta III wobec Rosji, przedstawia postanowienia pokoju w Polanowie
2. Początek wojen ze Szwecją	– Wazowie na tronie Polski, – przyczyny wojen ze Szwecją – wojna o Inflanty – walka o ujście Wisły – skutki wojen polsko-	wymienia elementy uzbrojenia husarza i pokazuje je na ilustracji, wskazuje na mapie Szwecję, Inflanty i Wisłę, wymienia stolice Polski	wskazuje na mapie Kircholm i Pomorze Gdańskie, podaje datę bitwy pod Kircholmem (1605 r.) i nazwisko dowódcy polskich wojsk	charakteryzuje przyczyny wojen polsko-szwedzkich w XVII w., poprawnie posługuje się terminem: <i>cło</i> , opowiada przebieg wojny o	wyjaśnia, dlaczego Zygmunt III Waza utracił tron Szwecji, przedstawia przyczyny zablokowania ujścia Wisły przez Szwedów, tłumaczy,	przedstawia postanowienia i podaje daty podpisania rozejmu w Starym Targu (1629 r.) i Sztumskiej Wsi (1635 r.)

	szwedzkich w I poł. XVII w. – Warszawa stolicą Polski	(Gniezno, Kraków, Warszawa)	(Jan Karol Chodkiewicz), wyjaśnia, dlaczego przeniesiono stolicę z Krakowa do Warszawy	Inflanty, wskazuje na mapie Oliwę, podaje datę bitwy pod Oliwą (1627 r.) i wyjaśnia znaczenie tego starcia	dlaczego Polska często nie wykorzystywała swoich sukcesów militarnych	
3. Powstanie Chmielnickiego	– sytuacja Kozaków zaporoskich – powstanie Kozaków na Ukrainie – ugoda w Perejasławiu	wskazuje Bohdana Chmielnickiego jako przywódcę powstania Kozaków na Ukrainie, wymienia elementy uzbrojenia Kozaków i pokazuje je na ilustracji, rozpoznaje na ilustracji Kozaka wśród przedstawicieli innych grup społecznych	wyjaśnia, kim byli Kozacy, poprawnie posługuje się terminem: <i>Zaporoże</i> , wskazuje na mapie Ukrainę, Zaporozie i Dzikie Pola, podaje i zaznacza na osi czasu datę wybuchu powstania kozackiego (1648 r.)	wyjaśnia, kim byli Kozacy rejestrowi, przedstawia zajęcia i sytuację Kozaków, wskazuje na mapie najważniejsze bitwy powstania (Żółte Wody, Korsuń, Beresteczko), uzasadnia tezę, że powstanie Chmielnickiego było wojną domową	przedstawia przyczyny wybuchu powstania na Ukrainie, omawia główne etapy powstania, wyjaśnia, dlaczego powstanie Chmielnickiego przerodziło się w wojnę polsko-rosyjską, wskazuje na mapie Perejasław, podaje i zaznacza na osi czasu datę ugody w Perejasławiu (1654 r.)	przedstawia skutki powstania Chmielnickiego, wskazuje rozejm w Andruszowie jako moment zakończenia powstania i wojny polsko-rosyjskiej (1667 r.), ocenia politykę szlachty wobec Kozaków
4. Potop szwedzki	– przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją – najazd Szwedów na Polskę w latach 1655–1660 – postawa społeczeństwa polskiego wobec najeźdźcy – skutki potopu	poprawnie posługuje się terminem: <i>potop szwedzki</i> , wskazuje Stefana Czarnieckiego jako bohatera walk ze Szwedami, wymienia obronę Jasnej Góry jako przełomowy moment potopu szwedzkiego, wskazuje na mapie Częstochowę i Inflanty, wyjaśnia, dlaczego najazd Szwedów nazwano potopem, przedstawia na ilustracji uzbrojenie piechoty szwedzkiej	charakteryzuje postaci Stefana Czarnieckiego i Augustyna Kordeckiego, uzasadnia znaczenie bohaterskiej obrony Częstochowy dla prowadzenia dalszej walki z najeźdźcą, podaje i zaznacza na osi czasu daty potopu szwedzkiego (1655–1660 r.) oraz pokoju w Oliwie (1660 r.), charakteryzuje postępowanie Szwedów wobec ludności polskiej	poprawnie posługuje się terminem: <i>wojna podjazdowa</i> , wyjaśnia przyczyny prowadzenia wojny podjazdowej przez Polskę, wskazuje na mapie Lwów i Prusy Książące,	wymienia przyczyny wojen polsko-szwedzkich, wyjaśnia przyczyny początkowych niepowodzeń Rzeczypospolitej w czasie potopu szwedzkiego, wymienia postanowienia pokoju w Oliwie	przedstawia skutki potopu szwedzkiego, wskazuje zagrożenie płynące dla Rzeczypospolitej z powodu utraty lenna pruskiego

5. Wojny z Turcją	– imperium osmańskie – przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Turcją w XVII w. – wojna o Mołdawię – najazd Turków na Polskę w II poł. XVIII w. i jego skutki – odsiecz wiedeńska Jana III Sobieskiego	poprawnie posługuje się terminami: <i>sułtan</i> , <i>husarz</i> , <i>janczar</i> , podaje przyczyny wyprawy Jana III Sobieskiego pod Wiedeń, wskazuje na mapie Wiedeń	poprawnie posługuje się terminami: <i>islam</i> , <i>wezyr</i> , charakteryzuje postaci Jana III Sobieskiego i Kara Mustafy, podaje i zaznacza na osi czasu daty bitwy pod Chocimiem (1673 r.) oraz odsieczy wiedeńskiej (1683 r.), wymienia skutki wojen z Turcją, wskazuje na mapie Podole, Chocim i Kamieniec Podolski	poprawnie posługuje się terminami: <i>haracz</i> , <i>ekspansja</i> , podaje i zaznacza na osi czasu daty najazdu tureckiego i oblężenia Kamieńca Podolskiego (1672 r.), wskazuje na mapie tereny, na których toczyła się wojna (Podole) oraz miejsca najważniejszych wydarzeń (Cecora Kamieniec Podolski, Chocim), wymienia przyczyny początkowych niepowodzeń wojsk polskich w walce z Turkami w II poł. XVII w.	omawia przyczyny wojen polsko-tureckich w XVII w., przedstawia walkę Rzeczypospolitej o Mołdawię, wymienia hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza oraz bitwy z Turcją, w których dowodzili (Cecora 1620 r., obrona Chocimia 1621 r.)	opisuje postanowienia traktatu w Buczaczu, przedstawia następstwa wojen polsko-tureckich w XVII w.
6. Kryzys Rzeczypospolitej	– skutki wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą w XVII w. – sytuacja polityczno-gospodarcza kraju na przełomie XVII i XVIII w.	charakteryzuje XVII stulecie jako czas wielu konfliktów wojennych prowadzonych przez Rzeczpospolitą, wskazuje na mapie państwa, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny w XVII w.	wymienia skutki wojen toczonych przez Rzeczpospolitą w XVII w., w tym m.in. wyniszczenie kraju i straty terytorialne	poprawnie posługuje się terminem: <i>liberum veto</i> , wskazuje na mapie tereny utracone przez Rzeczpospolitą (Inflanty, Podole, Prusy Książęce, część Ukrainy), wymienia przyczyny uzależnienia Polski od obcych państw	charakteryzuje funkcjonowanie aparatu władzy na przełomie XVII i XVIII w., zwracając uwagę na słabość władzy królewskiej, zrywanie sejmów i wzrost znaczenia magnaterii, wskazuje objawy kryzysu państwa. podaje przyczyny i objawy kryzysu gospodarczego	przedstawia przyczyny rokoszu Lubomirskiego, wyjaśnia, dlaczego w Rzeczypospolitej coraz większą rolę zaczęli odgrywać magnaci, wskazuje postać Władysława Sicińskiego, który w 1652 r. doprowadził do pierwszego w historii zerwania sejmiku

7. Barok i sarmatyzm	– barok– epoka kontrastów – cechy charakterystyczne stylu barokowego – architektura i sztuka barokowa – Sarmaci i ich obyczaje	opowiada o sposobach spędzania czasu wolnego przez szlachtę na przełomie XVII i XVIII w., wskazuje pozytywne i negatywne cechy szlachty polskiej tego okresu, wymienia najwybitniejsze dzieła sztuki barokowej w Polsce i Europie (np. Wersal, pałac w Wilanowie)	poprawnie posługuje się terminem: <i>barok</i> , zaznacza na osi czasu epokę baroku, wymienia dwie–trzy cechy charakterystyczne architektury barokowej, z ilustracji przedstawiających zabytki wybiera te, które zostały zbudowane w stylu barokowym, wyjaśnia, czym były kalwarie	charakteryzuje malarstwo i rzeźbę epoki baroku, charakteryzuje ideologię sarmatyzmu, wyjaśnia pochodzenie terminu <i>sarmatyzm</i> , wyjaśnia znaczenie określenia „złota wolność szlachecka”, opisuje strój sarmacki na podstawie ilustracji	poprawnie posługuje się terminami: <i>putto</i> , <i>ornament</i> , wyjaśnia genezę epoki baroku, wskazuje wpływ rosnącej pobożności na architekturę i sztukę epoki, wskazuje następstwa bezkrytycznego stosunku szlachty do ustroju państwa	wyjaśnia, na czym polega związek kultury barokowej z ruchem kontrreformacyjnym, charakteryzuje barok jako epokę kontrastów
Rozdział IV. Od absolutyzmu do republiki						
1. Monarchia absolutna we Francji	– Edykt nantejski i jego skutki – umacnianie władzy monarchy we Francji – rządy absolutne Ludwika XIV – Francja potęgą militarną i gospodarczą	krótko opisuje zakres władzy króla w monarchii absolutnej, przywołuje postać Ludwika XIV jako władcy absolutnego, wskazuje na mapie Francję	poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia absolutna</i> , wymienia uprawnienia monarchy absolutnego, wyjaśnia, dlaczego Ludwika XIV określano mianem Króla Słońce, wskazuje czas panowania Ludwika XIV (XVII w.), opisuje życie w Wersalu w czasach Ludwika XIV	poprawnie posługuje się terminami: <i>import</i> , <i>clo</i> , <i>manufaktura</i> , <i>eksport</i> , wyjaśnia, dlaczego Francja była europejską potęgą, przedstawia, w jaki sposób doszło do wzmocnienia władzy królewskiej we Francji	poprawnie posługuje się terminem: <i>hugenoci</i> , opisuje, jak zakończyły się wojny religijne we Francji (przywołuje Edykt nantejski), omawia politykę gospodarczą ministra Colberta, opowiada o twórczości Moliера	przedstawia działania kardynała Richelieu zmierzające do wzmocnienia pozycji monarchy, wskazuje pozytywne i negatywne strony panowania Ludwika XIV
2. Monarchia parlamentarna w Anglii	– absolutyzm angielski – konflikt Karola I z parlamentem – dyktatura Olivera Cromwella – ukształtowanie się monarchii parlamentarnej	wskazuje na mapie Anglię i Londyn, przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>parlament</i> , wskazuje organy władzy w monarchii parlamentarnej	poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia parlamentarna</i> , wskazuje Anglię jako kraj o ustroju monarchii parlamentarnej, wymienia i krótko charakteryzuje postaci Karola I Stuarta, Olivera Cromwella i Wilhelma Orańskiego,	wyjaśnia przyczyny konfliktu Karola I z parlamentem, przedstawia Deklarację praw narodu angielskiego, charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej	poprawnie posługuje się terminami: <i>purytanie</i> , <i>nowa szlachta</i> , <i>rojaliści</i> , przedstawia postać Olivera Cromwella i jego dokonania, wskazuje 1689 r. jako czas ukształtowania się monarchii	wymienia główne etapy kształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii, porównuje ustrój monarchii parlamentarnej i monarchii absolutnej

			przedstawia zakres władzy dyktatora		parlamentarnej w Anglii	
3. Oświecenie w Europie	– ideologia oświecenia – wybitni myśliciele doby oświecenia – trójpodział władzy według Monteskiusza – najważniejsze dokonania naukowe oświecenia – architektura oświeceniowa	poprawnie posługuje się terminem: <i>oświecenie</i> , zaznacza na osi czasu epokę oświecenia, podaje przykład dokonania naukowego lub technicznego epoki oświecenia (np. termometr lekarski, maszyna parowa)	poprawnie posługuje się terminem: <i>klasycyzm</i> , wymienia przykłady budowli klasycystycznych w Polsce i Europie, charakteryzuje styl klasycystyczny, z ilustracji przedstawiających zabytki wybiera te, które zostały zbudowane w stylu klasycystycznym, wymienia najważniejsze dokonania naukowe i techniczne epoki oświecenia, tłumaczy, dlaczego nowa epoka w kulturze europejskiej została nazwana oświeceniem	charakteryzuje ideologię oświecenia, przedstawia postać Monteskiusza i wyjaśnia, na czym polegała opracowana przez niego koncepcja trójpodziału władzy	przedstawia postaci Woltera i Jana Jakuba Rousseau, poprawnie posługuje się terminem: <i>ateizm</i> , omawia koncepcję umowy społecznej zaproponowaną przez Jana Jakuba Rousseau, wyjaśnia przyczyny krytyki absolutyzmu i Kościoła przez filozofów doby oświecenia	wskazuje wpływ dokonań naukowych i technicznych na zmiany w życiu ludzi, przedstawia zasługi Denisa Diderota dla powstania <i>Wielkiej encyklopedii francuskiej</i>
4. Nowe potęgi europejskie	– absolutyzm oświecony – narodziny potęgi Prus – monarchia austriackich Habsburgów – Cesarstwo Rosyjskie w XVIII w.	wskazuje na mapie Rosję, Austrię i Prusę w XVIII w., wymienia Marię Teresę, Józefa II, Piotra I i Fryderyka Wielkiego jako władców Austrii, Rosji i Prus, wskazuje Rosję, Austrię i Prusę jako potęgi europejskie XVIII stulecia	poprawnie posługuje się terminami: <i>absolutyzm</i> , <i>absolutyzm oświecony</i> , podaje przykłady reform w monarchiach absolutyzmu oświeconego, wskazuje wpływ ideologii oświecenia na reformy w krajach absolutyzmu oświeconego, wskazuje na mapie Petersburg jako nową stolicę Rosji	wymienia reformy przeprowadzone w Rosji, Austrii i Prusach, wyjaśnia, dlaczego monarchowie absolutyzmu oświeconego nazywali siebie „sługami ludu”, wyjaśnia związki między pojawieniem się nowych potęg w Europie Środkowej a sytuacją w Rzeczypospolitej	charakteryzuje reformy przeprowadzone w Rosji, Austrii i Prusach, wyjaśnia wpływ reform na wzrost znaczenia tych państw, opisuje skutki uzyskania przez Rosję dostępu do Bałtyku	porównuje monarchię absolutną z monarchią absolutyzmu oświeconego, podaje daty powstania Królestwa Pruskiego (1701 r.) i Cesarstwa Rosyjskiego (1721 r.)

5. Stany Zjednoczone Ameryki	– kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej – konflikt kolonistów z rządem brytyjskim – wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych – ustrój polityczny USA	wskazuje na mapie Stany Zjednoczone, określa czas powstania Stanów Zjednoczonych, wymienia Tadeusza Kościuszkę i Kazimierza Pułaskiego jako polskich bohaterów walki o niepodległość USA, przywołuje postać Jerzego Waszyngtona jako pierwszego prezydenta USA	poprawnie posługuje się terminami: <i>kolonia</i> , <i>konstytucja</i> , wskazuje na mapie kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej, wymienia strony konfliktu w wojnie o niepodległość Stanów, podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia konstytucji USA, pierwszej takiej ustawy na świecie (1787 r.), wyjaśnia, dlaczego Amerykanie mówią w języku angielskim, porównuje pierwszą flagę USA z flagą współczesną, wskazując zauważone podobieństwa i różnice	przedstawia przyczyny wybuchu wojny między kolonistami a rządem brytyjskim, opisuje wydarzenie zwane bostońskim piciem herbaty, poprawnie posługuje się terminem: <i>bojkot</i> , podaje i zaznacza na osi czasu datę powstania Stanów Zjednoczonych (4 lipca 1776 r.), charakteryzuje znaczenie Deklaracji niepodległości, przedstawia udział Polaków w walce o niepodległość USA	przedstawia najważniejsze etapy walki o niepodległość USA, wskazuje na mapie Boston, Filadelfię i Yorktown, omawia zasługi Jerzego Waszyngtona dla powstania USA, opisuje idee oświeceniowe zapisane w konstytucji USA, wymienia miejsca związane z udziałem Polaków w wojnie o niepodległość USA	poprawnie posługuje się terminami: <i>Kongres</i> , <i>Izba Reprezentantów</i> – charakteryzuje ustrój polityczny USA
Rozdział V. Upadek Rzeczypospolitej						
1. Rzeczpospolita pod rządami Wettinów	– unia personalna z Saksonią – początek ingerencji Rosji w sprawy Polski – podwójna elekcja w 1733 r. – rządy Augusta III – projekty reform Rzeczypospolitej	wymienia Augusta II Mocnego i Augusta III Sasa jako monarchów sprawujących władzę w Polsce na początku XVIII w. opisuje konsekwencje wyboru dwóch władców jednocześnie	poprawnie posługuje się terminami: <i>unia personalna</i> , <i>anarchia</i> , wskazuje na mapie Saksonię, wymienia przyczyny anarchii w Polsce, przedstawia Stanisława Konarskiego jako reformatora Rzeczypospolitej i krótko opisuje propozycje jego reform	poprawnie posługuje się terminami: <i>konfederacja</i> , <i>liberum veto</i> , <i>wolna elekcja</i> , <i>przywileje</i> , <i>złota wolność szlachecka</i> , wyjaśnia sens powiedzeń: <i>Od Sasa do Lasa i Za króla Sasa jedź, pij i popuszczaj pasa</i> , przedstawia postać Stanisława Leszczyńskiego, charakteryzuje projekty reform w I poł. XVIII w.	przedstawia genezę i postanowienia sejmu niemego, podaje i zaznacza na osi czasu datę obrad sejmu niemego (1717 r.), wyjaśnia przyczynę ingerencji Rosji w sprawy Polski, opisuje pozytywne i negatywne skutki rządów Augusta III	charakteryzuje okres rządów Augusta II Mocnego, wskazuje reformy niezbędne dla wzmocnienia Rzeczypospolitej

2. Pierwszy rozbiór Polski	– Stanisław August Poniatowski królem Polski – pierwsze reformy nowego władcy – konfederacja barska – I rozbiór Polski	poprawnie posługuje się terminem: <i>rozbiory Polski</i> , podaje i zaznacza na osi czasu datę pierwszego rozbioru Polski (1772 r.), wymienia państwa, które dokonały pierwszego rozbioru Polski i wskazuje je na mapie, przywołuje postać Stanisława Augusta Poniatowskiego jako ostatniego króla Polski	charakteryzuje postać Stanisława Augusta Poniatowskiego, wskazuje na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas pierwszego rozbioru, przedstawia przyczyny pierwszego rozbioru Polski, ocenia postawę Tadeusza Rejtana, poprawnie posługuje się terminami: <i>ambasador, emigracja</i>	opisuje okoliczności wyboru Stanisława Augusta na króla Polski, wymienia reformy Stanisława Augusta w celu naprawy oświaty i gospodarki w II poł. XVIII w., wskazuje następstwa konfederacji barskiej, porównuje postawy rodaków wobec rozbioru państwa na podstawie analizy obrazu Jana Matejki <i>Rejtan – Upadek Polski</i>	poprawnie posługuje się terminem: <i>prawa kardynalne</i> , podaje datę zawiązania konfederacji barskiej (1768 r.), przedstawia cel walki konfederatów barskich, opowiada o przebiegu i decyzjach sejmu rozbiorowego	przedstawia przyczyny zawiązania konfederacji barskiej
3. Kultura polskiego oświecenia	– literatura okresu oświecenia – Teatr Narodowego i jego zadania – mecenat Stanisława Augusta Poniatowskiego – architektura i sztuka klasycystyczna w Polsce – reforma szkolnictwa w Polsce	wskazuje Stanisława Augusta jako oświeceniowego mecenasa sztuki, podaje przykład zasług ostatniego króla dla rozwoju kultury polskiej, poprawnie posługuje się terminem: <i>szkoła parafialna</i> , podaje przykłady przedmiotów nauczanych w szkołach parafialnych	poprawnie posługuje się terminem: <i>obiady czwartkowe</i> , przedstawia przyczyny powołania Komisji Edukacji Narodowej, wskazuje cel wychowania i edukacji młodzieży w XVIII w.	charakteryzuje architekturę i sztukę klasycystyczną, podaje przykłady budowli klasycystycznych, charakteryzuje twórczość Ignacego Krasickiego, przedstawia zadania Teatru Narodowego i czasopisma „Monitor”, omawia zmiany wprowadzone w polskim szkolnictwie przez KEN	wymienia pisarzy politycznych II poł. XVIII w. (Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic) oraz ich propozycje reform, przedstawia zasługi Stanisława Augusta dla rozwoju kultury i sztuki oświecenia, wymienia malarzy tworzących w Polsce (Canaletto, Marcello Bacciarelli), wyjaśnia, dlaczego obrazy Canaletta są ważnym źródłem wiedzy historycznej	charakteryzuje twórczość Juliana Ursyna Niemcewicza i Wojciecha Bogusławskiego,
4. Sejm Wielki i Konstytucja 3 Maja	– reformy Sejmu Wielkiego – Konstytucja 3 Maja – wojna polsko-rosyjska	poprawnie posługuje się terminem: <i>konstytucja</i> , podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia	podaje i zaznacza na osi czasu daty obrad Sejmu Wielkiego (1788–1792 r.) i drugiego rozbioru (1793 r.),	– charakteryzuje postać Stanisława Małachowskiego opisuje sytuację w	– opisuje najważniejsze reformy Sejmu Czteroletniego charakteryzuje ustrój	charakteryzuje zmiany wprowadzone przez Konstytucję 3 maja i wskazuje ich skutki

	w 1792 r. – drugi rozbiór Polski	Konstytucji 3 maja (1791 r.), wymienia państwa, które dokonały drugiego rozbioru Polski,	wymienia najważniejsze reformy Sejmu Czteroletniego, wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja (zniesienie <i>liberum veto</i> i wolnej elekcji), wskazuje na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas drugiego rozbioru	Polsce po pierwszym rozbiórze, podaje cel obrad Sejmu Wielkiego, przedstawia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i podaje jej datę (1792 r.), wskazuje na mapie Targowicę, Dubienkę i Zieleńce	polityczny wprowadzony przez Konstytucję 3 maja, przedstawia genezę ustanowienia Orderu Virtuti Militari, opisuje przebieg wojny polsko-rosyjskiej (1792 r.), przedstawia postanowienia sejmu w Grodnie	
5. Powstanie kościuszkowskie i trzeci rozbiór Polski	– wybuch powstania kościuszkowskiego – Uniwersał połaniecki – przebieg powstania – trzeci rozbiór Polski	poprawnie posługuje się terminami: <i>naczelnik</i> , <i>kosynierzy</i> , <i>zaborcy</i> , wskazuje Tadeusza Kościuszkę jako naczelnika powstania, wymienia państwa, które dokonały trzeciego rozbioru Polski	charakteryzuje postać T. Kościuszki, poprawnie posługuje się terminem: <i>insurekcja</i> , podaje i zaznacza na osi czasu daty insurekcji kościuszkowskiej (1794 r.) oraz trzeciego rozbioru Polski (1795 r.), wymienia przyczyny wybuchu i upadku powstania kościuszkowskiego, wskazuje na mapie Kraków i tereny utracone przez Polskę podczas trzeciego rozbioru	charakteryzuje postać Wojciecha Bartosa, opowiada o bitwie pod Racławicami i przedstawia jej znaczenie, wskazuje na mapie Racławice i Połaniec, wyjaśnia, dlaczego Kościuszek zdecydował się wydać Uniwersał połaniecki, wskazuje następstwa upadku powstania kościuszkowskiego	poprawnie posługuje się terminem: <i>uniwersał</i> , przedstawia zapisy Uniwersału Połanieckiego, opisuje przebieg powstania kościuszkowskiego i podaje jego najważniejsze wydarzenia w kolejności chronologicznej, wskazuje na mapie Maciejowice i przedstawia znaczenie tej bitwy dla losów powstania	wymienia najważniejsze przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.
Rozdział VI. Rewolucja francuska i okres napoleoński						

1. Rewolucja francuska	– sytuacja we Francji przed wybuchem rewolucji burżuazyjnej – stany społeczne we Francji – wybuch rewolucji francuskiej – uchwalenie Deklaracji praw człowieka i obywatela – Francja monarchią konstytucyjną	wskazuje na mapie Francję i Paryż, poprawnie posługuje się terminami: <i>konstytucja, rewolucja, Bastylia</i> , podaje wydarzenie, które rozpoczęło rewolucję francuską, wyjaśnia, dlaczego Francuzi obchodzą swoje święto narodowe 14 lipca	poprawnie posługuje się terminami: <i>burżuazja, Stany Generalne</i> , wymienia i charakteryzuje stany społeczne we Francji, podaje i zaznacza na osi czasu datę wybuchu rewolucji burżuazyjnej we Francji (14 lipca 1789 r.), charakteryzuje postać Ludwika XVI	przedstawia przyczyny wybuchu rewolucji burżuazyjnej, opisuje położenie stanów społecznych we Francji, wyjaśnia zadania Konstytuanty, przedstawia najważniejsze zapisy Deklaracji praw człowieka i obywatela, poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia konstytucyjna</i>	przedstawia sytuację we Francji przed wybuchem rewolucji, opisuje decyzje Konstytuanty podjęte po wybuchu rewolucji i wskazuje ich przyczyny, podaje datę uchwalenia konstytucji francuskiej (1791 r.), charakteryzuje ustrój Francji po wprowadzeniu konstytucji	przedstawia okoliczności i cel powstania Zgromadzenia Narodowego. wyjaśnia ponadczasowe znaczenie Deklaracji praw człowieka i obywatela
2. Republika Francuska	– Francja republiką – terror jakobinów – upadek rządów jakobinów	poprawnie posługuje się terminami: <i>gilotyna, terror</i> , przedstawia okoliczności stracenia Ludwika XVI	przedstawia przyczyny obalenia władzy Ludwika XVI, poprawnie posługuje się terminem: <i>republika</i> , charakteryzuje postać Maksymiliana Robespierre’a, wskazuje na mapie państwa, z którymi walczyła rewolucyjna Francja	poprawnie posługuje się terminami: <i>jakobini, dyktatoriat</i> , opisuje rządy jakobinów, wyjaśnia, dlaczego rządy jakobinów nazwano Wielkim Terrorem, przedstawia, w jaki sposób jakobinów odsunięto od władzy, charakteryzuje rządy dyktatoriatu	wyjaśnia na przykładzie postaci Maksymiliana Robespierre’a sens powiedzenia: <i>Rewolucja pożera własne dzieci</i> , przedstawia skutki rządów jakobinów, wyjaśnia przyczyny upadku rządów jakobinów	wyjaśnia, dlaczego jakobini przejęli rządy we Francji, ocenia terror jako narzędzie walki politycznej
3. Epoka Napoleona Bonapartego	– obalenie rządów dyktatoriatu – Napoleon Bonaparte cesarzem Francuzów – Kodeks Napoleona – Napoleon u szczytu potęgi	charakteryzuje krótko postać Napoleona Bonapartego jako cesarza Francuzów i wybitnego dowódcę, określa I poł. XIX w. jako epokę napoleońską, przedstawia na infografice uzbrojenie żołnierzy epoki napoleońskiej	wskazuje na mapie państwa, z którymi toczyła wojny napoleońska Francja, podaje datę decydującej bitwy pod Austerlitz i wskazuje tę miejscowość na mapie, poprawnie posługuje się terminem: <i>zamach stanu</i> , przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Napoleona,	przedstawia położenie Francji w Europie podczas rządów dyktatoriatu, poprawnie posługuje się terminem: <i>blokada kontynentalna</i> , wyjaśnia przyczyny wprowadzenia blokady kontynentalnej przeciw Anglii, charakteryzuje Kodeks Napoleona i	wyjaśnia przyczyny niezadowolenia społecznego podczas rządów dyktatoriatu, przedstawia etapy kariery Napoleona, podaje datę koronacji cesarskiej Napoleona (1804 r.), wyjaśnia, dlaczego Napoleon koronował się na	opisuje okoliczności powstania i charakter Związku Reńskiego

			wskazuje na mapie tereny zależne od Francji	podaje datę jego uchwalenia (1804 r.), wymienia reformy wprowadzone przez Napoleona	cesarza Francuzów, podaje datę pokoju w Tylży (1807 r.) i przedstawia jego postanowienia	
4. Upadek Napoleona	– wyprawa na Rosję – odwrót Wielkiej Armii – bitwa pod Lipskiem i klęska cesarza	poprawnie posługuje się terminem: <i>Wielka Armia</i> , wskazuje na mapie Rosję i Moskwę, opisuje, jak zakończyła się wyprawa Napoleona na Rosję	przedstawia przyczyny wyprawy Napoleona na Rosję, opisuje, w jakich warunkach atmosfery cznych wycofywała się Wielka Armia, wyjaśnia, dlaczego bitwa pod Lipskiem została nazwana „bitwą narodów”, wskazuje na mapie państwa koalicji antyfrancuskiej, Elbę i Lipsk	poprawnie posługuje się terminami: <i>taktyka spalonej ziemi, wojna podjazdowa, abdykacja</i> , przedstawia strategię obronną Rosji, opisuje skutki wyprawy Napoleona na Rosję, podaje datę bitwy pod Lipskiem (1813 r.), przedstawia skutki klęski Napoleona pod Lipskiem	omawia przebieg kampanii rosyjskiej Napoleona, podaje datę bitwy pod Borodino (1812 r.), wskazuje na mapie Borodino, omawia, jak przebiegał odwrót Wielkiej Armii	przedstawia przyczyny klęski Napoleona
5. Legiony Polskie we Włoszech	– Polacy po utracie niepodległości – utworzenie Legionów Polskich we Włoszech – organizacja i zasady życia legionowego – udział legionistów w wojnach napoleońskich	wymienia państwa zaborcze, wyjaśnia, kim byli Jan Henryk Dąbrowski i Józef Wybicki, podaje nazwę hymnu Polski i wskazuje jego związek z Legionami Polskimi we Włoszech	poprawnie posługuje się terminami: <i>legiony, emigracja</i> , podaje i zaznacza na osi czasu datę utworzenia Legionów Polskich we Włoszech (1797 r.), wskazuje na mapie Włochy, Francję i San Domingo, przedstawia cel utworzenia Legionów Polskich i opisuje walki z ich udziałem	wyjaśnia, dlaczego Polacy wiązali nadzieję na niepodległość z Napoleonem, opisuje udział legionistów w wojnach napoleońskich, przedstawia powody wysłania legionistów na San Domingo	opisuje położenie ludności polskiej po utracie niepodległości, charakteryzuje zasady obowiązujące w Legionach Polskich, wyjaśnia, dlaczego Legiony były szkołą patriotyzmu i demokracji	wskazuje, w jaki sposób i skąd rekrutowano żołnierzy do polskich oddziałów wojskowych
6. Księstwo Warszawskie	– utworzenie Księstwa Warszawskiego – konstytucja Księstwa Warszawskiego – Polacy pod rozkazami Napoleona	wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie, podaje przyczyny likwidacji Księstwa Warszawskiego	przedstawia okoliczności utworzenia Księstwa Warszawskiego, wskazuje na mapie Tylżę, podaje i zaznacza na osi czasu daty utworzenia i likwidacji	charakteryzuje postać księcia Józefa Poniatowskiego, przedstawia okoliczności powiększenia terytorium Księstwa Warszawskiego,	omawia zapisy konstytucji Księstwa Warszawskiego, wskazuje związek między zapisami konstytucji Księstwa	wymienia bitwy stoczone przez napoleońską Francję z udziałem Polaków, podaje datę bitwy pod Raszynem (1809 r.)

	– upadek Księstwa Warszawskiego		Księstwa Warszawskiego (1807 r., 1815 r.)	wskazuje na mapie Raszyn, wyjaśnia znaczenie mitu napoleońskiego dla podtrzymania pamięci o Legionach	Warszawskiego a ideami rewolucji francuskiej, wskazuje na mapie Somosierrę, opowiada o szarży polskich szwoleżerów pod Somosierrą i wskazuje jej znaczenie dla toczonych walk	
--	---------------------------------	--	---	---	---	--

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 7 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I. Europa po kongresie wiedeńskim						
1. Kongres wiedeński	okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego, uczestnicy kongresu wiedeńskiego i ich rola w podejmowaniu decyzji, „sto dni” Napoleona, jego klęska pod	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>restauracja</i> , <i>legitymizm</i> , <i>równowaga europejska</i> ; zna daty obrad kongresu wiedeńskiego (1814–1815); wskazuje na mapie	wyjaśnia znaczenie terminów: abdykacja, Święte Przymierze; zna daty: bitwy pod Waterloo (18 VI 1815), podpisania aktu Świętego Przymierza (IX 1815); prezentuje	wyjaśnia znaczenie terminu Związek Niemiecki; zna datę „stu dni” Napoleona (III–VI 1815); identyfikuje postać Aleksandra I;	wyjaśnia znaczenie terminu „sto dni”; identyfikuje postacie: Franciszka I, Fryderyka Wilhelma III, Aleksandra I; omawia przebieg „stu dni” Napoleona; ocenia	ocenia postawę Napoleona i Francuzów w okresie jego powrotu do kraju; ocenia zasady, w oparciu o które stworzono ład

	Waterloo i ostateczny upadek cesarza Francuzów, postanowienia kongresu wiedeńskiego, zmiany ustrojowe i terytorialne, Święte Przymierze – jego cele i uczestnicy, znaczenie terminów: <i>restauracja, legitymizm, równowaga europejska</i>	państwa decydujące na kongresie wiedeńskim; podaje przyczyny zwołania kongresu wiedeńskiego.	główne założenia ładu wiedeńskiego; przedstawia decyzje kongresu dotyczące ziem polskich.	przedstawia i wskazuje na mapie zmiany terytorialne w Europie po kongresie wiedeńskim.	zasady, na których podstawie stworzono łąd wiedeński; przedstawia działalność Świętego Przymierza.	wiedeński; ocenia działalność Świętego Przymierza;
2. Rewolucja przemysłowa	przyczyny rewolucji przemysłowej, uwarunkowania i kierunki rozwoju przemysłu w Europie, pierwsze wielkie ośrodki przemysłowe w Europie, rozwój transportu, skutki gospodarcze rewolucji przemysłowej, wynalazki XIX w. – elektryczność i początki telekomunikacji, znaczenie terminów: <i>fabryka, industrializacja, urbanizacja, kapitaliści, kapitalizm</i> , postacie historyczne: James Watt, Michael Faraday, Samuel Morse	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rewolucja przemysłowa, maszyna parowa, manufaktura</i> ; zna datę udoskonalenia maszyny parowej (1763); identyfikuje postać Jamesa Watta; wymienia przyczyny rewolucji przemysłowej.	wyjaśnia znaczenie terminów: industrializacja, urbanizacja, kapitalizm; identyfikuje postacie: Samuela Morse’a; wymienia gałęzie przemysłu, które rozwinęły się dzięki zastosowaniu maszyny parowej; omawia wpływ zastosowania maszyny parowej na rozwój komunikacji.	zna daty: skonstruowania telegrafu (1837); identyfikuje postać Michaela Faradaya jako konstruktora silnika elektrycznego; zna zasady kapitalizmu; wskazuje na mapie państwa, na których terenie rozwinęły się w XIX w. najważniejsze zagłębia przemysłowe Europy; przedstawia konsekwencje zastosowania maszyny parowej dla rozwoju przemysłu.	wyjaśnia znaczenie terminów: cywilizacja przemysłowa, metropolia; przedstawia gospodarcze i społeczne skutki industrializacji; wyjaśnia znaczenie wynależenia elektryczności dla rozwoju przemysłu i komunikacji; opisuje sposób działania maszyny parowej.	wyjaśnia okoliczności narodzin przemysłu w XIX w.; ocenia gospodarcze i społeczne skutki rozwoju przemysłu w XIX w.
3. . Nowe idee polityczne	nowe ideologie: liberalizm, konserwatyzm, socjalizm i komunizm, teoretycy nowych	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ideologia, proletariat, strajk, fabrykanci</i> ; wymienia	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liberalizm, konserwatyzm, socjalizm, komunizm, związek</i>	identyfikuje postacie: Henriego de Saint-Simona, Roberta Owena, Fryderyka	wyjaśnia znaczenie terminów: wolna konkurencja, liberalizm ekonomiczny, <i>manifest</i>	ocenia wpływ nowych ideologii na życie społeczne i polityczne

	ideologii, aspekty gospodarcze i społeczno-polityczne nowych ideologii, narodziny ruchu robotniczego – związki zawodowe, znaczenie terminów: <i>ideologia</i> , <i>wolna konkurencja</i> , <i>strajk</i> , <i>związków zawodowy</i> , postacie: Adam Smith, Edmund Burke, Robert Owen, Karol Marks	ideologie społeczno-polityczne w XIX wieku.	<i>zawodowy</i> ; identyfikuje postacie: Edmunda Burke’a, Karola Marksa, Adama Smitha; charakteryzuje założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu i komunizmu.	Engelsa; przedstawia warunki pracy dzieci w XIX wiecznych fabrykach; przedstawia okoliczności narodzin liberalizmu, konserwatyzmu i ruchu robotniczego.	<i>komunistyczny</i> ; zna datę wydania <i>Manifestu komunistycznego</i> (1848); wyjaśnia różnice między socjalistami i komunistami; wyjaśnia rolę związków zawodowych w rozwoju ruchu robotniczego.	w pierwszej połowie XIX w.;
4. Przeciwno Świętemu Przymierzu	powstanie dekabrystów w Rosji, rewolucja lipcowa we Francji, przyczyny Wiosny Ludów, przebieg i skutki rewolucji lutowej we Francji, Wiosna Ludów w Europie na przykładzie Prus, Austrii, Węgier i Włoch, wojna krymska – przyczyny, przebieg i skutki, znaczenie terminów: <i>uwłaszczenie chłopów</i> , postacie historyczne: Ludwik Napoleona Bonaparte	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wiosna Ludów</i> , <i>uwłaszczenie</i> ; zna datę Wiosny Ludów (1848–1849); wskazuje na mapie państwa, w których wybuchła Wiosna Ludów; wymienia przyczyny Wiosny Ludów.	wyjaśnia znaczenie terminu <i>burżuazja</i> ; zna datę wybuchu Wiosny Ludów we Francji (II 1848); identyfikuje postać Ludwika Napoleona Bonaparte; przedstawia przyczyny Wiosny Ludów; przedstawia cele, przebieg i skutki powstania dekabrystów; przedstawia skutki Wiosny Ludów w Europie.	wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja lipcowa, rewolucja lutowa, dekabryści; zna daty: dekabrystów (XII 1825), wojny krymskiej (1853–1856); identyfikuje postacie: Mikołaja I Aleksandra II; wskazuje na mapie państwa, w których w latach 1815–1847 wybuchły rewolucje i powstania; omawia przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lipcowej we Francji; przedstawia skutki Wiosny Ludów we	wskazuje na mapie państwa zaangażowane w wojnę krymską; opisuje przebieg Wiosny Ludów we Francji, Prusach, Austrii, na Węgrzech i w państwach włoskich; wymienia przyczyny i skutki wojny krymskiej.	identyfikuje postacie: Karola X, Ludwika Filipa, Lajosa Kossutha; ocenia znaczenie Wiosny Ludów dla państw i narodów europejskich.

				Francji, Prusach, Austrii, na Węgrzech i w państwach włoskich.		
Rozdział II. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim						
1. Po upadku Księstwa Warszawskiego	podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim, podstawowe zasady ustrojowe w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Poznańskim i Rzeczypospolitej Krakowskiej, sytuacja społeczno-gospodarcza Polaków w zaborach pruskim, austriackim i w Królestwie Polskim, reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego w Królestwie Polskim, reformy uwłaszczeniowe w zaborze pruskim i austriackim, znaczenie terminu: <i>autonomia</i> , <i>protektorat</i> , znaczenie terminu: <i>ziemie zabrane</i>	wyjaśnia znaczenie terminu <i>uwłaszczenie</i> ; zna datę powstania Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Wolnego Miasta Krakowa (1815); wymienia ustalenia kongresu wiedeńskiego w sprawie ziem polskich.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>autonomia</i> , <i>Galicja</i> , <i>unia personalna</i> ; charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego; wymienia organy władzy określone w konstytucji Królestwa Polskiego; wymienia reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego; wymienia ośrodki przemysłowe w Królestwie Polskim; wskazuje na mapie podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim.	wyjaśnia znaczenie terminów: namiestnik, protektorat; identyfikuje postacie: Aleksandra I, Wielkiego księcia Konstantego; charakteryzuje ustrój Wielkiego Księstwa Poznańskiego; opisuje ustrój Rzeczypospolitej Krakowskiej; charakteryzuje rozwój gospodarczy zaboru pruskiego i zaboru austriackiego oraz Królestwa Polskiego; omawia proces uwłaszczania chłopów w zaborze pruskim i austriackim.	zna daty: nadania wolności osobistej chłopom w zaborze pruskim (1807), zniesienia pańszczyzny w zaborze austriackim (1848); wskazuje na mapie najważniejsze okręgi przemysłowe w Królestwie Polskim; porównuje sytuację gospodarczą ziem polskich pod zaborami.	ocenia skutki reformy uwłaszczeniowej w zaborze pruskim; ocenia rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego; wymienia wady i zalety ustroju Królestwa Polskiego.
2. Powstanie listopadowe	działalność opozycyjna i spiskowa (Towarzystwo Filomatów, Towarzystwo Filaretów, Towarzystwo Patriotyczne, Sprzysiężenie Podcho-	wyjaśnia znaczenie terminu noc listopadowa; zna daty: wybuchu powstania listopadowego (29/30 XI 1830); identyfikuje postać Piotra	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cenzura</i> , <i>kaliszanie</i> , <i>konspiracja</i> , <i>dyktator</i> ; identyfikuje postacie: Aleksandra I, Józefa Chłopickiego, Mikołaja I,	zna daty: bitwy pod Olszynką Grochowską (II 1831), wojny polsko-rosyjskiej (II–X 1831), bitwy pod Ostrołęką (V 1831), bitwy o Warszawę	zna daty: bitwy pod Stoczkiem (II 1831), bitew pod Wawrem i Dębem Wielkim (III 1831), bitew pod Iganiami; identyfikuje	omawia różnice pomiędzy opozycją legalną i nielegalną w Królestwie Polskim; ocenia stosunek władz carskich do opozycji

	rażych), znaczenie terminów: <i>cenżura</i>, <i>konspiracja</i>, <i>kaliszanie</i>, przyczyny wybuchu powstania listopadowego, przebieg powstania i charakterystyka władz powstańczych, wojna polsko-rosyjska, wielkie bitwy powstania listopadowego, walki powstańcze poza Królestwem Polskim, przyczyny klęski powstania listopadowego, znaczenie terminów: <i>noc listopadowa</i>, <i>detronizacja</i>, <i>dyktator</i>, postacie historyczne: Piotr Wysocki, Emilia Plater, Józef Sowiński, car Mikołaj I	Wysockiego; wymienia przyczyny powstania listopadowego.	Waleriana Łukasińskiego; wymienia przykłady organizacji spiskowych i ich cele; wymieni miejsca najważniejszych bitew powstania listopadowego; omawia przyczyny klęski powstania listopadowego.	(6–7 IX 1831); identyfikuje postacie: Ignacego Prądzyńskiego, Emilii Plater; wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew powstania listopadowego; wyjaśnia jakie znaczenie dla powstania listopadowego miała detronizacja cara Mikołaja I; opisuje przebieg nocy listopadowej, charakteryzuje poczynania władz powstańczych do wybuchu wojny polsko-rosyjskiej;	postacie: Józefa Sowińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego, Tomasza Zana; wyjaśnia, jaką rolę w życiu Królestwa Polskiego pełnił wielki książę Konstanty; opisuje przebieg wojny polsko-rosyjskiej; przedstawia okoliczności powstania opozycji legalnej i cele jej działalności; opisuje okoliczności powstania organizacji spiskowych; przedstawia przebieg walk powstańczych poza Królestwem Polskim.	legalnej i nielegalnej; ocenia, czy powstanie listopadowe miało szanse powodzenia.
3. Polacy po powstaniu listopadowym	rozmiary i znaczenie Wielkiej Emigracji, stronnictwa polityczne polskiej emigracji i ich programy polityczno-społeczne (Komitet Narodowy Polski, Towarzystwo Demokratyczne Polskie, Hôtel Lambert, Gromady Ludu Polskiego), skutki pow-	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rusyfikacja</i>, <i>Wielka Emigracja</i>; identyfikuje postacie: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego; wymienia przyczyny Wielkiej Emigracji; wymienia główne kraje, do których emigrowali	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zsyłka</i>, <i>represja</i>, <i>emisariusz</i>; identyfikuje postacie: Zygmunta Krasińskiego, Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego; wymienia formy działalności Polaków na emigracji; omawia przykłady polityki władz rosyjskich wobec Królestwa Polskiego.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Statut organiczny</i>, <i>kontrybucja</i>; identyfikuje postacie: Szymona Konarskiego, Piotra Ściegiennego; zna daty: powstania Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (1832)	zna daty: powstania Komitetu Narodowego Polskiego (1831), Gromad Ludu Polskiego (1835), wprowadzenia Statutu organicznego (1832); identyfikuje postacie: Stanisława Worcella, Wiktora Heltmana; przedstawia program Komitetu	ocenia politykę władz zaborczych wobec Polaków po upadku powstania listopadowego.

	stania listopadowego w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych – represje popowstaniowe, zmiany ustrojowe w Królestwie Polskim, początki rusyfikacji, represje w zaborze pruskim, działalność spiskowa po powstaniu listopadowym, znaczenie terminów: <i>Statut organiczny, kontrybucja, Kościół greckokatolicki, rusyfikacja, katorga</i>, postaci historyczne: Szymon Konarski, Piotr Ściegienny	Polacy po upadku powstania listopadowego; wymienia główne obozy polityczne powstałe na emigracji; wskazuje przykłady polityki rusyfikacji w Królestwie Polskim po upadku powstania listopadowego.		i Hôtelu Lambert (1833); charakteryzuje program Towarzystwa Demokratycznego Polskiego; przedstawia poglądy środowisk konserwatywnych z Hôtel Lambert.	Narodowego Polskiego, omawia poglądy Gromad Ludu Polskiego; omawia represje popowstaniowe w zaborze pruskim;	
4. Wiosna Ludów na ziemiach polskich	próba wzniesienia powstania narodowego w 1846 r. w zaborze pruskim, powstanie krakowskie, rabacja galicyjska i jej następstwa, przebieg i skutki Wiosny Ludów w Wielkopolsce, początki działalności polskich działaczy narodowych na Mazurach i Śląsku, przebieg i skutki Wiosny Ludów w Galicji, znaczenie hasła <i>Za</i>	wyjaśnia znaczenie terminu <i>uwłaszczenie</i>; zna datę: wybuchu powstania krakowskiego (21/21 II 1846); wymienia tereny objęte powstaniem krakowskim; wskazuje na mapie zabory, w których doszło do wystąpień w 1848 r.	wyjaśnia znaczenie terminu <i>rabacja galicyjska</i>; zna datę: powstania wielkopolskiego (IV–V 1848); identyfikuje postaci: Edwarda Dembowskiego, Jakuba Szeli; wyjaśnia przyczyny wybuchu Wiosny Ludów na ziemiach polskich pod zaborem; omawia przebieg i skutki powstania krakowskiego; omawia przebieg i skutki rabacji galicyjskiej;	zna datę: likwidacji Rzeczypospolitej Krakowskiej (XI 1846), uwłaszczenia chłopów w Galicji (1848); identyfikuje postać Ludwika Mierosławskiego ; opisuje przebieg Wiosny Ludów w Wielkim Księstwie Poznańskim; omawia przebieg Wiosny Ludów w Galicji;	zna datę bitwy pod Miłosławiem (IV 1848); identyfikuje postaci: Józefa Lompy; przedstawia przyczyny niepowodzenia powstania krakowskiego; przedstawia działalność polskich społeczników na Warmii, Mazurach i Śląsku.	ocenia postawę chłopów galicyjskich wobec szlachty i powstania krakowskiego; ocenia skutki Wiosny Ludów na ziemiach polskich , ocenia decyzję władz austriackich o uwłaszczeniu chłopów.

	wolność waszą i naszą, udział Polaków w europejskiej Wiośnie Ludów, znaczenie terminu <i>rabacja</i> , postacie historyczne: Jakub Szela, Edward Dembowski, Ludwik Mierosławski, Józef Lompa, Józef Bem					
5. Kultura polska pod zaborami	kultura polska i oświata w zaborach pruskim, austriackim i w Rzeczypospolitej Krakowskiej, kultura polska po rozbiorach, idee romantyzmu, osiągnięcia kultury polskiej doby romantyzmu, polski mesjanizm, początki badań historii Polski, znaczenie terminów: <i>racjonalizm</i> , <i>romantyzm</i> , <i>mesjanizm</i> , postacie historyczne: Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Andrzej Towiański, Artur Grottger, Joachim Lelewel	wyjaśnia znaczenie terminu romantyzm; identyfikuje postacie: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Fryderyka Chopina; wymienia poglądy romantyków.	wyjaśnia znaczenie terminu: <i>racjonalizm</i> , <i>mesjanizm</i> ; identyfikuje postacie: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego; wymienia przykłady dzieł polskich romantyków; wymienia przykłady szkół działających w Królestwie Polskim.	identyfikuje postać: Joachima Lelewela, Artura Grottgera; charakteryzuje warunki, w jakich ukształtował się polski romantyzm; wyjaśnia, na czym polegał konflikt romantyków z klasykami.	identyfikuje postacie: Andrzeja Towiańskiego, Artura Grottgera, Antoniego Malczewskiego; przedstawia sytuację kultury polskiej po utracie niepodległości.	zna datę: otwarcia Uniwersytetu Warszawskiego (1816); ocenia wpływ romantyzmu na niepodległościowe postawy Polaków
Rozdział III. Europa i świat po Wiośnie Ludów						

1. Stany Zjednoczone w XIX wieku	rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych, rozwój demograficzny, napływ imigrantów, osadnictwo i los rdzennych mieszkańców Ameryki Północnej, dualizm gospodarczy i polityczny Stanów Zjednoczonych w poł. XIX w., problem niewolnictwa i ruch abolicjonistyczny, przyczyny i przebieg wojny secesyjnej, skutki wojny domowej, znaczenie terminów: <i>abolicjonizm, secesja, Unia, Konfederacja, dyskryminacja</i> , postać historyczna: Abraham Lincoln	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>secesja, Północ, Południe, dyskryminacja</i> ; zna datę wojny secesyjnej (1861–1865); identyfikuje postać Abrahama Lincolna; wymienia przyczyny i skutki wojny secesyjnej.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna secesyjna, Konfederacja, Unia</i> ; zna datę wydania dekretu o zniesieniu niewolnictwa (1863); identyfikuje postacie: Roberta Lee, Ulyssesa Granta; charakteryzuje sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną Północy i Południa; wymienia skutki wojny secesyjnej.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taktyka spalonej ziemi, abolicjonizm, demokraci, republikanie</i> ; zna daty: wyboru Abrahama Lincolna na prezydenta USA (1860), secesji Karoliny Południowej (1860), powstania Skonfederowanych Stanów Ameryki (1861); opisuje przebieg wojny secesyjnej; wyjaśnia, jakie konsekwencje dla dalszego przebiegu wojny miał dekret o zniesieniu niewolnictwa; dzieli skutki wojny secesyjnej na: społeczne, polityczne i gospodarcze.	zna daty: bitwy pod Gettysburgiem (VII 1863), kapitulacji wojsk Konfederacji (VI 1865), ataku na Fort Sumter (IV 1861); wskazuje na mapie etapy rozwoju terytorialnego Stanów Zjednoczonych w XIX w.; – porównuje sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną Północy i Południa.	ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych.
2. Zjednoczenie Włoch i Niemiec	rola Piemontu w procesie jednoczenia Włoch, przebieg wojny z Austrią i rola Francji w procesie jednoczenia Włoch, wyprawa „tysiąca czerwonych koszul”, zjednoczenie Włoch i powstanie Królestwa Włoch, koncepcje zjednoczenia	zna daty: powstania Królestwa Włoch (1861), ogłoszenia powstania II Rzeszy Niemieckiej (1871); identyfikuje postać Giuseppe Garibaldi; wymienia, jakie wojny stoczono podczas jednoczenia Niemiec; wymienia wydarzenia, które doprowadziły do	wyjaśnia znaczenie terminu <i>wyprawa „tysiąca czerwonych koszul”</i> ; zna daty: wojny Prus z Austrią (1866), wojny francusko-pruskiej (1870-1871); identyfikuje postacie: Wilhelma I, Wiktora Emanuela II, Ottona von Bismarcka; wyjaśnia, jaką rolę w jednoczeniu Włoch	zna daty: bitew pod Magentą i Solferino (1859), wojny Prus i Austrii z Danią (1864), bitwy pod Sadową (1866), bitwy pod Sedanem (1870); przedstawia skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec dla Europy; opisuje przebieg	zna daty: wojny Piemontu z Austrią (1859), wybuchu powstania w Królestwie Obojga Sycylii (1860), zajęcia Wenecji przez Królestwo Włoch (1866), zajęcia Państwa Kościelnego przez Królestwo Włoskie (1870); wskazuje na mapie etapy jednoczenia	ocenia metody stosowane przez Ottona Bismarcka i Giuseppe Garibaldi w procesie jednoczenia swoich państw.

	Niemiec, rola Prus w procesie jednoczenia Niemiec – polityka Ottona von Bismarcka, wojny Prus z Danią, Austrią i Francją oraz ich znaczenie dla poszerzenia wpływów pruskich w Niemczech, proklamacja Cesarstwa Niemieckiego, znaczenie terminów: „ <i>czzerwone koszule</i> ”, postacie historyczne: Wiktor Emanuel II, Giuseppe Garibaldi, Otto von Bismarck, Wilhelm I	zjednoczenia Włoch.	odegrał Giuseppe Garibaldi; wyjaśnia, jaką rolę w jednoczeniu Niemiec odegrał Otto von Bismarck.	procesu jednoczenia Niemiec; wyjaśnia, dlaczego Piemont stał się ośrodkiem jednoczenia Włoch; omawia skutki wojen Prus z Danią i Austrią dla procesu jednoczenia Niemiec; przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny francusko-pruskiej.	Włoch i Niemiec.	
3. Kolonializm w XIX wieku	przyczyny ekspansji kolonialnej w XIX w. kolonizacja Afryki, polityka kolonialna w Azji, gospodarcza i społeczna rola kolonii w XIX w., konflikty kolonialne, imperium kolonialne Wielkiej Brytanii, znaczenie terminu <i>kolonializm</i> , <i>wojny burskie</i> , postacie historyczne: królowa Wiktoria	wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolonializm</i> , <i>metropolia</i> ; identyfikuje postać królowej Wiktorii; wymienia państwa, które uczestniczyły w kolonizacji Afryki i Azji.	wyjaśnia znaczenie terminu <i>kompania handlowa</i> , wskazuje państwa, które posiadały najwięcej kolonii; wymienia przyczyny i skutki ekspansji kolonialnej.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekspansja</i> , <i>eksterminacja</i> , <i>Kompania Wschodnioindyjska</i> ; wskazuje na mapie tereny świata, które podlegały kolonizacji pod koniec XIX w.; wymienia przyczyny konfliktów kolonialnych; przedstawia skutki ekspansji kolonialnej dla państw europejskich i mieszkańców terenów podbitych; przedstawia proces kolonizacji Afryki	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powstanie sipajów</i> , <i>wojny opiumowe</i> , <i>wojny burskie</i> , <i>powstanie bokserów</i> ; porównuje proces kolonizacji Afryki i Azji.	ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw.

				i Azji; wskazuje przykłady konfliktów kolonialnych.		
4. Przemiany polityczno-społeczne w Europie	demokratyzacja życia politycznego, rozwój ruchu robotniczego, narodziny nurtu socjaldemokratycznego, ideologia anarchizmu, początki chrześcijańskiej demokracji, rozwój ideologii nacjonalistycznych, wpływ przemian cywilizacyjnych na proces emancypacji kobiet, znaczenie terminów: <i>społeczeństwo industrialne, anarchizm, nacjonalizm, syjonizm, emancypacja, sufrażystki</i> , postać historyczna: papież Leon XIII	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system republikański, monarchia parlamentarna, demokratyzacja</i> ; wyjaśnia, na czym polegał proces demokratyzacji; wymienia nowe ruchy polityczne w Europie drugiej połowie XIX w.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja (chadecja), emancypantki, sufrażystki</i> ; identyfikuje postacie: Karola Marksa, Leona XIII; wymienia postulaty emancypantek i sufrażystek.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nacjonalizm, szowinizm, syjonizm</i> ; przedstawia założenia programowe socjalistów; charakteryzuje założenia programowe chrześcijańskiej demokracji; przedstawia cele i metody działania anarchistów; omawia różnice między zwolennikami socjaldemokracji a komunistami; wyjaśnia, jakie okoliczności wpłynęły na narodziny ruchu emancypacji kobiet.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>solidaryzm społeczny, społeczeństwo industrialne, Międzynarodówka, encyklika</i> ; zna datę ogłoszenia encykliki <i>Rerum novarum</i> (1891); przedstawia wpływ ideologii nacjonalizmu na kształtowanie się różnych postaw wobec narodu i mniejszości narodowych; przedstawia okoliczności kształtowania się syjonizmu i jego założenia.	zna datę ustanowienia 1 maja Świętem Pracy (1889); porównuje systemy ustrojowe w XIX–wiecznej Europie.
5. Postęp techniczny i kultura przełomu XIX i XX wieku	teoria ewolucji i jej znaczenie, rozwój nauk przyrodniczych oraz medycyny i higieny w drugiej poł. XIX w., odkrycia z dziedziny fizyki – promieniotwórczość pierwiastków, rozwój komunikacji i	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>teoria ewolucji, promieniowanie X, kultura masowa</i> ; identyfikuje postacie: Karola Darwina, Marii Skłodowskiej-Curie; wymienia odkrycia naukowe, przełomu XIX i	wyjaśnia znaczenie terminu <i>pasteryzacja</i> ; zna datę ogłoszenia teorii ewolucji przez Karola Darwina (1859), identyfikuje postacie: Karola Darwina, Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, Auguste’a i Louisa Lumière,	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>secesja, realizm, impresjonizm, naturalizm, kubizm</i> ; identyfikuje postacie: Dmitrija Mendelejewa, Wilhelma Roentgena, Charelsa Dickensa, Pierre’a Curie;	wyjaśnia znaczenie terminu: <i>historyzm, symbolizm, futurizm, ekspresjonizm</i> ; zna datę pierwszych igrzysk olimpijskich (1896); identyfikuje postacie: Émile’a Zoli, Roberta Kocha, Karla Benza,	ocenia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu; ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji; wyjaśnia, w jaki sposób

	środków transportu, budowa wielkich kanałów morskich i ich znaczenie (Kanał Sueski i Panamski), nowe nurty w literaturze, malarstwie, muzyce i architekturze drugiej połowy XIX w. ,postacie historyczne: Karol Darwin, Maria Skłodowska-Curie, Ludwik Pasteur, bracia Wright, bracia Lumière, narodziny kultury masowej (radio, kino), upowszechnienie sportu i kultury fizycznej, znaczenie terminów: <i>realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja</i>	XX wieku; przedstawia cechy charakterystyczne kultury masowej; wymienia nowe kierunki w sztuce i architekturze.	Claude Moneta, Rudolfa Diesela; przedstawia założenia teorii ewolucji; wskazuje wynalazki, które miały wpływ na życie codzienne; wymienia wynalazki, które miały wpływ na rozwój medycyny i higieny.	charakteryzuje rozwój komunikacji i transportu; charakteryzuje nowe kierunki w sztuce i architekturze; wyjaśnia, czym charakteryzowało się malarstwo impresjonistów; wyjaśnia, w jaki sposób wynalazki zmieniły życie codzienne w XIX w.; przedstawia okoliczności upowszechnienia sportu w drugiej połowie XIX w.	Gottlieba Daimlera, wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w.;	podglądy pozytywistów wpłynęły na literaturę i sztukę przełomu XIX i XX w.
Rozdział IV. Ziemie polskie po Wiośnie Ludów						
1. Powstanie styczniowe	początki idei pracy organicznej na ziemiach polskich, odwilż posewastopolska w Rosji i Królestwie Polskim, manifestacje patriotyczne i „rewolucja moralna” – wzrost aktywności politycznej polskiego społeczeństwa,	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>praca organiczna, branka, dyktator</i>; zna daty: wybuchu powstania (22 I 1863),ukazu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim (III 1864); identyfikuje postać Romualda	wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>czerwon</i>”, „<i>biali</i>”, <i>wojna partyzancka, ukaz</i>; identyfikuje postacie: Aleksandra Wielopolskiego Ludwika Mierosławskiego, Mariana Langiewicza; wymienia przykłady realizacji programu pracy organicznej; przedstawia	wyjaśnia znaczenie terminu <i>odwilż (wiosna) posewastopolska</i>; identyfikuje postacie: Jarosława Dąbrowskiego, zna datę ogłoszenia manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego (22 I	wyjaśnia znaczenie terminu „<i>rewolucja moralna</i>”; zna daty: aresztowania Romualda Traugutta (IV 1864), objęcia dyktatury przez Mariana Langiewicza (III 1863); identyfikuje postacie: Andrzeja Zamoyskiego, Józefa	ocenia politykę Aleksandra Wielopolskiego; ocenia postawy dyktatorów powstania styczniowego.

	stronnictwa polityczne w Królestwie Polskim – „biali” i „czerwoni”, polityka A. Wielopolskiego i jego reformy, bezpośrednie przyczyny i okoliczności wybuchu powstania styczniowego, wymowa i znaczenie manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego, przebieg i charakter walk powstańczych w Królestwie Polskim i na Litwie, rola dyktatorów i Rządu Narodowego, kwestia chłopska – dekret cara o uwłaszczeniu, znaczenie terminów: „rewolucja moralna”, biali, czerwoni, branka, dyktator, państwo podziemne, wojna partyzancka, postacie historyczne: A. Wielopolski, R. Traugutt, L. Mierosławski	Traugutta; wymienia założenia pracy organicznej; określa przyczyny powstania styczniowego; wskazuje przyczyny upadku powstania styczniowego.	programy polityczne „białych” i „czerwonych”; przedstawia reformy Aleksandra Wielopolskiego; wskaże na mapie miejsca walk powstańczych; omawia okoliczności i skutki wprowadzenia dekretu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim.	1863); charakteryzuje odwilż posewastopolską w Królestwie Polskim; wskazuje różnicę w stosunku do powstania zbrojnego między „czerwonymi” i „białymi”; omawia cele manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego; wyjaśnia, jaką rolę w upadku powstania odegrała kwestia chłopska.	Hauke- Bosaka; wyjaśnia, jaką rolę pełniły manifestacje patriotyczne w przededniu wybuchu powstania; porównuje programy polityczne „czerwonych” i „białych”.	
2. Po powstaniu styczniowym	represje wobec uczestników powstania styczniowego, likwidacja odrębności Królestwa Polskiego i	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, germanizacja</i>; identyfikuje postać Michała Drzymały; wymienia bezpośrednie	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trójlojalizm, Kraj Przywiślański, autonomia, kulturkampf, strajk szkolny, rugi pruskie</i>; zna datę	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kibitka, tajne komplety, Komisja Kolonizacyjna, Hakata</i>; identyfikuje postać	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Uniwersytet Łatający, Towarzystwo Czytelni Oświatowych, nowela osadnicza,</i>	ocenia politykę caratu wobec ludności polskiej na ziemiach zabranych; ocenia postawy Polaków w Królestwie

	polityka Rosji na ziemiach zabranych, polityka rusyfikacji urzędów i szkolnictwa, represje wobec Kościoła katolickiego i unickiego, sposoby oporu Polaków przed rusyfikacją, znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, Uniwersytet Latający, tajne komplety, kibitka, trójłojalizm</i>, polityka germanizacji w zaborze pruskim – rugi pruskie, Kulturkampf, autonomia Galicji i jej przejawy – polonizacja oświaty i rozwój kultury, postawy Polaków wobec polityki zaborców w zaborze pruskim i austriackim, świadomość narodowa Polaków pod zaborami i proces powstawania nowoczesnego narodu polskiego, znaczenie terminów: <i>rugi pruskie, Komisja Kolonizacyjna, Kulturkampf, ustawa kagańcowa, strajk szkolny, germanizacja, rusyfikacja</i>, postacie historyczne: Michał	represje wobec uczestników powstania styczniowego; charakteryzuje politykę germanizacji.	protestu dzieci we Wrześni (1901); identyfikuje postać Marii Konopnickiej; wymienia postawy Polaków wobec rusyfikacji i germanizacji; przedstawia przykłady rusyfikacji i germanizacji ziem zabranych; wyjaśnia, na czym polegała polityka kulturkampf; wymienia instytucje autonomiczne w Galicji.	Ottona von Bismarcka; zna daty: rozpoczęcia rugów pruskich (1885), powstania Komisji Kolonizacyjnej (1886); omawia walkę władz carskich z polskim Kościołem; omawia postawę Polaków wobec rusyfikacji i germanizacji;	<i>ustawa kagańcowa</i>; zna datę ogłoszenia tzw. nowel osadniczej (1904), przedstawia okoliczności nadania Galicji autonomii przez władze austriackie;	Polskim wobec rusyfikacji i germanizacji; ocenia znaczenie autonomii galicyjskiej dla rozwoju polskiego życia narodowego.
--	---	---	--	--	--	--

	Drzymała					
3. Zmiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich	przemiany gospodarcze i społeczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. specyfika sytuacji gospodarczej poszczególnych zaborów. inne narodowości na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej, postęp cywilizacyjny na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. znaczenie terminów: <i>emigracja zarobkowa</i> , <i>ziemiaństwo</i> , postaci historyczne: Hipolit Cegielski, Ignacy Łukasiewicz, Franciszek Stefczyk	wyjaśnia znaczenie terminu: <i>emigracja zarobkowa</i> , <i>robotnicy</i> ; identyfikuje postać Hipolita Cegielskiego; wyjaśnia przyczyny i wskazuje kierunki emigracji zarobkowej Polaków pod koniec XIX w.; wymienia grupy społeczne, które wykształciły się w społeczeństwie polskim w XIX w.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>burżuazja</i> , <i>inteligencja</i> , <i>ziemiaństwo</i> ; zna datę uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim (1864); wymienia przykłady przedsiębiorczości Polaków w zaborze pruskim i wymienia jej przykłady; charakteryzuje rozwój gospodarczy Galicji; omawia przykłady przemian cywilizacyjnych na ziemiach polskich w XIX w.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>asymilacja</i> , <i>spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe</i> ; zna datę zniesienia granicy celnej z Rosją (1851); identyfikuje postać Franciszka Stefczyka; przedstawia rozwój i rolnictwa w zaborze rosyjskim; omawia rozwój Łodzi jako miasta przemysłowego; omawia rozwój spółdzielczości w Galicji; charakteryzuje przemiany społeczne na ziemiach polskich.	porównuje rozwój gospodarczy ziem polskich trzech zaborów; wyjaśnia, na czym polegał proces asymilacji Żydów i jakie były jego skutki; opisuje przykłady przedsiębiorczości w zaborze rosyjskim, pruskim i austriackim;	ocenia postawy Polaków wobec różnych problemów związanych z rozwojem gospodarczym ziem polskich pod zaborami;
4. Działalność polityczna na ziemiach polskich	okoliczności narodzin nowych ruchów politycznych na ziemiach polskich, założenia programowe i działalność partii socjalistycznych, nacjonalistycznych i ludowych, podziały na polskiej scenie politycznej na przełomie	zna datę rewolucji 1905–1907; rozwinięte skróty: SDKP, SDKPiL, PPS, PSL; identyfikuje postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa; wskazuje partie należące do ruchu socjalistycznego, narodowego	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>orientacja prorosyjska</i> , <i>orientacja proaustriacka</i> , <i>krwawa niedziela</i> , <i>solidaryzm narodowy</i> ; zna datę krwawej niedzieli (22 I 1905); identyfikuje postaci: Ludwika Waryńskiego, Róży Luksemburg, Ignacego	wyjaśnia znaczenie terminu <i>endecja</i> ; zna daty: powstania Wielkiego Proletariatu (1882), Polskiej Partii Socjalistycznej (1892), Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego (1897), Polskiego Stronnictwa Ludowego (1903); wymienia	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Duma Państwowa</i> , <i>Macierz Szkolna</i> ; identyfikuje postaci: Stanisława Wojciechowskiego, Stanisława Stojalowskiego, Franciszka Stefczyka, Marii i Bolesława Wysłouchów; omawia	wyjaśnia, jaki wpływ miała działalność partii politycznych na postawy Polaków pod zaborami; ocenia skalę realizacji haseł polskich partii politycznych w XIX i na początku XX w.

	XIX i XX w., przyczyny rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich oraz jej kontekst narodowy i społeczny, przebieg rewolucji lat 1905–1907, orientacja proaustriacka i prorosyjska – ich oczekiwania polityczne i najważniejsi działacze, powstanie organizacji niepodległościowych (Związek Walki Czynnej, Związek Strzelecki), znaczenie terminów: <i>solidaryzm narodowy</i>, <i>antysemityzm</i>, postacie historyczne: Ludwik Waryński, Józef Piłsudski, Roman Dmowski, znaczenie terminu: <i>organizacja paramilitarna</i>	i ludowego;	Daszyńskiego; wymienia skutki rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich; charakteryzuje orientację proaustriacką i prorosyjską; wymienia przyczyny i przebieg rewolucji 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim; wymienia polskie organizacje niepodległościowe działające pod zaborami.	założenia programowe SDKPiL i PPS; przedstawia założenia ruchu robotniczego i ruchu narodowego; przedstawia okoliczności ukształtowania się orientacji politycznych Polaków na początku XX w.	okoliczności narodzin ruchu robotniczego na ziemiach polskich; wyjaśnia, dlaczego polski ruch ludowy powstał i rozwinął się w Galicji; porównuje założenia programowe PPS i SDKPiL; porównuje założenia programowe orientacji niepodległościowych do 1914 r.	
5. Kultura polska na przełomie XIX i XX wieku	program polskiego pozytywizmu i jego teoretycy, znaczenie pracy organicznej i pracy u podstaw dla społeczeństwa polskiego, wzrost popularności powieści i malarstwa historycznego, Młoda Polska i jej wkład w	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pozytywizm</i>, <i>praca organiczna</i>, <i>praca u podstaw</i>, <i>Młoda Polska</i>; identyfikuje postacie: Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa, Władysława Reymonta, Elizy Orzeszkowej, Jana Matejki, Marii	wyjaśnia znaczenie terminu <i>modernizm</i>; wyjaśnia, dlaczego Galicja stała się centrum polskiej nauki i kultury; charakteryzuje kulturę Młodej Polski; wymienia cechy kultury masowej na ziemiach polskich przełomu XIX i XX w.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>literatura postyczniowa</i>, <i>skauting</i>; wyjaśnia wpływ poglądów pozytywistycznych na rozwój literatury; wyjaśnia, jaką rolę miało popularyzowanie historii wśród Polaków pod	wyjaśnia znaczenie terminu <i>ogródki jordanowskie</i>, identyfikuje postacie: Henryka Jordana, Heleny Modrzejewskiej, Andrzeja Małkowskiego, Kazimierza Prószyńskiego; wyjaśnia, jaki wpływ na	ocenia skuteczność tworzenia literatury i malarstwa ku pokrzepieniu serc.

	rozwój kultury polskiej przełomu wieków, początki kultury masowej na ziemiach pol, znaczenie terminów: <i>modernizm, Młoda Polska, realizm</i>, postacie historyczne: Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Jan Matejko, Stanisław Wyspiański, Helena Modrzejewska	Konopnickiej, Stanisława Wyspiańskiego, Stefana Żeromskiego; wyjaśnia, na czym polegała literatura i malarstwo tworzone ku pocrzepieniu serc; podaje przykłady literatury i malarstwa tworzonego ku pocrzepieniu serc.		zaborami.	przemiany światopoglądowe miała klęska powstania styczniowego; charakteryzuje sztukę polską przełomu XIX i XX w.	
Rozdział V. I wojna światowa						
1. Świat na drodze ku wojnie	rola nowych mocarstw (Stany Zjednoczone, Niemcy i Japonia) w zmianie układu sił na świecie, wojna rosyjsko-japońska i jej znaczenie, wyścig zbrojeń – nowe rozwiązania techniczne w służbie armii, narastanie konfliktów politycznych, gospodarczych i militarnych między mocarstwami europejskimi, powstanie trójprzymierza i	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trójprzymierze/państwa centralne, trójporozumienie/ententa aneksja</i>; – wskazuje na mapie państwa należące do trójprzymierza i trójporozumienia; wskazuje cele trójprzymierza i trójporozumienia; wyjaśnia, na czym polegał wyścig zbrojeń.	zna daty: zawarcia trójprzymierza (1882), powstania trójporozumienia (1907); wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kocioł bałkański</i>; wymienia przyczyny narastania konfliktów między europejskimi mocarstwami; przedstawia przykłady rywalizacji mocarstw na morzach i oceanach; wyjaśnia, jak doszło do wybuchu wojny rosyjsko-japońskiej.	wyjaśnia, jaki wpływ na ład światowy miało powstanie nowych mocarstw w drugiej połowie XIX i na początku XX w.; opisuje okoliczności powstania trójprzymierza i trójporozumienia; – omawia przebieg wojny rosyjsko-japońskiej i jej skutki.	zna daty: I wojny bałkańskiej (1912), II wojny bałkańskiej (1913), wojny rosyjsko-japońskiej (1904–1905), bitwy pod Cuszimą (1905); przedstawia wpływ konfliktów kolonialnych na sytuację w Europie; przedstawia przyczyny i skutki wojen bałkańskich.	ocenia wpływ konfliktów bałkańskich na zaostrenie sytuacji międzynarodowej w Europie.

	trójp porozumienia, wojny bałkańskie i ich skutki, znaczenie terminów: <i>trójp rzymierze, trójp porozumienie, kocioł bałkański</i>					
2. Na frontach I wojny światowej	rola zamachu w Sarajewie dla losów Europy, działania na froncie zachodnim (bitwy nad Marną, pod Verdun), przebieg walk na froncie wschodnim (bitwy pod Tannenbergiem i Gorlicami), działania wojenne na morzach i ich znaczenie dla przebiegu wojny, okoliczności przystąpienia USA do wojny, zakończenie działań wojennych – traktat brzeski, rozejm w Compiègne, znaczenie terminów: <i>wojna błyskawiczna, wojna pozycyjna, państwa centralne</i> , postać historyczna: arcyksiążę Franciszek Ferdynand Habsburg	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Wojna, front</i> ; identyfikuje postać Franciszka Ferdynanda Habsburga; zna daty: zamachu w Sarajewie (28 VI 1914), wypowiedzenia wojny Serbii przez Austro-Węgry (28 VII 1914), I wojny światowej (1914–1918), podpisania kapitulacji przez Niemcy w Compiègne (11 XI 1918); wymienia przyczynę bezpośrednią wybuchu Wielkiej Wojny; wymienia cechy charakterystyczne prowadzenia i przebiegu działań wojennych w czasie I wojny światowej.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ultimatum, wojna błyskawiczna, wojna pozycyjna, wojna manewrowa, nieograniczona wojna podwodna</i> ; zna daty: wypowiedzenia wojny Niemcom przez Stany Zjednoczone (IV 1917), podpisania traktatu brzeskiego (3 III 1918); wskazuje na mapie państwa europejskie walczące w Wielkiej Wojnie po stronie ententy i państw centralnych; wymienia przyczyny pośrednie wybuchu Wielkiej Wojny; wyjaśnia, jaki wpływ na przebieg wojny miało wprowadzenie nowych rodzajów broni; wskazuje przyczyny klęski państw centralnych.	wyjaśnia znaczenie terminu <i>U-boot, ofensywa</i> ; identyfikuje postacie: Karola I Habsburga, Wilhelma II, Gawiłto Principa; przedstawia proces kształtowania się bloku państw centralnych i państw ententy; przedstawia okoliczności kapitulacji państw centralnych.	zna daty: przyłączenia się Włoch do ententy (1915), bitwy nad Marną (IX 1914), bitwy pod Verdun (1916), bitwy pod Ypres (1915), bitwy nad Sommą (1916), bitwy pod Tannenbergiem (VIII 1914), ogłoszenia nieograniczonej wojny podwodnej (1917); wyjaśnia, jaki wpływ na losy wojny miała sytuacja wewnętrzna w Niemczech i Austro-Węgrzech; opisuje przebieg walk na froncie zachodnim i wschodnim; przedstawia przebieg walk na Bałkanach i we Włoszech.	ocenia skutki ogłoszenia przez Niemcy nieograniczonej wojny podwodnej; ocenia skutki zastosowania nowych rodzajów broni; porównuje taktykę prowadzenia działań na froncie wschodnim i zachodnim.

3. Rewolucje w Rosji	przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lutowej w Rosji, konflikt wewnętrzny w okresie dwuwładzy (działalność Lenina, ogłoszenie tzw. tez kwietniowych), rewolucja październikowa i jej skutki, wojna domowa i interwencje sił ententy, następstwa polityczne i międzynarodowe rewolucji bolszewickiej i wojny domowej, znaczenie terminów: <i>mienszewicy, bolszewicy, Biała Gwardia, Armia Czerwona, Czeka</i> , postacie historyczne: Aleksander Kiereński, Włodzimierz Lenin, Feliks Dzierżyński	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bolszewicy, Armia Czerwona, łagry</i> ; zna daty: wybuchu rewolucji lutowej (III 1917), wybuchu rewolucji październikowej (XI 1917); identyfikuje postać Włodzimierza Lenina; rozwinię skróty ZSRS.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rewolucja lutowa, rewolucja październikowa</i> ; zna daty: wojny domowej w Rosji (1919–1922), powstania ZSRS (XII 1922); identyfikuje postać Mikołaja II; wskazuje na mapie miejsce wybuchu rewolucji lutowej oraz rewolucji październikowej; wymienia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej; wymienia, kto sprawuje władzę w Rosji po rewolucji październikowej.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Komisarzy Ludowych, dwuwładza, Rząd Tymczasowy, biała gwardia, Czeka, tezy kwietniowe</i> ; zna datę obalenia caratu przez Rząd Tymczasowy (15 III 1917); identyfikuje postacie: Lwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego; omawia sytuację wewnętrzną w Rosji w czasie I wojny światowej; określa przyczyny, omawia przebieg i skutki wojny domowej w Rosji.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eserowcy, mienszewicy</i> ; zna datę powstania Rady Komisarzy Ludowych (XI 1917); identyfikuje postacie: Aleksandra Kiereńskiego, Grigorij Rasputin; wymienia założenia programowe rosyjskich stronnictw politycznych; omawia przebieg rewolucji lutowej; charakteryzuje okres dwuwładzy w Rosji.	ocenia skutki przewrotu bolszewickiego dla Rosji i Europy.
4. Sprawa polska podczas I wojny światowej	postawy Polaków w sytuacji nadchodzącej wojny, działania Kompanii Kadrowej i Legionów Polskich, kryzys przysięgowy i jego znaczenie, działalność polskich formacji zbrojnych u boku Rosji, powstanie	wyjaśnia znaczenie terminu <i>Legiony Polskie</i> ; zna datę sformowania Legionów Polskich (1914), podpisania traktatu wersalskiego (28 VI 1919); identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kryzys przysięgowy, Błękitna Armia</i> ; zna datę kryzysu przysięgowego (VII 1917); omawia udział polskich formacji zbrojnych u boku państw centralnych i u boku ententy.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akt 5 listopada (manifest dwóch cesarzy), Rada Regencyjna</i> ; zna daty: wydania manifestu dwóch cesarzy (5 XI 1916), programu pokojowego prezydenta Wilsona (8 I 1918);	wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Kompania Kadrowa, Legion Puławski, I II Brygada Legionów Polskich</i> ; zna daty: odezwy cara Mikołaja II (1916), powstania Rady Regencyjnej (1917), wkroczenia Kompanii	porównuje taktykę prowadzenia działań na froncie wschodnim i zachodnim; ocenia wkład Legionów Polskich w odzyskanie niepodległości przez Polaków.

	Błękitnej Armii , postawa państw zaborczych wobec sprawy polskiej, Akt 5 listopada i jego znaczenie dla sprawy polskiej, stanowisko państw ententy w sprawie polskiej, znaczenie orędzia prezydenta T.W. Wilsona dla sprawy polskiej, udział Polaków w obradach konferencji pokojoyej w Paryżu i jej decyzje w kwestii ziem polskich, znaczenie terminów: <i>Legiony Polskie, kryzys przysięgowy, Akt 5 listopada, Rada Regencyjna, linia Curzona</i>, postacie historyczne: Józef Haller, Ignacy Jan Paderewski, Thomas Woodrow Wilson, Roman Dmowski, Władysław Grabski	Jana Paderewskiego; wymienia postanowienia konferencji wersalskiej w sprawie polskiej.		wskazuje na mapie podział ziem polskich w 1915 r.; przedstawia okoliczności, w jakich powstały Legiony Polskie i wskazuje cele ich działalności.	Kadrowej do Królestwa Polskiego (6 VIII 1914), powstania Legionu Puławskiego (1914); przedstawia okoliczności utworzenia wojska polskiego we Francji.	
Rozdział VI. Świat w okresie międzywojennym						

1. Świat po I wojnie światowej	skutki społeczne, ekonomiczne i polityczne I wojny światowej, traktat wersalski i traktaty pokojowe z państwami centralnymi oraz ich postanowienia, powstanie Ligi Narodów i jej znaczenie w okresie międzywojennym, powstanie nowych lub odzyskanie niepodległości przez narody europejskie (Polska, Czechosłowacja, Królestwo SHS, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Irlandia), konferencja w Locarno i jej postanowienia, wielki kryzys gospodarczy – przyczyny i jego skutki polityczne, znaczenie terminów: <i>ład wersalski, mały traktat wersalski, demilitaryzacja, państwo monoetniczne, Liga Narodów, czarny czwartek, New Deal</i>, postacie historyczne: Franklin Delano Roosevelt	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Liga Narodów, wielki kryzys gospodarczy</i>; zna daty: podpisania traktatu wersalskiego (28 VI 1919); wymienia państwa europejskie decydujące o ładzie wersalskim; wymienia postanowienia traktatu wersalskiego, przedstawia zniszczenia i straty po I wojnie światowej;	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Czwórka, demilitaryzacja, ład wersalski, czarny czwartek, New Deal</i>; zna daty: obrad konferencji paryskiej (XI 1918–VI 1919), powstania Ligi Narodów (1920), układu w Locarno (1925), czarnego czwartku (24 X 1929), wprowadzenia <i>New Deal</i> (1933); identyfikuje postać Franklina Delano Roosevelta; wskazuje na mapie państwa powstałe po I wojnie światowej; wyjaśnia cel powstania Ligi Narodów.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plebiscyt, wolne miasto, mały traktat wersalski</i>; charakteryzuje postanowienia małego traktatu wersalskiego; charakteryzuje działalność Ligi Narodów; charakteryzuje przejawy wielkiego kryzysu gospodarczego i sposoby radzenia sobie z nim; charakteryzuje postanowienia konferencji w Locarno.	zna daty: wstąpienia Niemiec do Ligi Narodów (1926), wstąpienia ZSRS do Ligi Narodów (1934) identyfikuje postacie: Davida Lloyd George’a, Thomasa Wilsona, Vittorio Orlando; omawia postanowienia pokoiów podpisanych z dawnymi sojusznikami Niemiec;	ocenia skuteczność funkcjonowania ładu wersalskiego; ocenia wpływ wielkiego kryzysu gospodarczego na sytuację polityczną w Europie; wyjaśnia, jaką rolę w podważeniu ładu wersalskiego odegrał układ w Locarno.
--------------------------------	---	---	--	---	--	--

2. Narodziny faszyzmu	przyczyny powojennego kryzysu demokracji , narodziny i rozwój włoskiego faszyzmu (ideologia, działalność partii faszystowskiej), okoliczności przejęcia władzy przez B. Mussoliniego i budowa państwa totalitarnego, powstanie i rozwój niemieckiego narodowego socjalizmu (ideologia, działalność partii narodowosocjalistycznej), okoliczności przejęcia władzy przez A. Hitlera, budowa państwa i społeczeństwa totalitarnego w Niemczech, represje i zbrodnie nazistów w pierwszych latach sprawowania władzy w Niemczech, znaczenie terminów: <i>faszyzm, marsz na Rzym, narodowy socjalizm (nazizm), system monopartyjny, propaganda, totalitaryzm, autorytaryzm, antysemityzm, ustawy norymberskie, „noc długich noży”, obóz</i>	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faszyzm, narodowy socjalizm (nazizm), obóz koncentracyjny, führer</i>; zna daty: marszu na Rzym (1922), przejęcia przez Adolfa Hitlera funkcji kanclerza (I 1933); identyfikuje postacie: Benita Mussoliniego, Adolfa Hitlera; wymienia cechy charakterystyczne faszyzmu i nazizmu.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marsz na Rzym, antysemityzm, „czarne koszule”, ustawy norymberskie, totalitaryzm, Gestapo</i>; zna datę przyjęcia ustaw norymberskich (1935), nocy kryształowej (1938); identyfikuje postać Josefa Goebbelsa, Heinricha Himmlera; opisuje okoliczności przejęcia władzy przez Benita Mussoliniego i Adolfa Hitlera; charakteryzuje politykę nazistów wobec Żydów.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>noc długich noży, ustawy norymberskie, noc kryształowa, totalitaryzm</i>; zna daty: przejęcia przez Benita Mussoliniego funkcji premiera (1922), funkcjonowania Republiki Weimarskiej (1919–1933), przejęcia pełnej władzy w Niemczech przez Adolfa Hitlera (VIII 1934); wyjaśnia, w jaki sposób naziści kontrolowali życie obywateli.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>korporacja, pucz, indoktrynacja, pakt laterański</i>; zna daty: powstania Związków Włoskich Kombatantów (1919), puczu monachijskiego (1923), powstania Narodowej Partii Faszystowskiej (1921), podpalenia Reichstagu (II 1933); przedstawia sytuację Włoch i Niemiec po zakończeniu I wojny światowej; omawia przyczyny popularności faszystów we Włoszech i nazistów w Niemczech.	wyjaśnia, dlaczego w Europie zyskały popularność rządy totalitarne; ocenia zbrodniczą politykę nazistów do 1939 r.; ocenia wpływ polityki prowadzonej przez Benita Mussoliniego i Adolfa Hitlera na życie obywateli.
-----------------------	--	--	--	---	---	---

	koncentracyjny, „noc kryształowa”, Hitlerjugend, postacie historyczne: Benito Mussolini, Adolf Hitler, Josef Goebbels, Heinrich Himmler					
3. ZSRS – imperium komunistyczne	ekspansja terytorialna Rosji Radzieckiej, utworzenie ZSRS, okoliczności przejęcia władzy przez J. Stalina i metody jej sprawowania, funkcjonowanie gospodarki w ZSRS w okresie międzywojennym, terror komunistyczny i wielka czystka, propaganda komunistyczna, stosunki sowiecko-niemieckie w okresie międzywojennym i znaczenie współpracy tych państw, powstanie, cele i działalność Kominternu, znaczenie terminów: <i>stalinizm, NKWD, kultura jednostki, wielka czystka, komunizm wojenny, Nowa Ekonomiczna Polityka, kolektywizacja</i> ,	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stalinizm, kultura jednostki, łagier</i> ; zna daty: utworzenia ZSRS (30 XII 1922), paktu Ribbentrop-Mołotow (23 VIII 1939); rozwinięcie skrót NEP; identyfikuje postać Józefa Stalina; wymienia cechy charakterystyczne państwa stalinowskiego.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nowa Ekonomiczna Polityka, wielka czystka, NKWD, Gułag</i> ; zna datę układu w Rapallo (1922; wyjaśnia, w jaki sposób w ZSRS realizowano kulturę jednostki; rozwinięcie skrót NKWD; wymienia metody stosowane przez Józefa Stalina w celu umocnienia swoich wpływów.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kołchoz, kolektywizacja rolnictwa, gospodarka planowa, czystka</i> ; zna daty: ogłoszenia NEP (1921), wielkiej czystki (1936–1938), kolektywizacji rolnictwa (1928), głodu na Ukrainie (1932–1933); rozwinięcie skrótów: WKP(b); identyfikuje postacie: Władysława Mołotowa, Joachima Ribbentropa; omawia relacje między ZSRS a Niemcami do 1939 r.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komunizm wojenny</i> ; wskazuje na mapie największe skupiska łagrów; wyjaśnia, dlaczego system komunistyczny w ZSRS jest oceniany jako zbrodniczy; charakteryzuje reformy gospodarcze Józefa Stalina.	ocenia politykę Stalina wobec przeciwników; ocenia skutki reform gospodarczych wprowadzonych w ZSRS przez Stalina.

	<i>gospodarka planowa, Gułag, łagry, postać historyczna: Józef Stalin</i>					
4. Kultura i zmiany społeczne w okresie międzywojennym	przemiany społeczne i obyczajowe po I wojnie światowej, przemiany w modzie i życiu codziennym, rozwój nauki i techniki (wynalazki, środki transportu publicznego, motoryzacja, kino, radio, telewizja), kultura masowa i jej wpływ na społeczeństwo, nowe kierunki w architekturze i sztuce, znaczenie terminów: <i>emancypacja, kultura masowa, mass media, produkcja taśmowa, indoktrynacja, funkcjonalizm</i> , postacie historyczne: Orson Wells, Charlie Chaplin	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mass media, emancypacja, prawa wyborcze</i> ; identyfikuje postać Charliego Chaplina; wymienia rodzaje mass mediów; wymienia nowe nurty w architekturze i sztuce; przedstawia społeczne skutki I wojny światowej.	przedstawia rozwój środków komunikacji i mass mediów w okresie międzywojennym; charakteryzuje zmiany społeczne w dwudziestoleciu międzywojennym.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>modernizm, dadaizm, surrealizm, futuryzm</i> ; identyfikuje postać Orsona Wellesa; wyjaśnia, jakie cele przyświecały nowym trendom w architekturze i sztuce.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>funkcjonalizm, socrealizm, indoktrynacja</i> ; identyfikuje postać Rudolfa Valentino; zna datę przyznania prawa wyborczego kobietom w Polsce (1918); wyjaśnia i ocenia wpływ mass mediów na społeczeństwo w dwudziestoleciu międzywojennym.	ocenia zmiany, jakie zaszły w społeczeństwie po zakończeniu I wojny światowej.
5. Świat na drodze ku II wojnie światowej	militaryzacja Niemiec i jej konsekwencje, wojna domowa w Hiszpanii i jej kontekst międzynarodowy, znaczenie zbliżenia politycznego Włoch, Niemiec i Japonii,	wyjaśnia znaczenie terminu: <i>aneksja, Anschluss, oś Berlin-Rzym-Tokio (państwa oś)</i> ; identyfikuje postacie: Benita Mussoliniego, Adolfa Hitlera; wskazuje na	wyjaśnia znaczenie terminu <i>appeasement</i> ; zna daty: <i>Anschlussu</i> Austrii (III 1938), konferencji w Monachium (29–30 IX 1938); identyfikuje postać Francisco Franco;	wyjaśnia znaczenie terminu <i>państwo marionetkowe, remilitaryzacja</i> ; zna daty: remilitaryzacji Nadrenii (1936), aneksji Czech i Moraw przez III	zna daty: wojny domowej w Hiszpanii (1936-1939), ataku Japonii na Chiny (1937), proklamowania niepodległości Słowacji (III 1939), zajęcia przez	ocenia postawę polityków państw zachodnich na konferencji w Monachium; ocenia skutki polityki <i>appeasement</i> dla Europy.

	okoliczności <i>Anschlusu</i> Austrii – polityka ustępstw Zachodu wobec Niemiec – konferencja w Monachium i jej następstwa, Europa w przededniu wojny – aneksja Czechosłowacji, zajęcie Kłajpedy przez III Rzeszę, ekspansja Japonii na Dalekim Wschodzie, znaczenie terminów: <i>remilitaryzacja, Anschluss, państwa osi, polityka ustępstw</i> , postacie historyczne: Francisco Franco, Neville Chamberlain	mapie państwa europejskie, które padły ofiarą agresji Niemiec i Włoch; podaje przykłady łamania postanowień traktatu wersalskiego przez Hitlera; wymienia strony walczące ze sobą w hiszpańskiej wojnie domowej.	przedstawia przyczyny i skutki wojny domowej w Hiszpanii; wymienia postanowienia konferencji w Monachium.	Rzeszę (III 1939); przedstawia przyczyny <i>Anschlusu</i> Austrii; identyfikuje postać Neville'a Chamberlaina; przedstawia proces militaryzacji Niemiec; omawia okoliczności zwołania konferencji monachijskiej.	Niemcy Okręgu Kłajpedy (III 1939); przedstawia skutki decyzji podjętych na konferencji monachijskiej; wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji Japonii na Dalekim Wschodzie.	
Rozdział VII. Polska w okresie międzywojennym						
1. Odrodzenie Rzeczypospolitej	sytuacja ziem polskich pod koniec I wojny światowej, powstanie lokalnych ośrodków polskiej władzy: Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego, Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu i Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki	na daty: przekazania władzy wojskowej Józefowi Piłsudskiemu przez Radę Regencyjną (11 XI 1918); identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego; wymienia pierwsze ośrodki władzy na ziemiach polskich; wie, dlaczego 11 listopada stał się symboliczną datą	wyjaśnia znaczenie terminu <i>Tymczasowy Naczelnik Państwa</i> ; identyfikuje postacie: Ignacego Daszyńskiego, Jędrzeja Moraczewskiego, Ignacego Jana Paderewskiego; omawia okoliczności przejścia władzy przez Józefa Piłsudskiego.	wyjaśnia znaczenie terminu <i>nacjonalizacja</i> ; umiejscawia w czasie powołanie rządu Moraczewskiego (18 XI 1918) oraz rządu Ignacego Jana Paderewskiego (I 1919); wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja międzynarodowa, która zaistniała pod koniec 1918 r.,	przedstawia założenia programowe tymczasowych ośrodków władzy; przedstawia założenia programowe rządu Jędrzeja Moraczewskiego.	charakteryzuje sytuację polityczną na ziemiach polskich w pierwszym roku niepodległości; ocenia polityczne starania Polaków w przededniu odzyskania niepodległości; ocenia rolę, jaką odegrał Józef Piłsudski w momencie odzyskania niepodległości.

	Polskiej w Lublinie, powrót J. Piłsudskiego z Magdeburga i przejęcie władzy, powołanie i pierwsze reformy rządów J. Moraczewskiego i I.J. Paderewskiego, znaczenie terminów: <i>Naczelnik Państwa</i> , postaci historyczne: Ignacy Daszyński, Jędrzej Moraczewski	odzyskania przez Polskę niepodległości.		wpłynęła na odzyskanie niepodległości przez Polskę.		
2. Kształtowanie się granic odrodzonej Polski	spór o kształt odrodzonej Polski – koncepcje granic i koncepcje państwa R. Dmowskiego i J. Piłsudskiego, konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią, przebieg i skutki powstania wielkopolskiego, zaślubiny z morzem i odzyskanie Pomorza przez Polskę, wyniki plebiscytów na Warmii, Mazurach i Powiślu, wojna polsko-bolszewicka (wyprawa na Kijów, Bitwa Warszawska, pokój w Rydze i jego postanowienia), problem Litwy	wyjaśnia znaczenie terminu <i>plebiscyt</i> ; zna daty: Bitwy Warszawskiej (15 VIII 1920), pokoju w Rydze (18 III 1921); identyfikuje postacie: Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego; wymienia postanowienia pokoju ryskiego; wymienia wydarzenia, które miały wpływ na kształt granic państwa polskiego.	wyjaśnia znaczenie terminu <i>Orlęta lwowskie</i> ; zna daty: wybuchu powstania wielkopolskiego (27 XII 1918), plebiscytu na Górnym Śląsku (20 III 1921), pierwszego powstania śląskiego (1919), drugiego powstania śląskiego (1920), trzeciego powstania śląskiego (1921); identyfikuje postacie: Lucjana Żeligowskiego, Wincentego Witosa, Ignacego Jana Paderewskiego; wskazuje na mapie obszar Wolnego Miasta Gdańska, obszar powstania wielkopolskiego; omawia koncepcje polskiej	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>linia Curzona</i> , „ <i>cud nad Wisłą</i> ”, <i>koncepcja inkorporacyjna</i> , <i>koncepcja federacyjna</i> , „ <i>bunt</i> ” <i>Żeligowskiego</i> ; zna daty: włączenia Litwy Środkowej do Polski (III 1922), plebiscytu na Warmii, Mazurach i Powiślu (11 VII 1920), identyfikuje postacie: Wojciecha Korfańskiego, Symona Petlury; wskazuje na mapie granicę wschodnią ustaloną w pokoju ryskim; porównuje koncepcję	zna daty: zaślubin Polski z morzem (10 II 1920), podziału Śląska Cieszyńskiego (VII 1920); identyfikuje postać Józefa Hallera; charakteryzuje kształtowanie się granic odrodzonej Polski z wykorzystaniem mapy; przedstawia przyczyny i przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego pod koniec 1918 i 1 1919 r.; omawia okoliczności podjęcia przez wojska polskie wyprawy kijowskiej i jej skutki; opisuje konflikt polsko-czechosłowacki i jego	ocenia postawę Polaków wobec ekspansji ukraińskiej w Galicji Wschodniej; ocenia przyczyny klęski Polski w plebiscycie na Warmii, Mazurach i Powiślu; ocenia postawę Polaków wobec walki o polskość Śląska; omawia okoliczności zaślubin Polski z morzem.

	Środkowej, „bunt” gen. L. Żeligowskiego i jego skutki, przyczyny wybuchu III powstania śląskiego oraz jego skutki, konflikt z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński, znaczenie terminów: <i>koncepcja inkorporacyjna, koncepcja federacyjna, Orleńskie, „cud nad Wisłą”, linia Curzona, bunt Żeligowskiego, plebiscyt</i>, postacie historyczne: Symon Petlura, Lucjan Żeligowski, Wojciech Korfanty		granicy wschodniej; przedstawia, w jaki sposób Polska przyłączyła ziemię wileńską; omawia przebieg i skutki powstania wielkopolskiego; omawia okoliczności plebiscytów Warmii, Mazurach i Powiślu oraz na Górnym Śląsku.	inkorporacyjną i federacyjną; charakteryzuje przebieg wojny polsko-bolszewickiej; wskazuje na mapie obszary plebiscytowe, zasięg powstań śląskich, przedstawia przyczyny i skutki powstań śląskich.	skutki.	
3. Rządy parlamentarne	początki odbudowy państwowości polskiej – trudności w unifikacji państwa, postanowienia małej konstytucji z 1919 r., ustrój II Rzeczypospolitej w świetle konstytucji marcowej z 1921 r., sytuacja międzynarodowa odrodzonego państwa na początku lat dwudziestych – sojusze z Francją i Rumunią, elekcja G. Narutowicza	wyjaśnia znaczenie terminu <i>Naczelnik Państwa</i>; zna daty: uchwalenia konstytucji marcowej (17 III 1921), wyboru Gabriela Narutowicza na prezydenta (XII 1922), układu polsko-francuskiego (II 1921);, identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Gabriela Narutowicza, Stanisława	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mała konstytucja, konstytucja marcowe, hiperinflacja</i>; zna daty: pierwszych wyborów do sejmu ustawodawczego (I 1919), uchwalenia małej konstytucji (20 II 1919), zabójstwa prezydenta Gabriela Narutowicza (16 XII 1922); wymienia postanowienia konstytucji marcowej; wymienia	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna celna, system parlamentarny, Kresy Wschodnie</i>; wymienia postanowienia małej konstytucji; omawia okoliczności i skutki zamachu na prezydenta Gabriela Narutowicza; charakteryzuje rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm ustawodawczy, Zgromadzenie Narodowe, kontrasygnata, dywersja</i>; charakteryzuje scenę polityczną II Rzeczypospolitej;	ocenia rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926; charakteryzuje wpływ słabości politycznej rządów parlamentarnych na pozycję międzynarodową II Rzeczypospolitej.

	na prezydenta i jego zabójstwo, rząd W. Grabskiego i jego reformy, charakterystyka rządów parlamentarnych w latach 1919–1926, znaczenie terminów: <i>mała konstytucja, konstytucja marcowa, Kontrasygnata, Kresy Wschodnie, dywersja, Korpus Ochrony Pogranicza</i> , postacie historyczne: Wincenty Witos, Wojciech Korfanty, Gabriel Narutowicz, Stanisław Wojciechowski	Wojciechowskiego; wymienia partie polityczne II Rzeczypospolitej; wymienia państwa, z którymi II Rzeczypospolita zawarła sojusze.	postanowienia sojuszy Polski z Francją i Rumunią; identyfikuje postacie: Wincentego Witosa, Wojciecha Korfantego, Władysława Grabskiego.			
4. Zamach majowy i rządy sanacji	przyczyny i przejawy kryzysu rządów parlamentarnych w II Rzeczypospolitej, przebieg i skutki zamachu majowego, wybór I. Mościckiego na prezydenta, wzmocnienie władzy wykonawczej poprzez wprowadzenie noweli sierpniowej i konstytucji kwietniowej z 1935 r., stosunek rządów sanacyjnych do	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zamach majowy, sanacja</i> ; zna daty: początku zamachu majowego (12 V 1926), uchwalenia konstytucji kwietniowej (23 IV 1935); identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Ignacego Mościckiego, Stanisława Wojciechowskiego; wymienia nazwy traktatu z ZSRS i układu z	zna daty: traktatu polsko-radzieckiego o nieagresji (1932), polsko-niemieckiej deklaracji o niestosowaniu przemocy (1934); wyjaśnia znaczenie terminów: nowela sierpniowa, autorytaryzm, konstytucja kwietniowa, polityka równowagi; identyfikuje postać Józefa Becka; wymienia przyczyny zamachu majowego; charakteryzuje przebieg	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem, Centrolew, wybory brzeskie</i> ; zna datę dymisji rządu i prezydenta Stanisława Wojciechowskiego (14 V 1926), wyborów brzeskich (XI 1930); identyfikuje postacie: Macieja Rataja, Walerego Sławka, Edwarda Rydza-	zna datę procesu brzeskiego (1932); wyjaśnia znaczenie terminów: <i>partyjniactwo „cud nad urną”, grupa pułkowników</i> ; porównuje pozycję prezydenta w konstytucjach marcowej i kwietniowej; charakteryzuje rządy sanacyjne; przedstawia	charakteryzuje polski autorytaryzm na tle przemian politycznych w Europie; ocenia zamach majowy i jego wpływ na losy II Rzeczypospolitej i jej obywateli.

	opozycji politycznej (proces brzeski, wybory brzeskie), stosunki międzynarodowe władz sanacyjnych – koncepcja Międzymorza, polityka równowagi, relacje Polski z Niemcami i ZSRR (traktat o nieagresji z ZSRR, deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami), śmierć J. Piłsudskiego i rywalizacja o władzę w obozie sanacji, polski autorytaryzm na tle europejskim, znaczenie terminów: <i>przewrót majowy, piłsudczycy, sanacja, autorytaryzm, nowela sierpniowa, BBWR, Centrolew, wybory brzeskie, proces brzeski, konstytucja kwietniowa, Bereza Kartuska</i>, postacie historyczne: Ignacy Mościcki, Walery Sławek, Józef Beck, Edward Rydz-Śmigły	Niemcami z okresu polityki równowagi;	zamachu majowego; przedstawia postanowienia konstytucji kwietniowej.	Śmigłego; opisuje skutki polityczne i ustrojowe zamachu majowego;	politykę sanacji wobec opozycji; omawia rządy sanacyjne po śmierci Józefa Piłsudskiego.	
--	--	---------------------------------------	--	---	---	--

5. Osiągnięcia II Rzeczypospolitej	problemy gospodarki II RP (różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich, trudności w ich integracji, podział na Polskę A i B), reformy gospodarcze dwudziestolecia międzywojennego – reformy W. Grabskiego (walutowa) i E. Kwiatkowskiego (budowa Gdyni oraz COP), wielki kryzys gospodarczy w Polsce, struktura społeczna, narodowościowa i wyznaniowa II Rzeczypospolitej, polityka II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych, znaczenie terminów: <i>magistrala węglowa, reforma walutowa, Centralny Okręg Przemysłowy</i>, asymilacja narodowa, postać historyczna: Eugeniusz Kwiatkowski, Władysław Grabski	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Polska A i Polska B, Centralny Okręg Przemysłowy</i>; wskazuje na mapie obszar Polski A i Polski B, obszar COP-u, Gdynię; wymienia różnice między Polską A i Polską B; rozwinięcie skrót COP; charakteryzuje społeczeństwo II Rzeczypospolitej pod względem narodowościowym; przedstawia strukturę społeczną II Rzeczypospolitej.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>reforma rolna, reforma walutowa, hiperinflacja, magistrala węglowa</i>; identyfikuje postacie: Eugeniusza Kwiatkowskiego, Władysława Grabskiego; na podstawie mapy wymienia okręgi przemysłowe II Rzeczypospolitej; omawia strukturę narodowościową i wyznaniową II Rzeczypospolitej; wymienia reformy rządu Władysława Grabskiego; przedstawia przyczyny budowy portu w Gdyni;	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>asymilacja narodowa, hiperinflacja</i>; zna daty: reformy walutowej Władysława Grabskiego (1924), rozpoczęcia budowy Gdyni (1921), rozpoczęcia budowy COP-u (1937); wskazuje na mapie przebieg magistrali węglowej; przedstawia problemy gospodarcze, z jakimi borykała się Polska po odzyskaniu niepodległości; omawia założenia i realizację reformy rolnej; omawia stosunki polsko-żydowskie; wyjaśnia, na czym polegać miała asymilacja narodowa i państwowa;	zna daty: ustawy o reformie rolnej (1920 i 1925), przeprowadzenia spisów powszechnych w II Rzeczypospolitej (1921 i 1931); opisuje sposoby przewycięzania trudności gospodarczych przez władze II Rzeczypospolitej; charakteryzuje politykę władz II Rzeczypospolitej wobec Ukraińców.	ocenia wpływ reform Władysława Grabskiego na sytuację gospodarczą II Rzeczypospolitej; ocenia znaczenie portu gdyńskiego dla gospodarki II Rzeczypospolitej; ocenia gospodarczą działalność Eugeniusza Kwiatkowskiego; ocenia politykę władz II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych.
------------------------------------	--	--	--	--	---	---

6. Kultura i nauka II RP	rozwój szkolnictwa w II Rzeczypospolitej, osiągnięcia polskiej nauki (filozofia, matematyka, chemia), dorobek i twórcy polskiej kultury w dwudziestoleciu międzywojennym (literatura, poezja, malarstwo, architektura), rozwój polskiej kinematografii, postacie historyczne: Stefan Banach, Władysław Reymont, Stefan Żeromski, Witold Gombrowicz, Bruno Schulz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Julian Tuwim, Zofia Nałkowska, Maria Dąbrowska, Franciszek Żwirko, Stanisław Wigura, znaczenie terminów: <i>analfabetyzm</i>, <i>awangarda</i>, <i>Enigma</i>, <i>Luxtorpeda</i>	wyjaśnia znaczenie terminu <i>analfabetyzm</i>; identyfikuje postacie: Władysława Reymonta, Stefana Żeromskiego; wymienia przedstawicieli polskiej literatury w dwudziestoleciu międzywojennym i ich dzieła; wymienia nurty, które powstały w malarstwie i architekturze.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekspresjonizm</i>, <i>impresjonizm</i>; identyfikuje postacie: Zofii Nałkowskiej, Marii Dąbrowskiej, Witolda Gombrowicza, Juliana Tuwima; omawia rozwój edukacji w II Rzeczypospolitej, wymienia osiągnięcia polskich naukowców w dziedzinie nauk matematycznych.	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>modernizm</i>, <i>funkcjonalizm</i>; identyfikuje postacie: Franciszka Żwirki, Stanisława Wigury; wymienia przykłady wyższych uczelni funkcjonujących w II RP; wymienia przedstawicieli nauk matematycznych, twórców filmu i sztuki w Polsce międzywojennej;	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>skamandryci</i>, <i>awangarda</i>; zna datę reformy szkolnictwa (1932); identyfikuje postacie: Brunona Schulza, Tadeusza Dołęgi- Mostowicza, Hanki Ordonówny; wymienia architektów tworzących w okresie II Rzeczypospolitej i ich osiągnięcia; charakteryzuje kierunki w sztuce i architekturze i literaturze II Rzeczypospolitej.	ocenia dorobek kultury i nauki polskiej w okresie międzywojennym.
--------------------------	--	--	--	---	---	--

7. Schyłek niepodległości	postawa Polski wobec decyzji konferencji monachijskiej, zajęcie Zaolzia przez Polskę, niemieckie żądania wobec Polski, stanowisko władz polskich wobec roszczeń Hitlera, zacieśnienie współpracy Polski z Francją i Wielką Brytanią, pakt Ribbentrop–Mołotow i jego konsekwencje, postawa społeczeństwa polskiego wobec zagrożenia wybuchem wojny, postacie historyczne: Joachim von Ribbentrop, Władysław Mołotow	zna datę paktu Ribbentrop–Mołotow (23 VIII 1939); wymienia sojusze, jakie zawarła Polska w dwudziestoleciu międzywojennym; przedstawia żądania, jakie III Rzesza wysunęła wobec Polski w 1938 r.; wymienia postanowienia paktu Ribbentrop–Mołotow.	–znaczenie terminu: <i>Zaolzie, eksterytorialność</i> ; zna datę zajęcia Zaolzia przez Polskę (2 X 1938); identyfikuje postacie: Joachima von Ribbentropa, Władysława Mołotowa, Józefa Becka; wskazuje na mapie: Zaolzie, obszary, które na mocy paktu Ribbentrop–Mołotow miały przysiać III Rzeszy i ZSR; omawia postawę władz II Rzeczypospolitej wobec żądań niemieckich; wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miało zawarcie paktu Ribbentrop–Mołotow.	charakteryzuje stosunki polsko--radzieckie i polsko--niemieckie w dwudziestoleciu międzywojennym; – wyjaśnia, w jakich okolicznościach nastąpiło włączenie Zaolzia do II Rzeczypospolitej; wyjaśnia, jakie cele przyświecały polityce zagranicznej Wielkiej Brytanii i Francji wobec Polski w 1939 r.	zna datę przemówienia sejmowego Józefa Becka (5 V 1939); przedstawia przyczyny konfliktu polsko-czechosłowackiego o Zaolzie; charakteryzuje relacje polsko-brytyjskie i polsko-francuskie w przededniu II wojny światowej; wyjaśnia, jaki wpływ miały brytyjskie i francuskie gwarancje dla Polski na politykę Adolfa Hitlera; wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miało zawarcie paktu Ribbentrop–Mołotow.	ocenia pozycję II Rzeczypospolitej na arenie międzynarodowej; ocenia postawę rządu polskiego wobec problemu Zaolzia.
---------------------------	--	--	--	---	--	--

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 8 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
ROZDZIAŁ I: II WOJNA ŚWIATOWA						

1. Napaść na Polskę	Niemieckie przygotowania do wojny Polacy w przededniu wojny Wybuch wojny Przebieg walk Napaść sowiecka Zakończenie walk i bilans wojny obronnej	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: wojna błyskawiczna (<i>Blitzkrieg</i>), zna daty: agresji Niemiec na Polskę (1 IX 1939), wkroczenia Armii Czerwonej do Polski (17 IX 1939), identyfikuje postacie: Adolfa Hitlera, Józefa Stalina, wymienia etapy wojny obronnej Polski, wyjaśnia przyczyny klęski Polski we wrześniu 1939 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: bitwa graniczna, „dziwna wojna”, internowanie, zna daty: bitwy o Westerplatte (1–7 IX 1939), wypowiedzenia wojny Niemcom przez Francję i Wielką Brytanię (3 IX 1939), kapitulacji Warszawy (28 IX 1939), identyfikuje postacie: Henryka Sucharskiego, Edwarda Rydza-Śmigłego, Stefana Starzyńskiego, wskazuje na mapie kierunki uderzeń armii niemieckiej i sowieckiej, charakteryzuje etapy wojny obronnej Polski, opisuje przykłady bohaterstwa polskich żołnierzy, przedstawia przykłady zbrodni wojennych dokonanych przez Niemców w czasie wojny obronnej Polski	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: „polskie Termopile”, Korpus Ochrony Pogranicza (KOP), zna daty: bitwy nad Bzurą (9–22 IX 1939), ewakuacji władz państwowych i wojskowych z Warszawy (6/7 IX 1939), internowania władz polskich w Rumunii (17/18 IX 1939), kapitulacji pod Kockiem (6 X 1939), – identyfikuje postacie: Władysława Raginisa, Franciszka Kleeberga, wymienia miejsca kluczowych bitew wojny obronnej Polski stoczonych z wojskami niemieckimi i sowieckimi, przedstawia polityczne i militarne założenia planu obrony Polski w 1939 r., omawia okoliczności wkroczenia wojsk sowieckich na terytorium Polski w kontekście paktu Ribbentrop–Mołotow	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: prowokacja gliwicka, zna daty: prowokacji gliwickiej (31 VIII 1939), kapitulacji Helu (2 X 1939), identyfikuje postacie: T. Kutrzeby, porównuje plany Polski i Niemiec przygotowane na wypadek wojny, przedstawia stosunek sił ZSRS, Niemiec i Polski	Uczeń: ocenia postawę aliantów zachodnich wobec Polski we wrześniu 1939 r., ocenia postawę władz polskich we wrześniu 1939 r.
---------------------	--	--	---	--	---	---

2. Podbój Europy przez Hitlera i Stalina	Wojna zimowa. Atak III Rzeszy na kraje skandynawskie. Agresja niemiecka na Europę Zachodnią. Klęska Francji. Bitwa o Anglię. Wojna na Bałkanach.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: alianci, bitwa o Anglię, kolaboracja, zna daty: ataku III Rzeszy na Francję (10 V 1940), bitwy o Anglię (VII–X 1940), wymienia państwa, które padły ofiarą agresji sowieckiej oraz niemieckiej do 1941 r., identyfikuje postacie: Adolfa Hitlera, Winstona Churchilla	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: linia Maginota, zna daty: napaści Niemiec na Danię i Norwegię (9 IV 1940), ataku Niemiec na Jugosławię i Grecję (6 IV 1941), identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Charles’a de Gaulle’a, wskazuje na mapie obszary zagarnięte przez ZSRS i III Rzeszę do 1941 r., przedstawia cele polityki Hitlera i Stalina w Europie w latach 1939–1941, przedstawia najważniejsze działania wojenne w Europie z lat 1939–1941, wyjaśnia główne przyczyny pokonania Francji przez armię niemiecką w 1940 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: wojna zimowa, państwo marionetkowe, państwo Vichy, zna daty: wojny sowiecko-fińskiej (XI 1939 – III 1940), zajęcia republik bałtyckich przez ZSRS (VI 1940), przedstawia ekspansję ZSRS w latach 1939–1941, opisuje kolejne etapy agresji Niemiec w latach 1940–1941, opisuje skutki bitwy o Anglię oraz omawia jej polityczne i militarne znaczenie, przedstawia militarny wkład Polaków w obronę Wielkiej Brytanii	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Komitet Wolnej Francji, zna datę: ewakuacji wojsk alianckich z Dunkierki (V–VI 1940), identyfikuje postacie: Vidkuna Quislinga, Philippe’a Pétaina, omawia sposób przejęcia kontroli nad republikami bałtyckimi przez ZSRS w 1940 r.	Uczeń: ocenia sytuację polityczną i militarną w Europie w 1941 r.
3. Wojna III Rzeszy z ZSRS	Przygotowania do wojny. Atak niemiecki na ZSRS. Wielka Wojna Ojczyźniana. Stosunek ludności ZSRS do okupanta.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: plan „Barbarossa”, zna daty: agresji Niemiec na ZSRS (22 VI 1941), bitwy pod Stalingradem (VIII	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Wielka Wojna Ojczyźniana, zna datę: bitwy pod Moskwą (XI–XII 1941), identyfikuje postać:	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: blokada Leningradu, <i>Lend-Lease Act</i> , zna datę: blokady Leningradu (1941–1944), identyfikuje	Uczeń: wskazuje powody zbliżenia Wielkiej Brytanii i USA do ZSRS, przedstawia warunki prowadzenia działań wojennych przez Niemcy na	Uczeń: ocenia postawę władz sowieckich w czasie Wielkiej Wojny Ojczyźnianej

	Walki o Leningrad i Stalingrad.	1942 – II 1943), omawia przełomowe znaczenie bitwy stalingradzkiej dla przebiegu II wojny światowej	Gieorgija Żukowa, wskazuje na mapie przełomowe bitwy wojny Niemiec i ZSRS: pod Moskwą i pod Stalingradem, wyjaśnia przyczyny ataku III Rzeszy na Związek Sowiecki, przedstawia etapy wojny niemiecko-sowieckiej, wyjaśnia, jakie czynniki spowodowały klęskę ofensywy niemieckiej na Moskwę w 1941 r.	postać: Friedricha von Paulusa, przedstawia przebieg działań wojennych na froncie wschodnim w latach 1941–1943, charakteryzuje stosunek ludności do okupanta na zajmowanych terenach przez Niemców. przedstawia, w jaki sposób Niemcy traktowali jeńców sowieckich	teren ZSRS, wyjaśnia przyczyny i okoliczności zdobycia przewagi militarnej przez ZSRS	
4. Polityka okupacyjna III Rzeszy	Polityka niemiecka wobec ziem okupowanych. Ruch oporu w okupowanej Europie. Polityka niemiecka wobec Żydów. Holokaust. Postawy wobec Holokaustu.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: ruch oporu, getto, Holokaust, obóz koncentracyjny, przedstawia założenia rasowej polityki hitlerowców oraz metody jej realizacji	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: pacyfikacja, Generalny Plan Wschodni, gwiazda Dawida, obóz zagłady, zna datę: powstania Generalnego Planu Wschodniego (1942), identyfikuje postacie: Adolfa Eichmanna, Ireny Sendlerowej, wymienia założenia niemieckiego Generalnego Planu Wschód, charakteryzuje politykę okupacyjną	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: „przestrzeń życiowa”, „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”, „Szoah”, „Żegota”, szmalcownicy, identyfikuje postacie: Heinricha Himmlera, Oskara Schindlera, wskazuje na mapie obozy koncentracyjne i obozy zagłady w Europie, – przedstawia przebieg zagłady europejskich Żydów, omawia	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Babi Jar, Ponary, czetnicy, zna datę: wybuchu antyniemieckiego powstania w Paryżu (VIII 1942), identyfikuje postacie: Josipa Broza-Tity, porównuje sytuację ludności na terytoriach okupowanych przez Niemców	Uczeń: ocenia postawy wobec Holokaustu

			Niemiec, wymienia kraje, w których powstały rządy kolaborujące z Niemcami, oraz kraje, gdzie rozwinął się ruch oporu, wyjaśnia, jakimi sposobami ludność terenów okupowanych niósła pomoc Żydom, omawia bilans Holokaustu	postawy ludności ziem okupowanych wobec Holokaustu, i niemieckich agresorów		
5. Wojna poza Europą	Walki w Afryce Północnej. Wojna na Atlantyku. Przystąpienie Japonii do wojny. Ofensywa japońska w Azji.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: bitwa o Atlantyk, zna daty: ataku Japonii na USA (7 XII 1941), bitwy pod El Alamein (X–XI 1942), bitwy o Midway (VI 1942), identyfikuje postać: Franklina Delano Roosevelta, wymienia główne strony konfliktu w Afryce i w rejonie Pacyfiku oraz ich najważniejsze cele strategiczne	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Afrika Korps, pakt trzech, wilcze stada, konwój, Enigma, zna daty: podpisania paktu trzech (IX 1940), bitwy na Morzu Koralowym (V 1942), kapitulacji wojsk włoskich i niemieckich w Afryce (V 1943), identyfikuje postać: Erwina Rommla, wyjaśnia, na czym polegało strategiczne znaczenie bitew pod El Alamein i pod Midway i lokalizuje je na mapie, wyjaśnia znaczenie bitwy o Atlantyk dla losów II	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: U-Boot, pancernik, lotniskowiec, zna daty: ataku Włoch na Egipt (VIII 1940), lądowania wojsk niemieckich w Afryce (1941), walk o Guadalcanal (VIII 1942 – II 1943), identyfikuje postacie: Bernarda Montgomery’ego, Dwighta Davida Eisenhowera, przedstawia przebieg walk w Afryce, charakteryzuje ekspansję japońską w Azji, omawia działania wojenne na morzach i oceanach	Uczeń: wskazuje na mapie obszary opanowane przez Japończyków do końca 1942 r., przedstawia rozwiązania militarne, które obie strony stosowały podczas zmagania na Oceanie Atlantyckim	Uczeń: ocenia konsekwencje włączenia się USA do wojny

			wojny światowej			
6. Droga do zwycięstwa	Początek Wielkiej Koalicji. Bitwa na Łuku Kurskim i jej następstwa. Walki na Sycylii i we Włoszech. Konferencja w Teheranie. Otwarcie drugiego frontu w Europie.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Karta atlantycka</i> , Wielka Koalicja, Wielka Trójka, zna datę: podpisania <i>Karty atlantyckiej</i> (14 VIII 1941 r.), identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Franklina Delano Roosevelta, Winstona Churchilla, wyjaśnia genezę powstania i cele Wielkiej Koalicji	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: konferencja w Teheranie, operacja „Overlord”, zna daty: bitwy na Łuku Kurskim (VII 1943), konferencji w Teheranie (XI–XII 1943), lądowania wojsk alianckich na Sycylii (VII 1943), bitwy o Monte Cassino (V 1944), operacji „Overlord” (6 VI 1944), przedstawia decyzje podjęte podczas obrad Wielkiej Trójki w Teheranie, wyjaśnia, na czym polegało strategiczne znaczenie bitew i operacji militarnych na froncie wschodnim i zachodnim w latach 1943–44	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Lend-Lease Act</i> , konferencja w Casablance, operacja „Market Garden”, linia Gustawa, zna daty: konferencji w Casablance (I 1943), ofensywy Armii Czerwonej na froncie wschodnim (VI 1944), zamachu na A. Hitlera (VII 1944), bitwy pod Falaise (VIII 1944), identyfikuje postacie: Dwighta Eisenhowera, Stanisława Maczka, przedstawia etapy formowania się Wielkiej Koalicji antyhitlerowskiej, przedstawia decyzje podjęte podczas konferencji w Casablance, opisuje walki na froncie zachodnim i we Włoszech w latach 1943–1944	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: operacja „Bagration” identyfikuje postać: Clausa von Stauffenberga, przedstawia przyczyny, okoliczności i skutki zamachu na Hitlera, charakteryzuje założenia polityki zagranicznej wielkich mocarstw w czasie II wojny światowej	Uczeń: przedstawia wizję powojennego świata zarysowaną w <i>Karcie atlantyckiej</i> przez przywódców USA i Wielkiej Brytanii
Koniec II wojny	Ład jałtański. Koniec wojny w	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: ład	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: zna daty: bitwy na Morzu Filipińskim	ocenia założenia Ładu jałtańskiego, ocenia

światowej	Europie. Walki na Dalekim Wschodzie. Kapitulacja Japonii.	jałtański, zna daty: konferencji jałtańskiej (4–11 II 1945), bezwarunkowej kapitulacji III Rzeszy (8/9 V 1945) , identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Franklina Delano Roosevelta, Winstona Churchilla, przedstawia decyzje podjęte podczas konferencji jałtańskiej	operacja berlińska, bezwarunkowa kapitulacja, kamikadze, zna daty: operacji berlińskiej (IV 1945), zrzucenia bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki (6 i 9 VIII 1945), bezwarunkowej kapitulacji Japonii (2 IX 1945), przedstawia wielkie operacje strategiczne na froncie wschodnimi zachodnim, omawia okoliczności kapitulacji Japonii	Wał Pomorski, taktyka „żabich skoków”, zna daty: bitwy o Iwo Jimę (II–III 1945), zdobycia Berlina (2 V 1945), identyfikuje postać: Douglasa MacArthura, charakteryzuje działania na froncie wschodnim, zachodnim i na Pacyfiku w latach 1944-1945, omawia metody prowadzenia walki w rejonie Azji i Pacyfiku oraz przedstawia ich skutki	(VI 1944), charakteryzuje założenia polityki zagranicznej wielkich mocarstw w czasie II wojny światowej, wyjaśnia, w jakich okolicznościach nastąpiła kapitulacja III Rzeszy	decyzję Amerykanów o użyciu bomby atomowej przeciwko Japonii
ROZDZIAŁ II: POLACY PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ						
1. Dwie okupacje	Podział ziem polskich. Okupacja niemiecka. Terror hitlerowski. Okupacja sowiecka. Deportacje w głąb ZSRS.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Generalne Gubernatorstwo, wysiedlenia, deportacja, sowietyzacja, wskazuje na mapie tereny pod okupacją niemiecką i sowiecką, charakteryzuje główne cele niemieckiej i sowieckiej polityki okupacyjnej	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: traktat o granicach i przyjaźni, łapanka, volkslista, akcja AB, zna daty: podpisania traktatu o granicach i przyjaźni (28 IX 1939), akcji AB (V–VI 1940), zbrodni katyńskiej (IV– V 1940), wskazuje na mapie miejsca masowych egzekucji	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: volksdeutsch, „gadzi- nówka”, Akcja Specjal- na „Kraków”, granato- wa policja, Pawiak, paszportyzacja, zna daty: Akcji Specjalnej „Kraków” (XI 1939), paszportyzacji (1940), identyfikuje postać: Hansa Franka, przed- stawia i porównuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: operacja „Tannenberg” , przedstawia zmiany terytorialne na ziemiach polskich pod okupacją, przedstawia deportacji Polaków w głąb ZSRS	Uczeń: porównuje i ocenia okupacyjną politykę władz niemieckich i sowieckich wobec polskiego społeczeństwa

			Polaków pod okupacją niemiecką oraz zsytek i kaźni ludności polskiej w ZSRS, podaje przykłady terroru niemieckiego i sowieckiego, wyjaśnia, jaki cel zamierzali zrealizować Niemcy, mordując polską inteligencję, omawia okoliczności i przebieg zbrodni katyńskiej	politykę okupanta niemieckiego na ziemiach wcielonych do III Rzeszy i w Generalnym Gubernatorstwie, charakteryzuje życie codzienne w kraju pod okupacją niemiecką na przykładzie Warszawy		
2. Władze polskie na uchodźstwie	Powstanie polskiego rządu na emigracji. Stosunki polsko-sowieckie. Armia Polska w ZSRS. Sprawa katyńska. Śmierć Sikorskiego.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: rząd emigracyjny, identyfikuje postać: Władysława Sikorskiego, przedstawia okoliczności powstania polskiego rządu emigracyjnego, wyjaśnia, jakie znaczenie miała działalność rządu emigracyjnego dla Polaków w kraju i na uchodźstwie	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: układ Sikorski–Majski, armia Andersa, sprawa katyńska, katastrofa gibraltarska, zna daty: powstania rządu emigracyjnego (IX 1939), układu Sikorski–Majski (30 VII 1941), zerwania stosunków rządu emigracyjnego z ZSRS (25 IV 1943), katastrofy gibraltarskiej (4 VII 1943), identyfikuje postacie: Władysława Raczkiewicza, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, omawia	Uczeń: zna datę: ewakuacji armii Andersa na Bliski Wschód (VIII 1942), identyfikuje postać: Kazimierza Sosnkowskiego, przedstawia okoliczności podpisania układu Sikorski–Majski, opisuje okoliczności wyjścia z ZSRS Armii Polskiej gen. Władysława Andersa, omawia polityczne skutki katastrofy gibraltarskiej, przedstawia tworzące się w ZSRS i w kraju	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Rada Narodowa RP, omawia losy polskich żołnierzy internowanych po klęsce wrześniowej	Uczeń: ocenia znaczenie układu Sikorski–Majski dla sprawy polskiej w czasie II wojny światowej

			postanowienia układu Sikorski–Majski, przedstawia okoliczności formowania się Armii Polskiej w ZSRS, wyjaśnia przyczyny zerwania przez ZSRS stosunków dyplomatycznych z polskim rządem emigracyjnym w Londynie	pod okupacją ośrodki przyszłych polskich władz komunistycznych		
3. Polskie Państwo Podziemne	Początki działalności konspiracyjnej. Powstanie Armii Krajowej. Działalność ZWZ-AK. Polityczne podziały polskiego podziemia. Polskie Państwo Podziemne.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Polskie Państwo Podziemne, Armia Krajowa (AK), zna datę: powstania AK (14 II 1942), identyfikuje postacie: Stefana Roweckiego ps.Grot, Tadeusza Komorowskiego ps.Bór, wymienia sfery działalności Polskiego Państwa Podziemnego, wyjaśnia, jaką rolę odgrywała Armia Krajowa	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), Delegatura Rządu RP na Kraj, Rada Jedności Narodowej (RJN), Szare Szeregi, mały sabotaż, dywersja, zna datę: powstania Delegatury Rządu RP na Kraj (XII 1940), identyfikuje postacie: Kazimierza Sosnkowskiego, Jana Bytnara ps. Rudy, wskazuje na mapie rejony najintensywniejszej działalności polskiej partyzantki, przedstawia strukturę Polskiego Państwa Podziem-	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: partyzantka Hubala, Służba Zwycięstwu Polski (SZP), cichociemni, Kedyw, akcja scaleniowa, zna daty: powstania SZP (IX 1939), ZWZ (XI 1939), identyfikuje postacie: Henryka Dobrzańskiego, Jana Karskiego, Jana Nowaka-Jeziorańskiego, omawia proces budowania struktur wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego, wyjaśnia, na czym polegała akcja scale-niowa, wymienia najważniejsze akcje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Polityczny Komitet Porozumiewawczy (PKP), Narodowa Organizacja Wojskowa, Bataliony Chłopskie, Narodowe Siły Zbrojne, Gwardia Ludowa, Armia Ludowa (AL), zna daty: akcji pod Arsenalem (1943), zamachu na F. Kutscherę (II 1944), identyfikuje postacie: Michała Karaszewicza-Tokarzewskiego, Cyryla Ratajskiego, Franza Kutschery, charakteryzuje działalność partyzantki majora Hubala,	Uczeń: ocenia zaangażowanie młodych ludzi w walce z okupantem

			nego, omawia rolę Rady Jedności Narodowej w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego, wyjaśnia, na czym polegała działalność Delegata Rządu na Kraj	zbrojne ZWZ-AK, charakteryzuje działalność polskich partii politycznych w okresie okupacji, przedstawia działalność Delegatury Rządu na Kraj	omawia strukturę i działalność Szarych Szeregów, wyjaśnia, w jaki sposób rząd emigracyjny utrzymywał kontakty z krajem pod okupacją	
4. Społeczeństwo polskie pod okupacją	Niemiecki terror. Postawa Polaków wobec okupacji. Zagłada polskich Żydów. Powstanie w getcie warszawskim. Polacy wobec Holokaustu. Rzeź wołyńska.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: łapanka, Holokaust, getto, wymienia postawy Polaków wobec polityki okupanta niemieckiego, przedstawia metody eksterminacji narodu żydowskiego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Generalny Plan Wschód, Rada Pomocy Żydom „Żegota”, Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, rzeź wołyńska, zna daty: powstania Generalnego Planu Wschód (1942), wybuchu powstania w getcie warszawskim (19 IV 1943), rzezi wołyńskiej (1943), identyfikuje postacie: Marka Edelmanna, Ireny Sendlerowej, Józefa i Wiktorii Ulmów, przedstawia założenia Generalnego Planu Wschód, wyjaśnia, w jakim celu okupanci prowadzili walkę z	Uczeń: wymienia znaczenie terminów: kontyngent, czarny rynek, Żydowska Organizacja Bojowa (ŻOB), szmalcownik, Ukraińska Powstańcza Armia (UPA), czystki etniczne, zna daty: decyzji o przeprowadzeniu Holokaustu (1942), identyfikuje postacie: Władysława Bartoszewskiego, Zofii Kossak-Szczuckiej, Witolda Pileckiego, Jana Karskiego, omawia wysiedlenia na Zamojszczyźnie i ich skutki, charakteryzuje warunki życia w getcie, opisuje postawy Polaków wobec Holokaustu,	Uczeń: identyfikuje postać: Stepana Bandery, opisuje przebieg powstania w getcie warszawskim, przedstawia stosunek państw zachodnich do Holokaustu	Uczeń: ocenia postawy Polaków wobec polityki okupantów, ocenia postawy Polaków wobec Holokaustu

			polską kulturą	przedstawia przyczyny i przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego na Kresach Wschodnich		
5. Plan „Burza” i powstanie warszawskie	Plan „Burza” i jego przebieg. Przyczyny wybuchu powstania warszawskiego. Wybuch powstania. Walki powstańcze. Upadek i skutki powstania.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: godzina „W”, zna czas trwania powstania warszawskiego (1 VIII–2 X 1944), przedstawia przyczyny i opisuje skutki powstania warszawskiego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: plan „Burza”, rzuty, zna daty: opracowania planu „Burza” (1943/1944), identyfikuje postać: Tadeusza Komorowskiego ps. Bór, Leopolda Okulickiego, przedstawia założenia planu „Burza”, charakteryzuje etapy przebiegu powstania warszawskiego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: operacja „Ostra Brama”, identyfikuje postać: Antoniego Chruściela ps. Monter, opisuje realizację planu „Burza” na Kresach Wschodnich, przedstawia sytuację w Warszawie w przededniu powstania i opisuje jej wpływ na bezpośrednią decyzję wydania rozkazu o wybuchu powstania, omawia postawę wielkich mocarstw wobec powstania warszawskiego	Uczeń: omawia okoliczności polityczne i militarne, które wpłynęły na podjęcie decyzji o wybuchu powstania w Warszawie	Uczeń: ocenia decyzję władz polskiego podziemia dotyczącą wybuchu powstania, uwzględniając sytuację międzynarodową i wewnętrzną, ocenia postawę aliantów zachodnich i ZSRS wobec powstania warszawskiego
6. Polacy w koalicji anty-hitlerowskiej	Armia Polska we Francji. Polskie Siły Zbrojne w Wielkiej Brytanii. Polacy podczas walk w Europie. Zachodniej Wojsko Polskie w ZSRS.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie, wymienia i wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew II wojny światowej z udziałem	Uczeń: zna daty: walk o Narwik (V 1940), walk o Tobruk (VIII – XII 1941), walk o Monte Cassino (V 1944), bitwy pod Lenino (X 1943), identyfikuje postać:	Uczeń: zna daty: powstania armii gen. Z. Berlinga w ZSRS (V 1943), bitwy pod Falaise (VIII 1944), bitwy pod Arnhem (IX 1944), identyfikuje postacie: Stanisława	Uczeń: identyfikuje postacie: Zygmunta Szyszko-Bohusza, Karola, Świerczewskiego, charakteryzuje proces formowania się polskich oddziałów	Uczeń: ocenia udział Polaków w walkach na frontach II wojny światowej

		Polaków (walki o Narwik, bitwa o Anglię, oblężenie Tobruku, Monte Cassino, Arnhem)	Władysława Andersa, wymienia polskie formacje wojskowe uczestniczące w najważniejszych bitwach II wojny światowej	Maczka, Stanisława Sosabowskiego, Zygmunta Berlinga, opisuje szlak bojowy polskich jednostek wojskowych walczących na lądzie, na morzu i w powietrzu na wszystkich frontach II wojny światowej	wojskowych we Francji	
7. Sprawa polska pod koniec wojny	Polska lubelska. Jałta a sprawa polska. Represje wobec Polskiego Państwa Podziemnego. v Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Manifest PKWN, Polska lubelska, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN), zna daty: ogłoszenia Manifestu PKWN (22 VII 1944), powstania TRJN (VI 1945), wyjaśnia, w jakich okolicznościach komuniści przejęli władzę w Polsce, omawia okoliczności i skutki powstania TRJN	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Partia Robotnicza (PPR), proces szesnastu, zna daty: powstania PPR (1942), konferencji w Teheranie (1943), konferencji w Jałcie (II 1945), procesu szesnastu (VI 1945), identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Leopolda Okulickiego, Bolesława Bierut, wymienia postanowienia konferencji w Teheranie i w Jałcie dotyczące sprawy Polski, przedstawia najważniejsze etapy procesu przejmowania władzy w Polsce przez	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Krajowa Rada Narodowa (KRN), Niepodległość („NIE”), zna daty: powołania KRN (31 XII 1943/1 I 1944), powstania Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej (XII 1944), rozwiązania AK (19 I 1945), identyfikuje postacie: Edwarda Osóbki-Morawskiego, Augusta Emila Fieldorfa ps. Nili, podaje przejawy zależności powojennej Polski od ZSRS, opisuje metody represji zastosowane przez komunistów	Uczeń: identyfikuje postacie: Iwana Sierowa, Jana Stanisława Jankowskiego, Kazimierza Pużaka, wyjaśnia, w jaki sposób decyzje Wielkiej Trójki w Teheranie łamały postanowienia <i>Karty atlantyckiej</i> , omawia postawy działaczy Polskiego Państwa Podziemnego wobec reżimu komunistycznego	Uczeń: ocenia stosunek wielkich mocarstw do sprawy polskiej

			komunistów, przedstawia metody działania polskich komunistów w celu przejęcia władzy w państwie	wobec Polskiego Państwa Podziemnego		
ROZDZIAŁ III: ŚWIAT PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ						
1. Powojenny podział świata	Skutki II wojny światowej. Konferencja w Poczdanie. Procesy norymberskie. Powstanie ONZ. Plan Marshalla. Okupacja Niemiec.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Narodów Zjednoczonych, Karta Narodów Zjednoczo- nych, zna daty: podpisania Karty Narodów Zjednoczo- nych (VI 1945), konferencji poczdamskiej (VII–VIII 1945), identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Harry’ego Trumana, wymienia postanowienia konferencji w Poczdanie, przedstawia cele ONZ	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: układ dwubiegunowy, procesy norymberskie, Rada Bezpieczeństwa ONZ, Zgromadzenie Ogólne ONZ, sekretarz generalny ONZ, <i>Pow- szechna deklaracja praw człowieka</i> , strefa okupacyjna, zna daty: konferencji założy- cielskiej ONZ (IV 1945), I procesu norymberskiego (XI 1945 – X 1946), uchwalenia <i>Powszech- nej deklaracji praw człowieka</i> (1948), wskazuje na mapie podział Europy na blok zachodni i wschodni, przedstawia bilans II wojny światowej dotyczący strat	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: plan Marshalla (Europejski Plan Odbudowy),denazyfi- kacja, demilitaryzacja, dekartelizacja, demokratyzacja, zna daty: ogłoszenia planu Marshalla (VI 1947), identyfikuje postacie: Clementa Attlee, George’a Marshalla, wskazuje na mapie państwa, które przyjęły pomoc USA w ramach planu Marshalla, przedstawia polityczne skutki II wojny światowej, wyjaśnia przyczyny dominacji USA i ZSRS w powojennym świecie	Uczeń: wyjaśnia, dlaczego państwa Europy Wschodniej nie skorzystały z planu Marshalla, wyjaśnia, w jaki sposób zrealizowano w Niemczech zasadę czterech D , porównuje politykę państw zachodnich i ZSRS wobec Niemiec pod okupacją	Uczeń: ocenia znaczenie powstania ONZ i NATO

			ludności i zniszczeń, omawia strukturę ONZ i jej działalność w okresie powojennym, opisuje politykę zwycięskich mocarstw wobec Niemiec			
2. Początek zimnej wojny	Ekspansja komunizmu w Europie. Doktryna Trumana. Kryzys berliński. Powstanie NATO. Powstanie berlińskie. Powstanie dwóch państw niemieckich. Budowa muru berlińskiego.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: żelazna kurtyna, zimna wojna, mur berliński, zna daty: proklamowania RFN (IX 1949), powstania NRD (X 1949), budowy muru berlińskiego (1961), identyfikuje postać: Harry'ego Trumana, wskazuje na mapie terytorium RFN i NRD, wyjaśnia, czym była zimna wojna, przedstawia przyczyny powstania dwóch państw niemieckich, wyjaśnia, dlaczego ludzie uciekali do Berlina Zachodniego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: doktryna Trumana, blokada Berlina Zachodniego, NATO, zna daty: ogłoszenia doktryny Trumana (III 1947), blokady Berlina Zachodniego (VI 1948–V 1949), powstania NATO (1949), identyfikuje postać: Konrada Adenauera, wskazuje na mapie żelazną kurtynę, przedstawia sposób przejmowania władzy przez komunistów w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, wyjaśnia, w jaki sposób doktryna Trumana miała powstrzymać rosnące wpływy komunistów na świecie, wskazuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Bizonia, powstanie berlińskie, zna daty: przemówienia W. Churchilla w Fulton (III 1946), powstania Bizonii (1947), powołania Trizonii (1949), powstania berlińskiego (VI 1953), wskazuje na mapie podział Niemiec na strefy okupacyjne, przedstawia proces powstania dwóch państw niemieckich	Uczeń: wyjaśnia genezę blokady Berlina Zachodniego, podaje przyczyny wybuchu powstania berlińskiego, omawia różnice między państwami niemieckimi	Uczeń: ocenia politykę ZSRS wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej, ocenia politykę państw okupacyjnych wobec Niemiec, ocenia znaczenie, jakie dla podzielonego Berlina miały wizyty prezydentów USA J.F. Kennedy'ego i R. Reagana

			okoliczności powstania NATO, opisuje okoliczności budowy muru berlińskiego			
3. Za żelazną kurtyną	ZSRS po II wojnie światowej. Kraje demokracji ludowej. Odwilż w bloku wschodnim. Powstanie węgierskie. Polityka odprężenia.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: kraje demokracji ludowej, powstanie węgierskie, zna datę: wybuchu powstania węgierskiego (X 1956), omawia cechy charakterystyczne państw demokracji ludowej, wymienia przyczyny i skutki powstania węgierskiego w 1956 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: odwilż, tajny referat Chruszczowa, destalinizacja, Układ Warszawski, zna daty: śmierci J. Stalina (5 III 1953 r.), powstania Układu Warszawskiego (1955), XX Zjazdu KPZR (II 1956), identyfikuje postać: Nikity Chruszczowa, wyjaśnia znaczenie śmierci Stalina dla przemian w ZSRS i krajach demokracji ludowej, omawia przejawy odwilży w ZSRS, przedstawia najważniejsze tezy referatu N. Chruszczowa na XX Zjeździe KPZR i konsekwencje wygłoszenia tego przemówienia, omawia okoliczności powstania i znaczenie Układu Warszawskiego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), zna daty: powstania RWPG (1949), wkroczenia Armii Czerwonej na Węgry (XI 1956), końca okresu odprężenia między Wschodem a Zachodem (1960), identyfikuje postacie: Josipa Broza-Tity, Ławrientija Berii, Imre Nagya, wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do konfliktu między ZSRS a komunistycznymi władzami Jugosławii, charakteryzuje sposób sprawowania władzy i prowadzoną politykę przez N. Chruszczowa, przedstawia przebieg powstania węgierskiego z 1956 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: żdanowszczyzna, Kominform, identyfikuje postać: Andrieja Żdanowa, charakteryzuje i porównuje sytuację społeczno-polityczną w ZSRS po zakończeniu II wojny światowej i po śmierci Stalina	

			go , wymienia przejawy odprężenia w relacjach międzynarodowych w latach 1953–1960			
4. Daleki Wschód po II wojnie światowej	Wojna domowa w Chinach. Polityka wewnętrzna Mao Zedonga. Wojna koreańska. Kłeska Francji w Indochinach.	Uczeń: zna datę: wojny w Korei (1950–1953), wskazuje na mapie Koreę, Wietnam i Chiny , wymienia komunistyczne kraje Dalekiego Wschodu, omawia przyczyny i skutki konfliktów w Azji w czasie zimnej wojny	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Wielki Skok, rewolucja kulturalna, zna daty: wojny domowej w Chinach (1946–1949), początku Wielkiego Skoku (1958), rewolucji kulturalnej (1966–1968), identyfikuje postacie: Mao Zedonga, Kim Ir Sena, Ho Szi Mina, omawia sposoby realizacji i skutki tzw. Wielkiego Skoku w Chinach, wyjaśnia, w jaki sposób przebiegała rewolucja kulturalna w Chinach	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Kuomintang, reedukacja, zna daty: powstania Chińskiej Republiki Ludowej (X 1949), proklamowania Republiki Chińskiej (1949), bitwy pod Dien Bien Phu (1954), identyfikuje postacie: Czang Kaj-szeka, Douglasa MacArthura, przedstawia przyczyny i skutki wojny domowej w Chinach po II wojnie światowej, opisuje skutki polityki gospodarczej i kulturalnej Mao Zedonga, opisuje proces dekolonizacji Indochin	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Czerwona Gwardia (hunwejbini), <i>Czerwona książeczka</i> , zna daty: rozejmu w Panmundżonie (1953, opisuje komunistyczne reżimy w Chinach i Korei Północnej, szczególnie uwzględniając stosunek władzy do jednostki , przedstawia rywalizację USA i ZSRS podczas wojny w Korei	Uczeń: ocenia następstwa procesu dekolonizacji
5. Rozpad systemu kolonialnego	Przyczyny rozpadu systemu kolonialnego. Powstanie Indii i Pakistanu. Konflikt indyjsko-pakistański.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: dekolonizacja, Trzeci Świat, wskazuje przyczyny rozpadu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: metoda tzw. biernego oporu, Rok Afryki, zna datę: Roku Afryki (1960), identyfikuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Indyjski Kongres Narodowy, Liga Muzułmańska, Organizacja Jedności	Uczeń: zna daty: wojny w Algierii (1954–1962), wojny w Biafrze (1967), identyfikuje postać: Charles’a de Gaulle’a,	Uczeń: przedstawia najważniejsze skutki polityczne i gospodarcze procesu dekolonizacji, ocenia rolę Mahatmy

	Upadek kolonializmu w Afryce. Kraje Trzeciego Świata.	systemu kolonialnego	postać: Mahatmy Gandhiego, przedstawia skutki rozpadu brytyjskiego imperium kolonialnego w Indiach, charakteryzuje problemy państw Trzeciego Świata po uzyskaniu niepodległości	Afrykańskiej (OJA), Ruch Państw Niezrzeszonych, neokolonializm, zna daty: powstania Indii i Pakistanu (1947), konferencji w Bandungu (1955), wyjaśnia, jaką rolę w procesie dekolonizacji Indii odegrał Indyjski Kongres Narodowy, podaje przyczyny konfliktu indyjsko-pakistańskiego	charakteryzuje konflikty zbrojne w Afryce w dobie dekolonizacji i po 1960 r.	Gandhiego w procesie dekolonizacji Indii
6. Konflikt na Bliskim Wschodzie	Powstanie państwa Izrael. Kryzys sueski. Wojna sześciodniowa i Jom Kippur. Konflikt palestyński pod koniec XX w. Rewolucja islamska w Iranie. I wojna w Zatoce Perskiej.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Bliski Wschód, konflikt żydowsko-palestyński, omawia charakter konfliktu bliskowschodniego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: syjonizm, wojna sześciodniowa, wojna Jom Kippur, Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP), zna daty: powstania Izraela (1948), wojny sześciodniowej (1967), wojny Jom Kippur (1973), I wojny w Zatoce Perskiej (1990), identyfikuje postacie: Dawida Ben Guriona, Jasira Arafata, wskazuje na mapie rejon Bliskiego Wschodu i	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: intifada, Autonomia Palestyńska, operacja „Pustynna burza”, wojny o niepodległość Izraela (1948–1949), wojny izraelsko-egipskiej (X 1956), porozumienia w Camp David (1978), identyfikuje postacie: Ruhollaha Chomeiniego, Saddama Husajna, omawia proces powstawania państwa Izrael i jego funkcjo-	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: kibuc, szyici, zamach w Monachium, zna daty: rezolucji ONZ o podziale Palestyny (1947), nacjonalizacji Kanału Sueskiego (1956), zamachu w Monachium (1972), identyfikuje postacie: Gamala Abdela Nasera, Menachema Begina, charakteryzuje i ocenia zjawisko terroryzmu palestyńskiego	Uczeń: ocenia rolę światowych mocarstw w konflikcie bliskowschodnim

			Zatoki Perskiej, przedstawia okoliczności, w jakich powstało państwo Izrael, wymienia przyczyny i skutki konfliktów izraelsko-arabskich, omawia konflikt w rejonie Zatoki Perskiej	nowanie w pierwszych latach niepodległości, przedstawia przyczyny i skutki rewolucji islamskiej w Iranie		
7. Zimna wojna i wyścig zbrojeń	Rywalizacja Wschód–Zachód. Kryzys kubański. Wojna w Wietnamie. Rządy Breżniewa. Praska wiosna.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: praska wiosna, wyścig zbrojeń, zna datę: praskiej wiosny (1968), identyfikuje postać: Fidela Castro, omawia przyczyny i skutki praskiej wiosny, wyjaśnia, na czym polegała rywalizacja między USA i ZSRS w dziedzinach: wojskowości i podboju kosmosu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: kryzys kubański, lądowanie w Zatoce Świń, odprężenie, zna daty: desantu w Zatoce Świń (1961), ogłoszenia blokady morskiej Kuby (X 1962), wojny w Wietnamie (1957–1975), interwencji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji (20/21 VIII 1968), identyfikuje postacie: Nikity Chruszczowa, Johna F. Kennedy’ego, Richarda Nixona, Leonida Breżniewa, Alexandra Dubčeka, przedstawia przyczyny i skutki konfliktu kubańskiego,	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Vietcong, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Czerwoni Khmerzy, zna daty: przejścia władzy na Kubie przez F. Castro (1959), Konferencji Bezpieczeństwa, Współpracy w Europie (1973–1975), identyfikuje postać Dwighta Eisenhowera, omawia główne założenia polityki zagranicznej ZSRS i USA w latach 60. i 70. XX w., przedstawia skutki rządów Czerwonych Khmerów w Kambodży	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: „gorąca linia” między Moskwą i Waszyngtonem, zna daty: umieszczenia pierwszego sztucznego satelity w kosmosie (1947), wysłania pierwszego człowieka w kosmos (1961), lądowania na Księżycu (1969), identyfikuje postacie: Pol Pota, Jurija Gagarina, Neila Armstronga	Uczeń: omawia wpływ ZSRS na świecie i ocenia ich polityczne konsekwencje

			przedstawia przyczyny i skutki amerykańskiej interwencji w Wietnamie, wyjaśnia okoliczności interwencji sił Układu Warszawskiego w Czechosłowacji			
8. Droga ku wspólnej Europie	Demokratyzacja Europy Zachodniej. Upadek europejskich dyktatur. Początek integracji europejskiej. Od EWG do Unii Europejskiej.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: traktaty rzymskie, Unia Europejska, euro, zna daty: powstania EWWiS (1952), podpisania traktatów rzymskich (1957), powstania Unii Europejskiej (1993), identyfikuje po-stać: Roberta Schumana, wskazuje na mapie państwa założycielskie EWG, podaje przyczyny integracji europejskiej	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom), Komisja Europejska, Parlament Europejski, układ z Schengen, traktat z Maastricht, zna daty: podpisania układu w Schengen (1985), zawarcia traktatu w Maastricht (1992), identyfikuje postacie: Konrada Adenauera, Alcida De Gasperiego, wskazuje na mapie państwa należące do UE, wymienia zjawiska, które wpłynęły na umocnienie się demokracji w	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: plan Schumana, Rada Europejska, zna daty: ogłoszenia planu Schumana (1950), powstania Komisji Wspólnot Europejskich (1967), wskazuje na mapie etapy rozszerzania EWG, omawia wpływ integracji europejskiej na rozwój gospodarczy i demokratyzację państw Europy Zachodniej, porównuje sytuację gospodarczą państw Europy Zachodniej i Wschodniej	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OEEC), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), zna daty: rewolucji goździków (1974), końca dyktatury F. Franco w Hiszpanii (1975), identyfikuje postacie: Antonia de Oliveiry Salazara, króla Juana Carlosa, wyjaśnia, w jaki sposób doszło do demokratycznych przemian w krajach Europy Zachodniej i Południowej	Uczeń: ocenia gospodarcze i polityczne skutki integracji europejskiej

			Europie Zachodniej po II wojnie światowej, przedstawia etapy tworzenia Unii Europejskiej			
9. Przemiany społeczne i kulturowe w drugiej połowie XX w.	Rewolucja obyczajowa. Ruchy kontestatorskie. Bunty studenckie. Ruchy feministyczne. Terroryzm polityczny. Walka z segregacją rasową. Sobór Watykański II.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: rewolucja obyczajowa, omawia cechy charakterystyczne rewolucji obyczajowej i jej skutki	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: ruch kontestatorski, hipisi, pacyfizm, feminizm, segregacja rasowa, zna daty: obrad Soboru Watykańskiego II (1962–1965), identyfikuje postacie: Martina Luthera Kinga, Jana XXIII, Pawła VI, przedstawia przyczyny przemian społecznych i kulturowych w drugiej połowie XX w. wymienia hasła ruchów kontestatorskich, przedstawia cele buntów studenckich w krajach zachodnich w latach 60., wyjaśnia, na czym polegała walka z segregacją rasową w USA, wymienia skutki obrad Soboru	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja seksualna, kontrkultura, Greenpeace, Woodstock, terroryzm polityczny, wymienia przykłady zespołów rockowych, które miały wpływ na kształtowanie się kultury młodzieżowej lat 60. i 70., omawia cechy charakterystyczne ruchów kontestatorskich, prezentuje poglądy ruchów feministycznych w XX w., omawia przyczyny, przejawy i skutki buntów studenckich, opisuje walkę o równouprawnienie w USA	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Frakcja Czerwonej Armii, Czerwone Brygady, podaje przykłady wybitnych osobowości ruchów kontestatorskich, omawia genezę, przejawy i skutki terroryzmu politycznego	Uczeń: ocenia skutki społeczne, kulturalne i polityczne przemian obyczajowych lat 60. XX w., ocenia znaczenie reform Soboru Watykańskiego II

			Watykańskiego II			
ROZDZIAŁ IV: POLSKA PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ						
1. Początki władzy komunistów w Polsce	Nowa Polska. Przesiedlenia ludności. Postawy polskiego społeczeństwa. Referendum ludowe. Sfałszowane wybory.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Ziemie Odzyskane, referendum ludowe, zna daty: referendum ludowego (30 VI 1946), pierwszych powojennych wyborów parlamentarnych (I 1947), identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Bolesława Bieruta, Władysława Gomułki, wskazuje na mapie granice Polski po II wojnie światowej, przedstawia etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów, wyjaśnia znaczenie terminu: Ziemie Odzyskane	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: linia Curzona, repatrianci, akcja „Wisła”, Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL), „cuda nad urną”, demokracja ludowa, zna daty: pogromu kieleckiego (1946), akcji „Wisła” (1947), identyfikuje postać: Józefa Cyrankiewicza, wskazuje na mapie kierunki powojennych przesiedleń ludności na ziemiach polskich, omawia zmiany terytorium Polski po II wojnie światowej w odniesieniu do granic z 1939 r. przedstawia przyczyny i skutki migracji ludności na ziemiach polskich po II wojnie światowej, omawia przyczyny i skutki akcji „Wisła”, przedstawia okolicz-	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: partie koncesyjne, Urząd Bezpieczeństwa (UB), Milicja Obywatelska (MO), cenzura przewencyjna, zna daty: polsko-sowieckiego układu granicznego (VIII 1945), uchwalenia „małej konstytucji” (II 1947), uznania nienaruszalności polskiej granicy zachodniej przez NRD (1950) i RFN (1970), charakteryzuje międzynarodowe uwarunkowania ukształtowania polskiej granicy państwowej po II wojnie światowej, przedstawia stosunek polskich partii politycznych do referendum ludowego, podaje	Uczeń: identyfikuje postacie: Karola Świerczewskiego, Augusta Hlonda, przedstawia różne postawy społeczeństwa polskiego wobec nowej władzy oraz ich uwarunkowania polityczne, społeczne i ekonomiczne	Uczeń: ocenia postawy Polaków wobec nowego reżimu, ocenia politykę władz komunistycznych wobec Ziem Odzyskanych

			ności i skutki przeprowadzenia referendum ludowego, opisuje metody, dzięki którym komuniści zdobyli władzę w Polsce	przejawy zależności powojennej Polski od ZSRS		
2. Opór społeczny wobec komunizmu	Początek terroru. Podziemie antykomunistyczne. Represje komunistyczne. Jak ujawniano kulisy bezpieki?	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: żołnierze niezłomni (wyklęci), identyfikuje postacie: Danuty Siedzikówny ps. Inka, Witolda Pileckiego, wymienia przykłady represji stosowanych wobec antykomunistycznego ruchu oporu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: podziemie niepodległościowe, Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN), identyfikuje postacie: Jana Rodowicza ps. Anoda, Emila Fieldorfa ps. Nil, Jana Nowaka-Jeziorańskiego, wyjaśnia, jakie cele przyświecały organizacjom podziemia niepodległościowego, przedstawia metody działania organizacji podziemia niepodległościowego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego (MBP), Urząd Bezpieczeństwa (UB), Radio Wolna Europa, zna daty: ucieczki Józefa Światły na Zachód (1953), rozbicia ostatniego zgrupowania podziemia antykomunistycznego (1963), identyfikuje postacie: Zygmunta Szendzielarza ps. Łupaszka, Józefa Światły, omawia sposób funkcjonowania komunistycznego aparatu terroru, wyjaśnia, jakie cele chciały osiągnąć władze komunistyczne poprzez stosowanie terroru wobec swoich	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Narodowe Zjednoczenie Wojskowe, zna daty: powstania Radia Wolna Europa (1949) i jej rozgłosni polskiej (1951), przedstawia okoliczności, w jakich ujawniono kulisy działalności komunistycznych służb bezpieczeństwa	Uczeń: ocenia postawy działaczy podziemia niepodległościowego i żołnierzy niezłomnych

				przeciwników		
3. Powojenna odbudowa	Zniszczenia wojenne. Zagospodarowanie Ziem Odzyskanych. Reforma rolna. Nacjonalizacja przemysłu i handlu. Plan trzyletni.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu, zna datę: wydania dekretu o reformie rolnej (IX 1944), omawia założenia i skutki realizacji dekretów o reformie rolnej i nacjonalizacji przemysłu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: bitwa o handel, plan trzyletni, zna daty: ustawy o nacjonalizacji (I 1946), tzw. bitwy o handel (1947), planu trzyletniego (1947–1949), przedstawia bilans polskich strat wojennych w gospodarce, opisuje zniszczenia wojenne Polski, wyjaśnia, na czym polegała bitwa o handel i jakie były jej skutki, podaje założenia planu trzyletniego i efekt jego realizacji	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: UNRRA, Centralny Urząd Planowania, przedstawia proces zagospodarowywania Ziem Odzyskanych, przedstawia straty dóbr kulturalnych w Polsce, określa społeczne i polityczne konsekwencje wprowadzenia dekretów o reformie rolnej oraz nacjonalizacji przemysłu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Ministerstwo Ziem Odzyskanych, zna datę: powołania Ministerstwa Ziem Odzyskanych (1945), wyjaśnia, jak nowi mieszkańcy traktowali Ziemie Odzyskane, omawia przebieg odbudowy Warszawy	Uczeń: ocenia skutki społeczne reform gospodarczych i gospodarki planowej
4. Polska w czasach stalinizmu	Powstanie PZPR. Przemiany gospodarczo-społeczne. Próba kolektywizacji. Stalinizm w Polsce. Socrealizm. Konstytucja stalinowska z 1952 roku. Walka z Kościołem	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR), Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL), zna datę: przyjęcia konstytucji PRL (22 VII 1952), identyfikuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: system monopartyjny, system centralnego sterowania, plan sześcioletni, kolektywizacja, stalinizm, socrealizm, zna daty: powstania PZPR (XII 1948), planu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: odchylenie prawicowo-nacjonalistyczne, „wyścig pracy”, Państwowe Gospodarstwa Rolne, kułak, Związek Młodzieży Polskiej (ZMP), zna datę: internowania S.	Uczeń: zna datę: podpisania porozumienia między rządem a Episkopatem (1950), identyfikuje postacie: Konstantego Rokossowskiego, Czesława Kaczmarka, wyjaśnia, dlaczego w Wojsku Polskim nadal	Uczeń: ocenia metody sprawowania władzy w Polsce na początku lat 50., ocenia kult jednostki w Polsce w okresie stalinizmu

	katolickim.	postacie: Władysława Gomułki, Bolesława Bieruta, podaje główne cechy ustroju politycznego Polski w okresie stalinowskim	sześćoletniego (1950–1955), identyfikuje postać: Stefana Wyszyńskiego, podaje założenia planu sześćoletniego, omawia przyczyny i skutki kolektywizacji w Polsce, wskazuje cechy charakterystyczne socrealizmu w kulturze polskiej, przedstawia założenia konstytucji PRL z 1952 r., przytacza przykłady terroru w czasach stalinowskich	Wyszyńskiego (1953–1956), identyfikuje postacie: Jakuba Bermana, Hilarego Minca, przedstawia okoliczności powstania PZPR, przedstawia konsekwencje społeczne i ekonomiczne planu sześćoletniego, wymienia przykłady świadczące o stalinizacji Polski, omawia cele propagandy komunistycznej w czasach stalinizmu	występowały silne wpływy sowieckie, opisuje system represji władz komunistycznych wobec Kościoła	
5. Polski Październik	PRL po śmierci Stalina. Spory wewnętrzne w PZPR. Poznański Czerwiec. Początki rządów Gomułki.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: poznański Czerwiec, zna datę: polskiego Października (X 1956), identyfikuje postać: Władysława Gomułki, wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń poznańskiego Czerwca i polskiego Października w 1956 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: „polska droga do socjalizmu”, Służba Bezpieczeństwa (SB), odwilż październikowa, zna daty: wydarzeń poznańskich (28–30 VI 1956), wyboru W. Gomułki na I sekretarza KC PZPR (X 1956), identyfikuje postać: Józefa Cyrankiewicza,	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: puławianie, natolińczycy, zna daty: śmierci J. Stalina (5 III 1953), obrad VIII Plenum KC PZPR (X 1956), końca odwilży w Polsce (1957), identyfikuje postać: Edwarda Ochaba, wyjaśnia okoliczności zwołania VIII Plenum KC PZPR, omawia	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MSW), „Po Prostu”, wyjaśnia, w jaki sposób <i>Poemat dla dorosłych</i> i publikacje w „Po Prostu” odzwierciedlały nastroje niezadowolenia społecznego w latach 50. XX w., prezentuje	Uczeń: ocenia postawy Józefa Cyrankiewicza i Władysława Gomułki wobec wydarzeń poznańskich

			omawia przejawy odwilży październikowej w Polsce, przedstawia przebieg wydarzeń poznańskiego Czerwca i polskiego Października w 1956 r., prezentuje okoliczności dojścia Władysława Gomułki do władzy, charakteryzuje zakończenia okresu odwilży w Polsce w kontekście ograniczenia wolności słowa	proces odwilży po dojściu W. Gomułki do władzy	poglądy natolińczyków i puławian	
6. PRL w latach 1956–1970	Mała stabilizacja Spór z Kościołem Początek opozycji Marzec 1968 r. Grudzień 1970 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: obchody Tysiąclecia Chrztu Polski, Marzec '68, Grudzień '70, zna daty: obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski (1966), wydarzeń marcowych (III 1968), identyfikuje postać: Władysława Gomułki, wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń z marca 1968 r. i grudnia 1970 r.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: mała stabilizacja, zna daty: układu PRL–RFN (7 XII 1970), wydarzeń grudniowych na Wybrzeżu (14–21 XII 1970), identyfikuje postacie: Willy'ego Brandta, Stefana Wyszyńskiego, Edwarda Gierka, charakteryzuje okres rządów W. Gomułki, w tym politykę zagraniczną PRL, przedstawia przebieg obcho-	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: peregrynacja, rewizjoniści, dogmatycy, <i>List 34</i> , zna daty: listu episkopatu polskiego do episkopatu niemieckiego (1965), opublikowania <i>Listu 34</i> (1964), zdjęcia „Dziadów” z afisza w teatrze Narodowym (I 1968), ogłoszenia podwyżek cen żywności (12 XII 1970), identyfikuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: polska szkoła filmowa, „Polityka”, Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej (ZOMO), identyfikuje postacie: Antoniego Słonimskiego, Zbigniewa Cybulskiego, Tadeusza Różewicza, Andrzeja Munka, Wojciecha Jerzego Hasa, omawia stosunek władz PRL do inteligencji, wyjaśnia przyczyny i skutki	Uczeń: ocenia zachowanie władz PRL w obliczu wydarzeń na Wybrzeżu w 1970 r. ocenia rolę Kościoła katolickiego i środowisk studenckich w kształtowaniu opozycji wobec władz PRL

			dów milenijnych, przedstawia przebieg wydarzeń marcowych 1968 r. , opisuje przebieg wydarzeń na Wybrzeżu w 1970 r.	postacie: Andrzeja Wajdy, Jacka Kuronia, Karola Modzelewskiego, Adama Michnika, Henryka Szlajfera, charakteryzuje przyczyny i narastanie konfliktu władz z Kościołem katolickim, – opisuje narodziny i działalność opozycji	kampanii antysemitycznej w Polsce w 1968 r.	
7. Polska w latach 70. XX wieku	„Druga Polska” Edwarda Gierka. Rozwój na kredyt. Niepowodzenia gospodarcze. „Propaganda sukcesu”. Nowelizacja konstytucji.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: „druga Polska”, identyfikuje postać: Edwarda Gierka, wymienia cechy charakterystyczne rządów E. Gierka	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: „propaganda sukcesu”, zna datę: nowelizacji konstytucji PRL (1976), omawia wpływ zagranicznych kredytów na rozwój przemysłu ciężkiego i górnictwa, przedstawia zmiany w życiu codziennym Polaków za czasów rządów E. Gierka, wyjaśnia, na czym polegała propaganda sukcesu w czasie rządów E. Gierka	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: ukryte bezrobocie, kino moralnego niepokoju, identyfikuje postacie: Andrzeja Wajdy, Krzysztofa Zanussiego, wyjaśnia, dlaczego polityka gospodarcza E. Gierka zakończyła się niepowodzeniem, przedstawia okoliczności i skutki nowelizacji konstytucji w 1976 r.	Uczeń: identyfikuje postać: Piotra Jaroszewicza, przedstawia wpływ kina moralnego niepokoju na kształtowanie postaw Polaków	Uczeń: ocenia okres rządów Edwarda Gierka

ROZDZIAŁ V: UPADEK KOMUNIZMU						
1. Początki opozycji demokratycznej w Polsce	Czerwiec 1976 roku Powstanie opozycji Rozwój opozycji Papież w Polsce	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Czerwiec '76, zna daty: wydarzeń czerwcowych (VI 1976), wyboru Karola Wojtyły na papieża (16 X 1978), identyfikuje postacie: Edwarda Gierka, Jana Pawła II, przedstawia okoliczności narodzin opozycji demokratycznej w Polsce, wyjaśnia wpływ wyboru Karola Wojtyły na papieża na sytuację w Polsce	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: spekulacja, Komitet Obrony Robotników (KOR), tajny współpracownik (TW), zna daty: powstania KOR (IX 1976), I pielgrzymki Jana Pawła II do Polski (VI 1979), identyfikuje postacie: Jacka Kuronia, Adama Michnika, Antoniego Macierewicza, Stanisława Pyjasa, opisuje genezę, przebieg i skutki wydarzeń czerwcowych w 1976 r. określa cele i opisuje działalność KOR-u	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: ciche podwyżki, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO), drugi obieg, Konfederacja Polski Niepodległej (KPN), zna daty: powstania ROPCiO (1977), utworzenia KPN (1979), identyfikuje postacie: Zbigniewa i Zofii Romaszewskich, Leszka Moczulskiego, Anny Walentynowicz, wyjaśnia, dlaczego władze komunistyczne w mniejszym stopniu niż dotąd represjonowały ugrupowania opozycyjne	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Wolne Związki Zawodowe (WZZ), Ruch Młodej Polski (RMP), zna datę: założenia WZZ (1978), identyfikuje postacie: Stanisława Barańczaka, Andrzeja Gwiazdy, Krzysztofa Wyszewskiego, Bogdana Borusewicza, charakteryzuje rozwój organizacji opozycyjnych w latach 70.XX w.	
2. Powstanie „Solidarności”	Strajki sierpniowe. Utworzenie NSZZ „Solidarność” I Zjazd NSZZ „Solidarność” Na drodze do konfrontacji	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: wydarzenia sierpniowe, NSZZ „Solidarność”, zna datę: strajków sierpniowych (VIII 1980), identyfikuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: strajk okupacyjny, strajk solidarnościowy, 21 postulatów, porozumienia sierpniowe, zna daty: porozumień	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), karnawał „Solidarności”, zna daty: przejęcia władzy przez W. Jaruzelskiego	Uczeń: zna daty: zamachu na Jana Pawła II (V 1981), identyfikuje postacie: Ryszarda Kuklińskiego, Jimmy'ego Cartera, przedstawia reakcję ZSRS na wydarzenia w	

		postać: Lecha Wałęsy, przedstawia przyczyny i skutki strajków sierpniowych w 1980 r.	sierpniowych (31 VIII 1980), powstania NSZZ „Solidarność” (IX 1980), identyfikuje postacie: Anny Walentynowicz, Stanisława Kani, Wojciecha Jaruzelskiego, omawia przebieg wydarzeń sierpniowych, wyjaśnia, w jaki sposób władze komunistyczne w Polsce przygotowywały się do konfrontacji siłowej z opozycją	(1981), I zjazdu NSZZ „Solidarność” (IX–X 1981) porozumień szczecińskich (VIII 1980), porozumień jastrzębskich (IX 1980), identyfikuje postacie: Bogdana Borusewicza, Andrzeja Gwiazdy, omawia działalność NSZZ „Solidarność” w okresie tzw. karnawału „Solidarności”	Polsce w 1980 r.	
3. Stan wojenny i schyłek PRL	Wprowadzenie stanu wojennego. Świat wobec sytuacji w Polsce. Reakcja społeczeństwa. Opozycja antykomunistyczna poza „Solidarnością”. Ostatnie lata PRL.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: stan wojenny, zna daty: wprowadzenia stanu wojennego (12/13 XII 1981), zniesienia stanu wojennego (22 VII 1983), identyfikuje postacie: Wojciecha Jaruzelskiego, Lecha Wałęsy, przedstawia okoliczności wprowadzenia stanu	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON), ZOMO, internowanie, zna daty: pacyfikacji kopalni Wujek (16 XII 1981), przyznania Pokojowej Nagrody Nobla L. Wałęsie (1983), identyfikuje postać: Jerzego Popiełuszki,	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Tymczasowa Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność”, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych (OPZZ), zna daty: zawieszenia stanu wojennego (XII 1982), powstania OPZZ (1984), zamordowania ks. J. Popiełuszki	Uczeń: zna daty: zamordowania G. Przemyska (1983), charakteryzuje opozycję antykomunistyczną w Polsce w latach 80. XX w.	Uczeń: ocenia postawy społeczeństwa wobec stanu wojennego

		wojennego w Polsce, wskazuje wydarzenia, które doprowadziły do upadku komunizmu w Polsce	charakteryzuje przebieg stanu wojennego w Polsce, przedstawia reakcję społeczeństwa na stan wojenny, omawia okoliczności zniesienia stanu wojennego w Polsce	(1984), identyfikuje postacie: Grzegorza Przemyka, Zbigniewa Bujaka, Władysława Frasyniuka, Bogdana Lisa, przedstawia reakcję świata na sytuację w Polsce w okresie stanu wojennego, charakteryzuje sytuację PRL po zniesieniu stanu wojennego		
4. Rozpad bloku wschodniego	Kryzys ZSRS i zmiana sytuacji międzynarodowej. Próby reform w ZSRS. Jesień Ludów. Rozpad ZSRS.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pierestrojka</i> , Jesień Ludów, identyfikuje postacie: Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa, przedstawia rolę Michaiła Gorbaczowa w upadku komunizmu w państwach bloku wschodniego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: <i>głasność</i> , <i>usкорienie</i> , aksamitna rewolucja, Wspólnota Niepodległych Państw (WNP), zna daty: obalenia komunizmu w Polsce, Bułgarii, Rumunii i na Węgrzech (1989-1990), rozpadu ZSRS (1990), zjednoczenia Niemiec (1990), rozwiązania ZSRS (XII 1991), identyfikuje postacie: Václava Havla, Borysa Jelcyna, przedstawia przejawy	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: mudżahedini, dżihad, efekt domina, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), komitety helsińskie, Karta 77, zna daty: interwencji zbrojnej ZSRS w Afganistanie (1979–1989), przejęcia władzy przez M. Gorbaczowa (1985), katastrofy w Czarnobylu (1986), identyfikuje postać: Nicolae Ceaușescu,	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: „imperium zła”, pucz Janajewa, zna daty: puczu Janajewa (1991), rozwiązania RWPG i Układu Warszawskiego (1991), identyfikuje postać: Giennadija Janajewa, wyjaśnia, jakie były przyczyny rozwiązania RWPG i Układu Warszawskiego, wyjaśnia znaczenie katastrofy w Czarnobylu dla Europy	Uczeń: ocenia rolę M. Gorbaczowa i R. Reagana w zmianie układu sił w polityce międzynarodowej

			kryzysu ZSRS w latach 80. XX w., wymienia próby reform w ZSRS i określa ich skutki polityczne, wyjaśnia okoliczności rozpadu ZSRS	charakteryzuje politykę R. Reagana i jej wpływ na zmianę sytuacji międzynarodowej, charakteryzuje wydarzenia Jesieni Ludów w państwach bloku wschodniego, omawia proces rozpadu ZSRS, uwzględniając powstanie niepodległych państw w Europie	i ZSRS	
5. Początek III Rzeczypospolitej	Geneza Okrągłego Stołu. Okrągły Stół. Wybory czerwcowe. Budowa III Rzeczypospolitej.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: obrady Okrągłego Stołu, wybory czerwcowe, zna daty: obrad Okrągłego Stołu (II–IV 1989), wyborów czerwcowych (4 VI 1989), identyfikuje postacie: Lecha Wałęsy, Wojciecha Jaruzelskiego, wskazuje wydarzenia, które doprowadziły do upadku komunizmu w Polsce	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Obywatelski Klub Parlamentarny (OKP), sejm kontraktowy, hiperinflacja, zna daty: wyboru W. Jaruzelskiego na prezydenta (VII 1989), powołania rządu T. Mazowieckiego (12 IX 1989), identyfikuje postacie: Tadeusza Mazowieckiego, Bronisława Geremka, Jarosława Kaczyńskiego, podaje postanowienia i skutki	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Urząd Ochrony Państwa (UOP), weryfikacja, zna daty: ponownego zalegalizowania NSZZ „Solidarność” (IV 1989), przyjęcia nazwy Rzeczpospolita Polska (29 XII 1989), identyfikuje postacie: Czesława Kiszczaka, Leszka Balcerowicza, Krzysztofa Skubiszewskiego, omawia okoliczności zwołania Okrągłego	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu „gruba linia”/„gruba kreska” i problem z jego rozumieniem, zna datę: debaty Miodowicz–Wałęsa (XI 1988), identyfikuje postacie: Alfreda Miodowicza, Mieczysława Rakowskiego	Uczeń: ocenia znaczenie obrad Okrągłego Stołu dla przemian politycznych w Polsce

			obrad Okrągłego Stołu, prezentuje następstwa wyborów czerwcowych	Stołu, przedstawia reformy rządu T. Mazowieckiego		
ROZDZIAŁ VI: POLSKA I ŚWIAT W NOWEJ EPOCE						
1. Europa po rozpadzie ZSRS	Europa na przełomie XX i XIX wieku. Rosja w nowej rzeczywistości. Wojna w Czeczenii. Wojna w Jugosławii.	Uczeń: zna datę: wejścia Polski, Czech i Węgier do NATO (1999), identyfikuje postać: Władimira Putina, wyjaśnia okoliczności wstąpienia Polski, Czech i Węgier do NATO	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Wspólnota Niepodległych Państw (WNP), zna daty: powstania Wspólnoty Niepodległych Państw (1991), pomarańczowej rewolucji (2004), rozpadu Jugosławii (1991–1992), identyfikuje postacie: Billa Clintona, Borysa Jelcyna, charakteryzuje rządy W. Putina w Rosji, wymienia problemy, z jakimi spotkały się podczas transformacji ustrojowej kraje postsowieckie, prezentuje skutki rozpadu Jugosławii	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Euromajdan, rewolucja róż, zna daty: wojny w Jugosławii (1991–1995), ludobójstwa w Srebrenicy (1995), porozumienia w Dayton (XI 1995), rewolucji róż (2004), Euromajdanu (2013/2014), identyfikuje postacie: Aleksandra Łukaszenki, Wiktora Janukowycza, Wiktora Juszczenki, Micheila Saakaszwilego, omawia proces demokratyzacji Ukrainy i Gruzji, przedstawia przyczyny i skutki wojen w byłej Jugosławii i Czeczenii	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: oligarchia, identyfikuje postacie: Dżochara Dudajewa, Ramzana Kadyrowa, charakteryzuje sytuację polityczną na Kaukazie i w Naddniestrzu	Uczeń: ocenia rolę W. Putina w przywróceniu Rosji roli mocarstwa
2. Konflikty na	Daleki Wschód.	Uczeń: wyjaśnia	Uczeń: wyjaśnia	Uczeń: wyjaśnia	Uczeń: zna daty:	Uczeń: ocenia

świecie po 1989 roku	Kraje afrykańskie. Współczesne konflikty na świecie . Konflikt palestyńsko-izraelski. Wojna z terroryzmem.	znaczenie terminu: Al-Kaida, zna datę: ataku na World Trade Center (11 IX 2001), identyfikuje postać: George'a W. Busha, wyjaśnia przyczyny i skutki wojny z terroryzmem po 2001 r., przedstawia przyczyny dominacji USA we współczesnym świecie	znaczenie terminów: polityka neokolonializmu, apartheid, Autonomia Palestyńska, zna datę: inwazji USA na Irak (2003), identyfikuje postacie: Osamy bin Ladena, Saddama Husajna, wyjaśnia, na czym polega polityka neokolonializmu i jakie niesie za sobą skutki, przedstawia przyczyny i charakter wojny w Iraku, omawia zjawisko terroryzmu islamskiego	znaczenie terminów: masakra na placu Tiananmen, talibowie, tzw. Państwo Islamskie, zna daty: masakry na placu Tiananmen (VI 1989), aneksji Krymu (2014), identyfikuje postacie: Nelsona Mandeli, Jasira Arafata, Icchaka Rabina, Szimona Peresa, przedstawia rozwój gospodarczy Chin i Japonii w drugiej połowie XX w.	ludobójstwa w Rwandzie (1994), identyfikuje postać: Baszara al-Asada, wyjaśnia, dlaczego manifestacja chińskich studentów w 1989 r. zakończyła się niepowodzeniem, wyjaśnia, jakie są przyczyny współczesnych konfliktów w Afryce	problem terroryzmu, ocenia wpływ USA na sytuację polityczną współczesnego świata
3. Polska w latach 90. XX wieku	Reformy gospodarcze. Koszty społeczne transformacji ustrojowej. Rozpad obozu solidarnościowego. Sytuacja wewnętrzna Polski. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: gospodarka wolnorynkowa, prywatyzacja, zna datę: uchwalenia Konstytucji RP (2 IV 1997), identyfikuje postacie: Tadeusza Mazowieckiego, Lecha Wałęsy, Aleksandra Kwaśniewskiego, Lecha Kaczyńskiego, wymienia	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: plan Balcerowicza, bezrobocie, pluralizm polityczny, zna daty: wdrożenia planu Balcerowicza (1990), wyboru L. Wałęsy na prezydenta (XII 1990), pierwszych w pełni demokratycznych wyborów do parlamentu (27 X 1991), wyboru A.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: „wojna na górze”, zna daty: uchwalenia małej konstytucji (X 1992), noweli grudniowej (XII 1989), identyfikuje postacie: Jana Krzysztofa Bieleckiego, Jarosława Kaczyńskiego, omawia koszty społeczne reform gospodarczych,	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: popiwiek, zna datę: rozwiązania PZPR (I 1990)	Uczeń: ocenia przemiany polityczne i gospodarcze w Polsce po 1989 r.

		najistotniejsze przemiany ustrojowe i ekonomiczne III Rzeczypospolitej	Kwaśniewskiego na prezydenta (1995), wyboru L. Kaczyńskiego na prezydenta (2005), identyfikuje postacie: Leszka Balcerowicza, Jacka Kuronia, Ryszarda Kaczorowskiego, omawia założenia, realizację i skutki gospodarcze planu Balcerowicza, wyjaśnia przyczyny rozpadu obozu solidarnościowego, wymienia reformy przeprowadzone pod koniec lat 90. XX w. omawia podstawy ustrojowe III Rzeczypospolitej w świetle konstytucji z 1997 r.	charakteryzuje scenę polityczną pierwszych lat demokratycznej Polski, przedstawia proces budowania podstaw prawnych III Rzeczypospolitej		
4. Polska w NATO i EU	Polityka zagraniczna. Polska droga do UE. Polskie społeczeństwo wobec Unii. Polska w strukturach NATO. Polska w wojnie z terroryzmem.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: NATO, Unia Europejska, zna daty: przyjęcia Polski do NATO (12 III 1999), wejścia Polski do UE (1 V 2004), identyfikuje	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: referendum akcesyjne, zna daty: referendum akcesyjnego (VI 2003), udziału wojsk polskich w wojnie w	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, program „Partnerstwo dla Pokoju”, zna daty: wyjścia ostatnich wojsk rosyjskich z Polski (1993),	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), grupa luksemburska, opisuje udział Polski w wojnie	Uczeń: ocenia rezultaty polskiego członkostwa w NATO i UE

		postać: Aleksandra Kwaśniewskiego, przedstawia przyczyny i skutki przystąpienia Polski do NATO i UE, wymienia korzyści, jakie przyniosła Polsce integracja z UE oraz wejście do NATO	Afganistanie (2002) i Iraku (2003), identyfikuje postacie: Bronisława Geremka, Billa Clintona, Borysa Jelcyna, wymienia i omawia etapy integracji Polski z UE, przedstawia postawy Polaków wobec problemu integracji Polski z UE, omawia konsekwencje członkostwa Polski w NATO	podpisania protokołu akcesyjnego Polski do Paktu Północnoatlantyckiego (1997), identyfikuje postać: Włodzimierza Cimoszewicza, określa główne kierunki polskiej polityki zagranicznej, wymienia i omawia etapy polskiej akcesji do NATO	z terroryzmem	
5. Świat w erze globalizacji	Globalizacja. Rewolucja informacyjna. Kultura masowa. Globalna wioska czy globalne miasto? Współczesne migracje.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: internet, telefonia komórkowa, globalizacja, wyjaśnia, jakie szanse i zagrożenia niesie za sobą globalizacja, omawia zalety i wady nowych środków komunikacji	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: amerykanizacja, kultura masowa, opisuje przejawy globalizacji we współczesnym świecie, wskazuje cechy współczesnej kultury masowej, opisuje zjawisko amerykanizacji, przedstawia konsekwencje wzrostu poziomu urbanizacji współczesnego świata, wyjaśnia, na czym polega zjawisko	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: antyglobaliści, bogata Północ, biedne Południe, „globalna wioska”, wymienia poglądy przeciwników globalizacji, przedstawia skutki rozwoju turystyki, omawia przyczyny, kierunki i skutki ruchów migracyjnych we współczesnym świecie	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: Dolina Krzemowa, omawia szanse i niebezpieczeństwa dla człowieka, wynikające ze współczesnych zmian cywilizacyjnych	Uczeń: ocenia skutki zjawiska amerykanizacji kultury na świecie

			przeludnienia			
6. Wyzwania współczesnego świata	Problemy demograficzne. Nierówności społeczne. Przestępczość zorganizowana. Zagrożenie terrorystyczne. Zagrożenia ekologiczne.	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminu: przeludnienie, wymienia najważniejsze zagrożenia społeczne współczesnego świata	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: bogata Północ, biedne Południe, wymienia problemy demograficzne współczesnego świata, wskazuje rejony świata, w których występują największe nierówności społeczne, prezentuje zagrożenia ekologiczne współczesnego świata	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: Czarna Afryka, Europol, efekt cieplarniany, określa przyczyny i skutki narastania nierówności społecznych we współczesnym świecie, wyjaśnia, jakie zagrożenia niesie za sobą przestępczość zorganizowana, przedstawia działania współczesnego świata na rzecz poprawy stanu ekologicznego naszej planety	Uczeń: wyjaśnia znaczenie terminów: arabska wiosna, Państwo Islamskie, protokół z Kioto, zna daty: wejścia w życie protokołu z Kioto (2005), arabskiej wiosny (2010–2013), przedstawia przyczyny i skutki przemian w świecie arabskim w latach 2010–2013, wyjaśnia, na czym polegają kontrasty społeczne we współczesnym świecie	Uczeń: przedstawia działania podejmowane w celu niwelowania problemów demograficznych, społecznych i ekologicznych we współczesnym świecie